Glasilo delavcev v vzgoji in izobraževanju in znanosti Slovenije, 6. marca 1989 – št. 4 – letnik XL

prosvetni delavec

Med drugim preberite

- KAKO FINANCIRATI OSNOVNO ŠOLO, str. 2
- SREDNJE ŠOLE NA OBROBJU SLOVENIJE NE SMEJO ODMRETI, str. 2
- RAZPIS ZA ŠOLSKO LETO 1989/90, str. 3
- ISKANJE TRETJE POTI, str. 5
- SPORED ŠOLSKE TELEVIZIJE ZA POMLAD 1989, str. 10

MARIJA SVAJNCER

Demokratizacija za vse ljudi

V procesu demokratizacije slovenske družbe naj bi se uveljavljal enakopraven in enakovreden položaj žensk kot običajna in samoumevna sestavina. Pri spreminjanju obstoječih enostranosti, iskanju izhoda iz krize in boju za samobitnost slovenskega naroda ustvarjalno sodelujejo ljudje dobre volje, zavestni dejavniki in dejavnice, oboroženi z znanjem in védenjem, osvobojeni praznih besed, lažnih prerokovanj in sprenevedanj o sončni prihodnosti. To so ljudje, ki jim ni vseeno, kakšne vloge bomo odigrali na zgodovinskem prizorišču in v času, ki nam je odmerjen.

Pojavne oblike antifeminizma v naši družbi vsekakor sodijo v tista prizadevanja, ki skušajo proces demokratizacije zavirati in vztrajati v življenjskem slogu, ki poveličuje razliko med spoloma in ima naravne posebnosti za možnost potrjevanja neenakovrednosti spolov oziroma enega izmed njiju. Zdi se, da tolikokrat ponovljene besede o ženskem vprašanju kot razrednem vprašanju, ki ga je treba razreševati družbeno celostno ter onemogočati in odpravljati izkoriščanje, poniževanje in tlačenje katere koli vrste, niso kdove kako odmevne. Še vedno pa za izkrivljeno dokazovanje učinkuje poenostavljeno razločevanje ženskega in moškega načela: prvo naj bi se uveljavljalo zgolj s čustvenostjo, z dajanjem varnosti, zavetja in topline, drugo pa z razumom, preudarnostjo, oblastjo, redom, strogostjo in kaznovalno politiko. Namesto tolikokrat ponovljenih dokaznih razlogov, da še zdaleč ni tako preprosto, je mogoče problem obrniti in s kančkom paradoksalnosti navesti, da bi bilo v tem razbitem času za marsikatero žensko zelo udobno, če bi lahko delovala kot razčustvovano in nemočno bitje, ne pa da mora skrajno racionalno in včasih že z matematično natančnostjo razreševati in razvozlavati svoj eksistenčni položaj, se boriti proti naraščajoči revščini, kolikor toliko kakovostno povezovati materinstvo z ustvarjalnostjo na delovnem mestu, vzgojo otrok z zakonskim sožitjem ter položajem v družini in družbi. Poenostavljene in s predsodki oborožene opredelitve skušajo »ženskemu bistvu« odrejati posebne naloge in ji odrekati njen raison d'être, kadar je narava ne obdari z materinstvom. V svobodni in demokratični družbi morajo biti zagotovljene različne izbire življenjskega sloga.

Vsaka družba si v svoje temelje listine zapiše, kakšna naj bi bila njena splošna načela, in predvideva notranjo logiko, ki naj bi obvladovala različne sfere človekovega življenja. Družbeni razvoj in tudi nepredvidljive notranje težnje povzročijo, da je treba slej ali prej temeljno listino spremeniti in se tudi deklarativno približati dejanskosti, ki ne zbuja nikakršnih slepil več, ampak postaja čedalje bolj kruta in neizprosna. In vendar si družba vedno znova zapisuje, kako naj bi bila urejena razmerja med dejanskim in najstvom, in spodbuja ljudi k približevanju nekakšnemu idealu, ki naj bi ga zgodovinsko oblikovalo splošno človeško izkustvo, tisto, ki se je v posameznih družbah uveljavljalo kot najboljše ali pa je tako videti iz časovne razdalje in obujanja zgodovinskega spomina. Zato načrtno govorimo o ljudeh nasploh, in ne o ženskah in moških, o tistih, ki si sami odmerjajo svoj prostor svobode in sožitja, svojo vzajemnost, strpnost in razumevanje. Nočejo prazno preživeti svojega življenjskega časa in pustiti, da dnevi kar tako odtekajo, temveč hočejo biti izvajalci in priče zgodovinskega dogodka, tako dejstev, ki se odigravajo, kot tudi miselnega odmika, tako vrednotenja kot tudi zaupanja. Gre za posameznice in posameznike, ki si sami oblikujejo lastne življenjske okoliščine in v nobenem primeru ne privolijo, da bi kdorkoli odločal v njihovem imenu in jih ponižal v položaj žrtev.

Dokazovanje in prepričevanje, da naravne razlike nimajo veliko opraviti z družbeno neenakovrednostjo, ampak so bogastvo in pogoj za radoživo različnost, pomenita, da priznavaš svoj položaj, v katerem se je treba braniti. Uveljaviti se mora govorica, ki se ji zdi nesmiselno spopadati se z gluhimi in takimi, ki ne bodo nikoli razumeli. Navsezadnje smo prišli v obdobje, v katerem bomo politično, narodno in gospodarsko preživeli le tako, da bomo drug drugemu Človek. Praznoverja, predsodkov, zavajanja ljudstva, podtikanja, podcenjevanja – vsega tega je v jugoslovanski družbi že preveč, toliko, da je postalo nevarno. Otrokom moramo dati popotnico, da bodo lahko šli pokončno in samozavestno po lastni poti. Kako jo bodo zmagovali in zmogli, če so prisiljeni živeti z odraslimi, ki se nimajo radi in ne znajo dajati topline, zaupanja in varnosti? Otroci vsrkavajo vase življenjski slog odraslih: želijo si starše in vzgojitelje, ki govorijo resnico in so njihova dejanja uravnana z besedami, zaupajo tistim, ki so razumevajoči, čustveni in razumski, zvesti sami sebi in dosledni. Če imamo v mislih osebo, v kateri prevladujejo dobre lastnosti, potem je vseeno, kakšnega spola je ta oseba.

Očitki, češ da v nekaterih poklicih (tudi v pedagoškem) čedalje bolj prevladuje en sam spol, ne skrivajo svojega vnaprejšnjega odklonilnega odnosa do tega spola. Visokošolski programi so zasnovani tako, da spodbujajo predvsem kakovost ter predvidevajo znanstveno-strokovno in moralno naravnanost, ne prilagajajo pa se temu ali onemu spolu. Kritiki feminizacije učiteljskega poklica pozabljajo, da so pravzaprav samo še ženske tiste, ki so v tej notranje razklani družbi pripravljene za majhen denar vzgajati in izobraževati otroke. Opravljajo delo, ki ni družbeno ustrezno ovrednoteno in nima kdove kakšnega ugleda. V natrpanih in obremenjujočih programih iščejo možnosti lastne ustvarjalnosti in se sprašujejo, kako naj se sploh še človeško razdajajo svojim učencem, ko postaja vse skupaj čedalje bolj brezosebno, utrujajoče in razčlovečeno. Kljub vsemu jih je veliko, ki znajo obup in črnogledost premagovati ter za otroke ohranjati zelenico humanosti. To so tiste učiteljice, ki za osmi marec ne sprašujejo svojih učencev, ali kaj pomagajo mamicam pri delu, kot da je v družini samo mati tista, ki mora delati, drugi pa sodelujejo takrat, kadar so pač pri volji; otrokom ne govorijo o popolnih in nepopolnih družinah, saj otroci niso prav nič krivi, če njihovi starši niso mogli shajati drug z drugim. Deklicam in dečkom odmerjajo enake delovne naloge in jih vzgajajo za odgovorno starševstvo. Prav dobro vedo, da ima podcenjevalen in odklonilen odnos do ženske vsaj eno »prednost« – mogoče ga je prepoznavati in ga argumentirano zavračati. Veliko večjo past namreč pomeni vrednotenje, ki o ženski nima povedati ničesar dobrega ali slabega, njeno podrejenost in obrobnost pa jemlje za povsem samoumevni. Sem sodijo navedbe ženskih dejavnosti, poklicev in nazivov v moški obliki, kot da se samo moški lahko dokoplje do česa družbeno pomembnega, izbira moških za vodilne funkcije na vseh ravneh, sogovornikov pri omizju, nagrajencev in še bi lahko naštevali. Le redki se vznemirjajo, da bo v morebitni naraščajoči brezposelnosti prav ženska tista, ki se bo morala vrniti k domačemu ognjišču, kot je bilo mogoče prebrati v različnih bistroumnih aktih. Ustanavljanje odborov za zaščito trpinčenih žensk in otrok je resigniranost posebne vrste. Videti je, kot da nas preveva skrajna nemoč in ne verjamemo več v sistemske rešitve, s katerimi bi bilo komurkoli s kazensko odgovornostjo onemogočeno telesno ali duševno trpinčiti sočloveka, ampak skušamo blažiti posledice. Mirno pač dopuščamo, da bodo v takšnih razmerah zrasle nove in nove generacije otrok.

In vendar so zelenice upanja, humanosti in prijateljstva. Toliko vsega bi bilo treba postoriti, da bi jih bilo več.

Nemški slikar (?), druga polovica 17. st.: Tihožitje z zlatim pokalom
Tokrat objavljamo Evropska tihožitja iz slovenskih zbirk – iz kataloga, ki ga je letos izdala in založila Narodna galerija Ljubljana.

NARODNA IN UNIVERZITETNA KNJIŽNICA LJUBLJANA

aktualno

IZJAVA

Sindikalne konference delavcev osnovnih šol

V Ljubljani smo se 16. februaraja 1989 sestali sindikalni predstavniki delavcev osnovnih šol v Sloveniji in obravnavali položaj osnovnih šol ter nerešena vprašanja financiranja programa osnovne šole. Z zaskrbljenostjo ugotavljamo:

● *da so osnovne šole v Sloveniji v čedalje težjem položaju in je v posameznih občinah ogroženo izvajanje programa, ki ga moramo zagotoviti vsem šoloobveznim otrokom. Neprestano omejevanje sredstev je povzročilo, da so občine in šole v preteklih dveh letih ukinjale pridobitve naše osnovne šole, krčile dodatne programe ter skorajda povsem opustile vlaganja v učila, v opremo in vzdrževanje šolskega prostora;*

● *da se je poslabšal položaj delavca v osnovni šoli in povečalo zaostajanje njegovega osebnega dohodka za delavci v gospodarstvu. Zvezna intervencijska zakonodaja, republiške omejitve in komunalni sistem financiranja sta poleg razlik v izvajanju programa porušila sistem solidarnosti med delavci in privedla do nesprejemljivo velikih razlik v osebnih dohodkih delavcev za opravljanje vsaj približno enakega dela;*

● *da kljub prizadevanjem številnih upravnih, strokovnih, samoupravnointeresnih in drugih ustanov na področju izobraževanja niso enotno urejena nekatera temeljna vprašanja, kot so nacionalni standard osnovne šole, pedagoška obveznost in zagotovljene pravice delavcev, kot je pravica do stalnega strokovnega spopolnjevanja učiteljev in njihovega strokovnega napredovanja. Predvsem pa ni zagotovljeno stvarno vrednotenje učiteljevega dela.*

Zato v imenu skoraj 14000 v sindikatu organiziranih pedagoških delavcev na osnovnih šolah v Sloveniji zahtevamo:

● *Prepreči naj se nadaljnje siromašenje osnovne šole in kršitev pravic otrok do enakih možnosti za vzgojo in izobraževanje, zagotovljenih z Zakonom o osnovni šoli. Zahtevamo, da preneha vsakršno zvezno intervencijsko omejevanje sredstev za financiranje osnovne šole ter znotraj tega republiško indeksiranje sredstev za šolstvo kot skupne »porabe«.*

Preuči naj se obseg in financiranje sedanjega zagotovljenega programa osnovne šole in dogovori »nacionalni« program, ki ga bomo enotno in solidarno v republiki zagotavljali vsem otrokom in učiteljem.

● *Učiteljevo delo je treba realno ovrednotiti in učitelju zagotoviti tak osebni dohodek, ki bo primerljiv z osebnimi dohodki za enako zahtevna dela v gospodarstvu v republiki. Višina osebnih dohodkov ne sme biti odvisna samo od možnosti občine ter pripravljenosti občinskih izvršilnih organov za usklajevanje njihove rasti in zagotavljanje sredstev. Razlike v osebnih dohodkih za enako delo so lahko predvsem le posledica različnega obsega in kakovosti opravljenega dela.*

● *Republiški komite za vzgojo in izobraževanje ter telesno kulturo s svojimi strokovnimi službami, Izobraževalna skupnost Slovenije (in preko nje občinske izobraževalne skupnosti) ter Skupščina SRS naj predlagajo in sprejmejo rešitve, s katerimi bo mogoče preseči sedanje neustrezno stanje in delavce v šolah usmeriti k njihovim temeljnim pedagoškim nalogam. Smotrno je, da področje osnovnega šolstva čim bolj ureja šolska zakonodaja, in ne nedodelan sistem samoupravnega sporazumevanja, kjer se ob prevladi različnih drugih interesov sredstva porazdeljujejo v škodo otrok in učitelja osnovne šole.*

● *Izhodišča, ki jih predlaga IS skupščine SRS v globalnem bilančnem izračunu za SR Slovenijo v letih 1985–1988 z osnovnimi elementi splošnih bilanc sredstev za leto 1989, pomenijo nadaljnje poslabšanje položaja osnovnih šol, ukinjanje njihove socialne funkcije in krčenje »dodatnih« programov. Zato poziva Sindikalna konferenca delavcev osnovnih šol delegate skupščine SRS, da na sejah zborov 22. februarja 1989 upoštevajo posledice, ki jih bo tak sprejem bilanc za leto 1989 imel za osnovno šolo ter se zavzamejo za take ukrepe, ki bodo omogočali opravljanje njenih slovenski družbi ustreznih vzgojnih, izobraževalnih in socialnih nalog.*

Kako financirati osnovno šolo

Vprašanja pravzaprav ne bi bilo potrebno postavljati, ker imamo v Sloveniji samoupravno dogovorjen in nadrobno izdelan sistem financiranja osnovne šole. Načelno vemo, da za osnovno šolo skrbijo delovni ljudje v občini, kjer iz svojih bruto osebnih dohodkov plačujejo prispevek za občinsko izobraževalno skupnost, ta pa na način tako imenovane svobodne menjave dela po dogovorjenih standardih in normativih v republiki financira program dela in življenja osnovne šole. Osnovne šole ljudje praviloma gradijo s samoprispevki, za njihovo opremljanje in vzdrževanje pa prav tako skrbijo v občini z združevanjem sredstev, z združeno amortizacijo in še na druge proračunske načine. Če izdatkov ne bi zmogli poravnati na občinski ravni, je republika izdelala natančen sistem solidarnosti med občinami; po tem bogatejše občine ali tiste, kjer se zaradi velikega števila zaposlenih z visokimi povprečnimi osebnimi dohodki zbere veliko sredstev, iz osebnih dohodkov solidarno – ali zadnja leta z zakonsko prisilo – zagotavljajo denar za minimalni oz. zagotovljeni program osnovnega šolstva v občinah, ki tega ob normalnih povprečnih obremenitvah osebnih dohodkov ne zmorejo.

Pričakovali bi torej lahko, da v Sloveniji nekako enotno in pod približno enakimi pogoji financiramo enotno osnovno šolo. Vendar razmere pri financiranju enotne osnovne šole niti približni niso takšne. Kriza v preteklih letih, zlasti pa v letu 1988, je občine prisilila, da so tako ali drugače oklestile program osnovne šole. Črtali so zlasti dejavnosti, ki sodijo v tako imenovani dodatni program, da so ohranili vsaj obvezni ali zagotovljeni program ter tiste dejavnosti, ki sicer po republiškem normativu ne sodijo v zagotovljeni program, vendar pa šola brez njih (knjižnica, svetovalne službe) biti ne more. Ob nezmožnosti gospodarstva, da bi od osebnih dohodkov prispevalo več ali v zanesenjaški želji, da bi gospodarstvo razbremenili, zlasti pa zaradi omejitev, ki jih je že drugo leto zapored z zakonom predpisala federacija, so morali v občinah oz. šolah krčiti interesne dejavnosti, omejevati dejavnost društev, ukinjati fakultativni pouk ter podaljšano bivanje, vpeljevati visoke prispevke staršev za šolo v naravi, za učbenike, za prehrano otrok, za prevoze v šolo, v večini občin so okrnili obseg celodnevne osnovne šole ali pa jo kar ukinili, da o vlaganjih v šolsko opremo in vzdrževanje šolskega prostora ne govorimo. Jabolko spora pa je različna realna vrednost programa, ki jo lahko svoji šoli priznajo posamezne občine. Če vemo, da so v vrednosti programa več kot 80 % skriti osebni dohodki prosvetnih delavcev, pridemo do glavne sporne točke. Razlike v osebnih dohodkih za (to s pravico domnevamo, ker program predpisuje zakon) vsaj približno enako delo so tako narasle do ene tretjine ali recimo med plačo učitelja v skrbni občini (občina je lahko tudi bogata, učitelji pa revni) in manj skrbni ali pa revni občini je ob januarskih izplačilih v letu 1989 znašala tudi do osemsto tisočakov. Skoraj v celoti je odpovedal sistem solidarnosti, ker so podpirane občine zaradi nenehnih omejitev morale za višino solidarnosti zniževati z lastnimi prispevki zbrana sredstva oz. zniževati prispevne stopnje za šolstvo.

Severnoevropski slikar, druga polovica 17. st.: Pogrnjena miza s sadjem in pticami

Posledica čedalje večjih razlik v osebnih dohodkih za približno enako delo in splošnega siromašenja osnovne šole je bil val spontanih in tudi organiziranih protestov prosvetnih delavcev v posameznih občinah. Imeli smo vrsto protestnih zborov in tudi nekaj pravih stavk, kjer so otroci zaradi vztrajnega nezadovoljstva učiteljev morali ostati doma med tem, ko so se njihovi učitelji bojevali za boljši kos kruha in kolikor toliko znosne razmere.

Zganila se je tudi stanovska zavest in uveljavila se je sindikalna ideja. Prosvetni delavci iz vseh slovenskih občin so se 16. februarja 1989 zbrali na sindikalni konferenci osnovnih šol, kjer so ob navzočnosti prosvetnih oblasti orisali razmere in postavili svoje zahteve. In kje vidijo rešitve? Predvsem je treba zagotoviti enotno financiranje zagotovljenega ali enotno dogovorjenega »nacionalnega« programa osnovnih šol v republiki. Kaj bo v nacionalnem programu, ki ga bo slovenska družba zagotavljala vsakemu osnovnošolcu in tudi njegovemu učitelju, je stvar dogovora in resničnih možnosti. Vsekakor pa spadajo vanj nekatere dejavnosti, brez katerih pouk ne bi bil popoln, a jih v zdajšnjem zagotovljenem programu ni. Razmisliti kaže, katere temeljne socialne funkcije naj poleg pedagoških vendarle ohrani slovenska osnovna šola. Poleg vsebin pa zahtevajo učitelji tudi primerne možnosti za delo, nekaj več kot samo tablo in kredo in slabo vzdrževane učilnice. Rešitve ne vidijo v občinski odgovornosti, temveč v republiški. Prevečkrat so občine usklajevale svojo porabo prav na račun osnovne šole. Kako bo republika zbrala potreben denar, je stvar strokovne presoje in samoupravnega dogovora. Prosvetni delavci vsekakor pričakujejo zmajšanje navideznega samoupravnega dogovarjanja v sisih, manj praznega teka in s tem manj nepotrebnih izdatkov za samoupravno interesno organiziranost. Občine naj bi na vsak način še imele dolžnost in m nost, da »nacionalnemu« pr gramu osnovne šole v skla s svojimi možnostmi kaj doda ne bi pa smele ničesar odv mati. Vsekakor bi v občino zalo umestiti tudi skrb za ohr njanje in graditev šolskega p stora. Navsezadnje je treba im denar tudi za stalno spopolnje nje učiteljevega znanja, za n gov strokovni in družbeni razv Učitelj mora slediti času, zato izpopolnjevanje potreba in uči ljeva dolžnost. Teh sredstev kljub dobrim načrtom pravilo manjkalo in nekega sistemat nega poglobljenega usposabl nja učiteljev že dalj časa ni bi Tudi ta sredstva naj ne bi b odvisna samo od moči ali nem občin.

Ena od zahtev zadeva uči ljevo celotno delovno obvezno ki je v zdajšnji ureditvi moč raztegljiva. Pričakuje se, da prosvetne oblasti morale im izdelan model učiteljevih delo nih obveznosti: poleg dolo nega števila ur pouka še dru naloge v okviru delovnega ted ali leta. Glede na posebne ok liščine bodo delovne obvezno tudi v prihodnje različne, ven bi bolj natančno vedeli, kaj učitelji opravili za svoje n malno plačilo in kaj je nad obveznostjo ali tudi pod njo. Š vilne proteste so izzvale omeji sredstev, ki so posledica zvez zakonodaje in republiških lančnih omejitev. Dokončno morali prenehati z indeksir njem na porabo v prejšnjem le in ne dopustiti nadaljnje zmanjševanja deleža sredstev vzgojo in izobraževanje v dru benem proizvodu. V skla z družbenimi možnostmi bi klj veliki inflaciji in družbeni nest bilnosti morali storiti vse, da omogočili otrokom kolikor liko bogato in ustvarjalno novno šolo ter učitelju zagotov prepotreben pedagoški mir zahtevno delo z otroki.

Upamo lahko le, da bodo pori sindikalne konference novnih šol rodili uspehe in bodo odgovorni ogani vse do s venske skupščine našli rešit Upajmo, da ne bodo potreb stavke in neprestani protesti boj za golo preživetje, kajti vrstni nemiri pomenijo hu družbene pretrese, ki hrom ustvarjalno delo.

VLADIMIR TKALEC

Srednje šole na obrobju Slovenije ne smejo odmreti

V začetku novembra nas je skupna strokovna služba Izobraževalne skupnosti Slovenije seznanila s sklepi 29. seje Odbora za usmerjeno izobraževanje. V tretjem sklepu nas obvešča, da se bo šolam diferencirano zmanjšal dohodek v ceni storitev, glede na manjše število učencev v razredu. Tak neselektivni prijem je prizadel predvsem šole v manjših slovenskih središčih, ki so ponavadi glavno gibalo kulturnega pa tudi znanstvenega napredka v kraju in imajo zelo veliko vlogo v kraju samem in v okolici. Omenjeni ukrep je v šolah v teh krajih močno vplival na normalno poslovanje šole in povzročil težave, ki jih trenutno še nekako premoščamo, v prihodnje pa bo to veliko težje.

Takemu načinu reševanja denarnih zagat slovenskega šolstva smo ugovarjali, saj se nam je zdel skrajno birokratski in neživljenjski.

Zakaj? To bom skušal prikazati na primeru naše srednje šole. Spadamo med šole, ki so si z vpeljavo srednjega usmerjenega izobraževanja izbrale pedagoško izobraževanje za celo severnoprimorsko območje, na podlagi predvojne in povojne tradicije. Z vpeljavo financiranja o normativih Izobraževalne skupnosti Slovenije nimamo – s številom oddelkov pod 16 – po veljavnih normativih dovolj denarja za vodstvene, strokovne in tehnične delavce. Zaradi manj ur, kot jih zahteva polna zaposlitev, pri nekaterih predmetih ne moremo polno zaposlovati učiteljev, in ti morajo, da so zaposleni, poučevati po dva predmeta, za katera so ponavai strokovno usposobljeni..

Srednja šola v Tolminu se je letos znašla v nezavidljivem položaju. Na eni strani imamo zaradi razmestitve programov na severnoprimorskem območju za učence trenutno dokaj nezanimiv nosilni pedagoški program, na drugi strani pa so prav oddelki v tem programu tisti, zaradi katerih po številu učencev pod normativom spadamo v skupino šol, ki se jim zato zmanjšuje dohodek. Z uresničenjem tretjega sklepa odbora šmo se znašli v hudih težavah, ker so se nam že tako pičla sredstva še skrčila. Znižanje dohodka samo za prave letnike znaša približno petino vseh naših mesečnih sredstev.

Zakaj manjši vpis?

Vpis v srednjo šolo v Tolminu pa se ni zmanjšal po naši krivdi, na zmanjšanje števila učencev v pedagoških programih je vplivalo več zadev:

– Razvrednotenje učiteljevega dela je povzročilo tudi razvrednotenje učiteljskega poklica;

– Mreža šol ob vpeljavi srednjega usmerjenega izobraževanja je vplivala na šolski okoliš, ki se nam je zelo zelo skrčil (prej od Sežane do Tržiča);

– Na območju se je pojavilo več sorodnih programov izobraževanja, s katerim učenci končajo srednje šolanje;

– Visokošolski študij za poučevanje na razredni stopnji je dodatno odvrnil učence od šolanja v teh programih.

– Učenci se želijo šolati čim bližje domu, zato pri izbiri šolanja velikokrat ni v ospredju želja po pridobitvi poklica.

– Ko so bile dane možnosti študija za pedagoške poklice tudi učencem, ki se šolajo tudi na družboslovnih in naravoslovnih šolah, se je zanimanje za srednjo pedagoško šolo še zmanjšalo.

Da bi povečali ponudbo programov, nam je pred dvema letoma po velikih prizadevanjih le uspelo odpreti en oddelek naravoslovno-matematičnega programa in tako zbuditi zanimanje za šolanje v domačem kraju tudi tistim učencem, ki jih prej samo s pedagoškim programom nismo zmogli zadržati. Tako smo postali zanimivejši tudi za združeno delo, ki nam je zaradi navedenih težav s financiranjem pomagalo z dodatnim zbiranjem denarja po posebnem samoupravnem sporazumu.

Kakšne utegnejo biti posledice politike nadaljnjega zmanjševanja sredstev za manjše šole? Nič kaj prijetne za življenjske in delovne razmere na slovenskem obrobju in dodatno breme za ljudi v teh krajih, katerih kakovost življenja je že tako ogrožena z drugimi omejitvami. Tak ukrep pomeni sprva samo manjši dohodek, predvsem pa nižji osebni dohodek delavcev v vzgoji in izobraževanju, z zaostajanjem na tem področju je povezan odhod učiteljev, ki so zdaj povsem usposobljeni za kakovostno izvajanje vzgojno-izobraževalnih programov na naši šoli. To za majhen kraj, kot je Tolmin, veliko pomeni. Če bodo začeli zapuščati našo šolo učitelji, bo to vplivalo tudi na vpis, saj »honorarci« v nobenem primeru ne morejo tako kakovostno nadomestiti učiteljev, ki podajajo znanje z metodičnimi in didaktično verificiranimi postopki. Manjši vpis pa vodi kljub zagotovilom, da šole v teh krajih ne bodo ukinjene, in kljub dobri volji politike izobraževanja, v odmiranje srednje šole v Tolminu. Če se bo to zgodilo, bo čutila posledice ožja in širša družbena skupnost.

Z odhajanjem strokovnjakov iz združenega dela – lahko se zgodi, da bodo ti zapustili naše območje tudi zato, ker svojih otrok ne bodo mogli šolati doma, pa se lahko popolnoma osiromaši ves severozahodni del Slovenije. Ne bi rad razvijal teh misli naprej, saj lahko sami sklepate, kje je prihodnost Tolminske. Vedeti pa je treba, da imamo že nekaj izkušenj. Povsod tam, kjer so v preteklosti, zaradi odselitve najbolj vitalnega dela prebivalstva – včasih tudi na silo – v vaseh ukinjali nižje razrede osnovne šole in učence vozili v večje kraje ali jih namestili v dijaške domove, se dandanes vasi zelo praznijo. Ne dopustimo torej, da bi odmirale srednje šole v manjših obrobnih krajih Slovenije.

S takim načinom dela bi bili razveljavljeni vsi razglašeni sklepi, da bo Slovenija skrbela tudi za manj razvita obmejna območja, kamor nedvomno spada tudi Tolminsko.

Odzivi na ukrepe odbora

Ob sklepih odbora so bile speljane akcije malih srednjih šol v Sloveniji, da bi se problem srednjih šol v majhnih krajih trajneje rešil. Pri tem naj opozorim predvsem na sestanek ravnateljev malih šol na Izobraževalni skupnosti 16. 11. 1988, kjer je bilo poudarjeno, da je treba priznati malim in obmejnim šolam poseben status. Imeti morajo možnosti za normalno delovanje ne glede na denarne težave Izobraževalne skupnosti Slovenije, saj je vpliv srednjih šol na okolico močnejši od vpliva šol v krajih, ki niso oddaljeni od večjih središč. V majhnih in obrobnih slovenskih krajih torej ne gre le za obstoj šole kota take, ampak za razvoj območja, regije. Zato menimo, da je obstoj srednje šole na teh območjih narodnega pomena.

Reševanje problematike malih srednjih šol

Prvi korak k rešitvi tega problema je bil dodaten sklep odbora, da zmanjšanje dohodka za šole v majhnih krajih, ki imajo manj kot dva oddelka vpisa, ne velja; financirajo se jim torej polni oddelki. Opozoriti pa moram, da so stroški enaki, če je v razredu 36 ali 25 učencev. Lahko tudi trdimo, da je kakovost pouka v oddelkih z nižjim številom učencev celo večja. Za to tudi gre – mar ne?

Drugi korak je bil storjen s tem, ko je bila dana in izvedena pobuda za vpeljavo splošnega programa v naravoslovno-matematičnem programu – B smer. Ta v resnici lahko vpliva na obstanek srednjih šol v malih slovenskih krajih zato, ker je po predlaganem predmetniku zanimiv tako za prihodnje družboslovce kot tudi za naravoslovce.

Pomen vpeljevanja splošne smeri naravoslovno-matematičnega programa v srednje šole v manjših slovenskih središčih

Samo pobudo in tudi resno in navidez hitro reševanje problema slovenskega srednjega šolstva smo v šolah, kakršna je naša, že v bistvu podprli in pozdravili. Pojavila pa se je dilema pri vpeljevanju smeri v šole, in sicer: ali naj razpišemo samo ponujeno novo smer ali pa naj obdržimo še del osnovnega programa in ob tem vpeljemo tudi splošno smer?

Odločitve so bile na večini šol take, da bo šele vpis sam določil, kaj bo opuščeno. Ta prostost pri izbiri je ena tistih prvin, ki lahko rešuje tudi obstoj šol v manjših krajih.

Zakaj previdnost pri razpisi Predvsem je ta program spre v času, ko so učenci povečini že kazali svoje namere in je vpis za nepredvidljiv.

Vrednotenje znanja in izobraže nje na višjih in visokih šolah žal tisti magnet, ki bi moral v času dobne tehnologije biti in pritegn vse, ki so za študij sposobni. To pomeni, da je tudi vpis v ta splošno smer, ki ne daje sklenjene znanja na srednji stopnji, dvomlj Zato bomo morali v manjših kraj ob tem programu imeti tudi progr za mladino v regiji ali program, ki dajal po štirih letih šolanja sklenje izobrazbo.

Izobrazba tudi še ne zagotavlja lovnega mesta, da bi si na prim lahko s srednjo, višjo ali visoko š s primernim delom zagotovili so alno varnost – končno tudi zato, so se sposobni hitreje prilagajati vemu.

Prav zaradi tega bo letos ta p gram tisto, ker se bo šele s presk nju uveljavilo tudi širše. Za majh šole bi bil rešitev samo tedaj, če bi imele samo one in bi tako lahko p vabile tudi učence z drugih obmo Ker pa se zavedamo, da bi se lah tako postavljeni program predst ljal v okolju kot »manjvreden« p gram, pripravljen za »podeželje«, dobro, da se ga ponudi vsem šola ki že imajo naravoslovno-matemat nega.

Sicer pa delo na srednji šoli potek nemoteno. Pripravljen je tudi dolg roč načrt razvoja in dela na sred šoliv Tolminu. Načrt je naravnan sodobno tržno usmerjeno šolo, ki samo izobražuje, ampak predvse vzgaja, oprt na tradicijo dosdajš kakovosti izobraževanja, usmer predvsem v prihodnost.

RADOVAN LIPUŠČEK

BESEDILO, KI GA JE TREBA NATANČNO PREBRATI

Razpis za šolsko leto 1989/90

Te dni so učenci zadnjih razredov osnovnih in srednjih šol prejeli Razpis za šolsko leto 1989/90. Dobili so ga tudi v vseh šolah, od osemletk do univerze, imajo ga v vseh podjetjih in drugih delovnih organizacijah, v skupnostih za zaposlovanje. Vsak, ki ga zanimajo možnosti za vpis v srednjo šolo ali na univerzo pa tudi sprejem v vojaške šole in dijaške domove, ga je dobil v roke ali pa mu je (oziroma naj bi mu bila) pot do njega dostopna, čeravno letos razpis ni bil objavljen v časnikih in naprodaj v kioskih.

Srednje šole ponujajo 28.184 mest za mladino in 8490 za odrasle. Ponudba je obilnejša kot lani, verjetno pa vendarle premajhna za vse, ki se želijo vpisati. Osmošolcev je letos 26.343 in navadno se skoraj vsi – če le morejo – odločijo za vpis v prve razrede srednjih šol. Tem bo treba prišteti nekaj učencev iz drugih republik in nekaj takih, ki so osemletko končali lani ali prej, ter seveda ponavljalce. Vseh, ki se bodo pridružili letošnjim osmošolcem, bo nemara kakšnih 2000 do 3000. Izobraževalna skupnost, ki skupaj s srednjo šolo določi in razpiše število prostih mest v prvih letnikih, navadno omogoči večji vpis. Ni vzrokov, da ne bo tako tudi letos. Seveda pa to ne pomeni, da se bo vsak učenec lahko vpisal po svoji izbiri; marsikdo bo vendarle moral podrediti svoje želje šolski ponudbi, na katero vplivajo gospodarske in sploh družbene potrebe, šolski prostor in še kaj. Najhujše pa bo zagotovo v Ljubljani, kjer letos očitno ne bo dovolj prostora za vse, ki bi radi v srednjo šolo; taka je zdajšnja napoved.

Sam razpis je letos podoben kot prejšnja leta. Ponudba srednjih šol je v publikaciji predstavljena po panožnih izobraževalnih skupnostih, se pravi po razmestitvi izobraževalnih programov. To pomeni, da je šolo z več izobraževalnimi programi treba iskati na več mestih, vsak program pri svoji izobraževalni skupnosti, če so si toliko različni. Med razpisanimi ponujenimi programi in smermi pa še ni mogoče najti nove B-smeri naravoslovno-matematičnega programa, ki je bila sprejeta šele pred nedavnim in za katero se bodo nekatere šole, ki naravoslovni program že imajo, lahko odločile šele dodatno, po prijavah in željah učencev ter na podlagi soglasja Odbora za usmerjeno izobraževanje pri Izobraževalni skupnosti Slovenije. V razpisu pa jo že najdemo pri 6 manjših šolah, to je v Ljutomeru, Črnomlju, Sežani, Ajdovščini, Idriji in Tolminu.

Stroga finančna merila

Drugih posebnosti v letošnjem razpisu za srednje šole pravzaprav ni – če izvzamemo strogo naročilo financerjev, to je Izobraževalne skupnosti Slovenije, da morajo šole dosledno upoštevati sprejete mere za sestavljanje oddelkov. Spodnje še dopustno število učencev za en oddelek v triletnih in štiriletnih programih srednjega šolstva je: vsaj 30 učencev v oddelku. Če jih bo manj, bo šola ob neki odstotek plačila za tak oddelek – pri tem financerji opozarjajo, da bodo neizprosni (izjema je bolj ali manj le omenjenih 6 šol, kjer se bodo financerji – zaradi še drugih kriterijev – ravnali po posebnih merilih). To lahko v nekaterih primerih pomeni tudi to, da bi kje ne bilo takega oddelka. Prav bi bilo, da bi bili povsod pozorni na takšno podrobnost in da bi učence pravi čas opozorili. Koristno pa bi seveda bilo, da bi bili na to pozorni tudi učenci in njihovi starši.

Nekateri, ki se bolje spoznajo na celoten postopek od razpisa in prijav učencev do vpisa, omenjajo, da učenci, starši in tudi posamezni učitelji nemalokrat zelo površno preberejo razpis, se pravi splošni uvod, ponudbo šol in opombe ob razpisanih prostih mestih v posameznih programih. Naj bi bilo letos drugače, naj bi vse zapisano v »Razpisu« vsak natanko prebral, da ne bo pozneje težav.

Prenos prijave, sprejemni izpiti

Vsak, denimo, ve, da mora učenec oddati prijavo do 28. marca. Vsak tudi prebere ali zve, da bodo informativni dnevi na srednjih šolah in na obeh univerzah 10. in 11. marca (petek in sobota). Malo manj pa jih ve, da učenci lahko prenesejo svojo prijavo tudi po 28. marcu, in to do 28. aprila. V tem času lahko učenec prenese prijavo na katerokoli drugo srednjo šolo, skratka, se odloči za katerikoli drug izobraževalni program, ne glede na število prijav, ki jih šola že ima. To pomeni, da vsaka šola v tem času mora sprejeti tako prijavo, četudi bi jih nemara imela že dvakrat čez razpisano mero.

Najslabše pa so učenci menda obveščeni o možnosti za opravljanje sprejemnih izpitov. V razpisu o tem čisto določno piše, da na tiste šole, kjer bodo imeli sprejemne izpite, lahko pride na preskus znanja katerikoli kandidat, ne samo tisti, ki so se na tej šoli prijavili marca ali aprila. Sprejemni izpit je navadno v drugi polovici junija, opravljati pa ga imajo pravico tudi učenci, ki so prijavljeni na drugih šolah – za te je pomembno, da se za preskus znanja prijavijo najmanj tri dni pred samim izpitom.

Tretja stvar, na katero nekateri učenci nemara niso dovolj pozorni, je določilo, da imajo nekateri izobraževalni programi dve težavnostni ravni. Učenec se že pri vpisu v prvi letnik, nemara celo že pri sprejemnem izpitu, lahko odloči za enega od obeh – seveda z vsemi posledicami. Te pa so, da se z odločitvijo za težjo raven odpira učencem pot v zahtevnejše štiriletno srednje šolanje (in od tam na univerzo).

Prijava za vpis na univerzo

Univerza Edvarda Kardelja v Ljubljani in Univerza v Mariboru ponujata letos 10.110 mest za redni študij in 5368 za študij ob delu. Tudi tu se končno število navadno razlikuje od zdajšnje ponudbe, rednih študentov je navadno nekaj malega več, študentov ob delu pa utegne biti malo manj. Tu omenjeno število za študij ob delu je za 30 mest večje od objavljenega, ker je treba dodati 30 mest za študij zdravstvene nege na višji šoli za zdravstvene delavce v Ljubljani. Dobro je tudi vedeti, da je Biotehniška fakulteta v Ljubljani letos razpisala za kmetijske smeri študija samo visokošolski študij, višješolski študij za to študijsko področje pa je letos razpisan za novince samo na mariborski višji agronomski šoli.

Posebno vprašanje za univerzo so vojaški obvezniki. Sliši se, da bi zvezna skupščina utegnila že marca sprejeti spremembe v Zakonu o vojaški obveznosti in med njimi tudi tako, da bi nekateri študentje šli služit vojaščino šele po končanem študiju (v časniku je pisalo, da bi to lahko veljalo za študente medicine, veterinarstva, strojništva, elektrotehnike, geodezije, obramboslovja) in da bi novo uredbo izpeljali že letos. O tem v razpisu še ni sledu, sliši pa se, da se vsaj v Sloveniji pristojni organi zavzemajo, da bi bilo treba vpeljevati prehodno obdobje nekaj let in da bi morala biti rešitev enaka za vse smeri študija. Kakšne bodo spremembe v omenjenem zakonu in kdaj bodo, je še prezgodaj napovedovati. Za zdaj veljajo dozdajšnje določbe. O morebitnih spremembah bodo kandidati za študij gotovo pravočasno obveščeni.

Kaj bo s študijem ob delu?

Za zaposlene delavce postaja ponovno šolanje čedalje manj zanimivo, razpisana mesta že dolgo niso zapolnjena v celoti, še posebno ne v srednjem šolstvu. Letos razpisi niso izšli v časnikih, delavci se bodo z njimi seznanili z internimi objavami v svojih delovnih organizacijah ali kako drugače. Na voljo so jim nadrobne informacije pri krajevnih skupnostih za zaposlovanje, ki delujejo v 56 krajih po Sloveniji. Nemara ne bi bilo odveč, če bi se kje odločili še za kakšne akcije, da bi bili obveščeni res vsi zaposleni, ki jih nadaljnje izobraževanje zanima.

60.000 obvestil, obveščenih pa...

Prejšnja leta je Izobraževalna skupnost objavila razpise za srednje in visoko šolstvo v Delu in Večeru, in sicer zato, ker je samo z objavo v obeh časnikih mogoče zagotoviti, da je informiranost enakomerna na vsem ozemlju republike. Posebno prilogo v časnikih je treba seveda plačati. Lani je objava – ob vseh popustih – stala približno toliko, kolikor so znašali letni stroški za dva srednješolska oddelka. Letošnja cena za natis v obeh časnikih pa bi bila večja kot letni stroški za 4 srednješolske oddelke. Zato so se v Izobraževalni skupnosti Slovenije odločili za cenejšo možnost – da bodo razpis objavili v svojem Poročevalcu, in tega natisnili v 63.000 izvodih.. Tisk in poštni stroški za odpremo izvodov na osnovne in srednje šole so Izobraževalno skupnost Slovenije stali toliko, kot je (po zdajšnjih cenah) letni strošek za en in pol srednješolskega oddelka (okoli 85 milijonov dinarjev).

Vsaka osnovna šola (takih je 420) je dobila po en izvod za vsakega učenca 8. razreda (skupaj 26.343). Prav tako je tudi vsaka srednja šola s štiriletnim izobraževanjem (takih je 112) dobila po en izvod za vsakega učenca 4. letnika (skupaj 11.802). Vse šole so dobile še najmanj po dva izvoda za svoje potrebe.

Nasploh sta bila po dva izvoda razposlana v vse organizacije združenega dela, to je v podjetja in drugam. Fakultete so dobile po 15 izvodov in 500 še Center za razvoj univerze. Kandidati iz drugih republik si bodo nemara, podobno kot prejšnja leta, pomagali z informacijami na bližnjih univerzah – vsaki jugoslovanski univerzi je bilo poslanih po 10 izvodov, SIS za zaposlovanje Istra (iz Pulja) je za kandidate iz Istre naročil 150 izvodov (iz tega območja prihaja precej mladih študirat na univerzi v Sloveniji).

Za zaposlene naj bi organizirali obveščanje o razpisu po delovnih organizacijah, zvezi skupnosti za zaposlovanje (700 izvodov razpisa), skupnosti izobraževalnih centrov Slovenije (200 izvodov), po raznih skupinskih naročnikih (3000 izvodov), to so občinske izobraževalne skupnosti, upravni organi idr. Vsa pojasnila bodo v določenih dneh dobili predvsem na lokalnih skupnostih za zaposlovanje v 56 krajih v Sloveniji. Nemara pa tudi v vsaki šoli.

Kdor bi le ostal praznih rok, lahko razpis poišče ali naroči na Izobraževalni skupnosti Slovenije v Ljubljani, Aškerčeva 9. Ne bo pa razpisov mogoče kupiti v kioskih, to pa se poznavalcem razmer zdi precej narobe. Menijo, da bodo nekateri zainteresirani zaradi tega prikrajšani za informacijo.

Ponudba šolanja za vojaške poklice

Razpis ima, kot zmerom, predstavljeno tudi letošnjo ponudbo za vpis v srednje vojaške šole in na vojaške akademije. To so splošne srednje vojaške šole, kakršna je tudi Franc Rozman Stane v Ljubljani, nadalje sta na seznamu šoli kopenske vojske v Sarajevu in Zagrebu, pa srednja šola vojaškega letalstva v Rajlovcu, mornariška v Splitu, intendantska v Sarajevu, sanitetna v Novem Sadu, glasbena srednja vojaška šola v Sarajevu, tehniška šola vojaških usmeritev v Zagrebu. Podrobne informacije dobijo kandidati v Republiškem sekretariatu za ljudsko obrambo v Ljubljani, na splošni srednji vojaški šoli Franc Rozman Stane v Ljubljani, na občinskih upravnih organih za ljudsko obrambo in na skupnostih za zaposlovanje, veliko pa zvedo že iz razpisa.

Objavljen je tudi razpis za sprejem kandidatov v vojaške akademije: akademija kopenske vojske, tehniška akademija kopenske vojske, letalska vojaška akademija, akademija vojaškega letalstva in protiletalske obrambe, mornariška vojaška akademija. Obširnejši podatki so v razpisu, nadrobnejša pojasnila pa dajo občinski upravni organi za ljudsko obrambo ter same vojaške akademije. Prijave sprejemajo do 1. aprila.

Prostor v dijaških in študentskih domovih

Študentski domovi v Ljubljani, Mariboru in Kranju objavljajo razpisne pogoje in prijavni rok, ki ni povsod enak. Koristno je, da si kandidati podatke skrbno ogledajo in da svetovalci na to tudi opozorijo.

Dijaški domovi za srednješolce pa navajajo tudi število prostih mest, ki je od doma do doma zelo različno. Domov za srednješolsko mladino je več kot 50.

Popravki

V Razpisu za šolsko leto 1989/90 je pri tiskanju nastalo šest napak. V Izobraževalni skupnosti Slovenije so prosili, da bi opozorili nanje. Te so:

– Na 9. strani se pri Srednješolskem centru tehniško-pedagoške usmeritve Murska Sobota doda: program pomočnika tekstilnega konfekcionarja, skrajšani, po prijavah učencev, smer pomočnik tekstilnega konfekcionarja II.

– Na 14. strani je pri DE Nova Gorica pravilen naziv smeri:
natakar IV in ne tehnik kuharstva V.

– Na 17. strani: Srednja šola tehniških strok Franc Leskošek Luka Ljubljana razpisuje samo smer elektrotehnik elektronik V in ne tudi smer elektrikar elektronik IV. Na 18. strani pa je pri tej šoli v programu metalurgija pravilen naziv smeri kalupar (formar) – livar in ne metalurški modelar, v programu strojništva pa se doda smer:
strojni tehnik IV.

– Na 23. in 24. strani so pri obeh železniških srednjih šolah zamaknjene stopnje zahtevnosti.

– Na 26. strani je za vse šole pravilen naziv smeri: predšolska vzgoja – razredni pouk in ne predšolska vzgoja.

JANKO SVETINA

aktualno

Kako mimo čeri improvizacij

Letošnje koledarsko leto ne more biti dobro za urejanje šolskih denarnih razmer. To se je pokazalo že na začetku. Šolski finančni organi ocenjujejo, da bi v srednjem in visokem šolstvu potrebovali dobro desetino več denarja kot lani samo za plačilo enakih šolskih opravil kot v preteklem letu. V gospodarski zbornici Slovenije pa so začeli dopovedovati, da se morajo dajatve gospodarstva za družbeno nadgradnjo letos zmanjšati za petino.

Pa smo tam. Ob vseh usodnih znamenjih, da smo spet prišli v čase, ko se je začel odstotek družbenega proizvoda, namenjenega šolstvu, spet grozljivo spuščati od 4 proti 3 odstotkom – ob že tako obubožanem družbenem proizvodu nasploh – se zdaj v gospodarstvu pojavljajo še težnje po načrtnem zmanjševanju tega deleža (res da ne samo v šolstvu, ampak vendarle tudi v šolstvu).

V Izobraževalni skupnosti Slovenije računajo, da je vpis srednješolcev letos večji za kakšnih 5 odstotkov in da je za 1 odstotek vse to dražje zaradi prenove izobraževalnih programov, ki je z letošnjim šolskim letom prišla v 3. letnik. Tudi visokošolski vpis je za 5 odstotkov večji kot lani. Ugotavljajo, da zaostajajo plače prosvetnih delavcev – pri usklajevanju osebnih dohodkov z gospodarstvom – v usmerjenem izobraževanju za približno 30 milijard dinarjev.

Te stvari namerava izobraževalna skupnost plačati, četudi bi se morali zaradi tega odreči kakšni drugi svoji denarni obveznosti. To seveda tudi pomeni, da ni mogoče misliti na to, da bi šolstvo moglo normalno preživeti letošnje leto z enakim kupom denarja kot lani.

Težnje gospodarstva, da bi šolstvo letos gospodarilo z enako količino denarja kot lani (seveda popravljeno za odstotek zaradi razvrednotenja vrednosti dinarja), žal ne bo mogla biti izvedljiva. Tako so mnogi opominjali na nedavnem pogovoru ravnateljev srednjih šol, ki sta ga bila pripravila predsednik Republiškega komiteja za vzgojo in izobraževanje ter telesno kulturo dr. Ludvik Horvat in predsednik Skupščine Izboraževalne skupnosti Slovenije Niko Žibret. Mogoče bi bilo kvečjemu, da delo v šolstvu še bolj obuboža in da bo njegov učinek skromnejši.

Ni namreč mogoče pričakovati, da bi večjo kakovost šolstva ustvarjali zgolj s prihranki, reorganizacijami in podobnimi varčevalnimi ukrepanji znotraj šolstva. Reorganizacija izobraževalnih programov, opuščanje posebnih izobraževalnih skupnosti in drage šolske sestankomanije, popolna odpoved sleherni investiciji (te so že zdaj nevarno majhne) in podobne reči prinesejo v denarju premalo, da bi samo s tem zmogli bistveno več nameniti za nekatere druge dozdajšnje šolske potrebe, obenem pa še razvijati izobraževanje odraslih, podiplomski študij, dopolnilno izobraževanju učiteljev, organizirati družbeno pomoč za tiskanje učbenikov, kupovati opremo za pedagoške potrebe v srednjem in visokem šolstvu, razmišljati o poravnavi dodatnih stroškov fakultetam, če bosta ob predvideni spremembi zakona o vojaški obveznosti prišla na nekatere fakultete hkrati dva rodova fantov (tisti iz JLA in letošnji iz srednjih šol.)

O mogočem pospešenem povezovanju srednjega šolstva z gospodarstvom, to je o morebitnem prenašanju praktičnega pouka s šol v gospodarstvo – seveda tudi stroškov – pa srednje šolstvo noče razmišljati na hitro, nepripravljeno, vsaj za zdaj srednješolski ravnatelji odločno odklonili take ideje. Zahtevajo, da se stvari najprej temeljito razmislijo. Saj so bile izkušnje z improvizacijami ob uvedbi usmerjenega izobraževanja preveč bridke.

N. T.

Gino Severini: Tihožitje

Pravilnik o ocenjevanju spet na rešetu

Republiški komite za vzgojo in izobraževanje predlaga nekaj sprememb v Pravilniku o ocenjevanju in napredovanju učencev v osnovni šoli. Osnutek sprememb je poslal v razpravo na šole, in če bo mnenje pritrdilno, bi novosti vpeljali z novim šolskim letom letošnjo jesen.

Na seji komiteja pred nekaj dnevi je bilo rečeno, da gre le za manjše spremembe, predlagane so na podlagi analize o uporabi pravilnika (veljati je začel leta 1980), opravila pa sta jo komite in Zavod za šolstvo. Upoštevali so tudi mnenja učiteljev in staršev ter prisluhnili pobudi društva za tuje jezike (društvo predlaga, naj bi znanje tujih jezikov, ki se jih učenci učijo fakultativno, tudi ocenjevali z ocenami od 5 do 1).

Nemara je najbolj zanimiva pobuda, da bi omejili **napredovanje učencev z negativno oceno.** Po novem učenec ne bi mogel več napredovati v višji razred, če ima dve leti zapored negativno oceno iz istega predmeta. Predlagatelj meni, da bi takšna sprememba učenca bolj spodbujala k učenju.

Druga predvidena novost zadeva **pisanje šolskih nalog, kontrolk, testov** in drugih pisnih oblik vrednotenja znanja. Predlagatelj se zavzema, da bi učenec smel biti v enem tednu pisno ocenjen največ trikrat, v enem dnevu pa samo enkrat. Meni tudi, da morajo biti starši sproti seznanjeni z izidi pisnih nalog svojih otrok. Za ocenjevanje pri fakultativnih predmetih je predlagano, da bi znanje pri fakultativnem pouku tujih jezikov in računalništvu ocenjevali z ocenami od 5 do 1 in ne več le s tremi ocenami.

V obrazložitvi predlaganega osnutka sprememb je med drugim omenjeno spoznanje iz izkušenj, da učitelji ne poznajo pravilnika v celoti ali pa si njegove določbe različno razlagajo. Še manj ga poznajo starši. Zato naj bi bila sprememba Pravilnika o ocenjevanju in vrednotenju učencev v osnovni šoli pospremljena z navodili za izvajanje pravilnika, da si bo učitelj z njimi pomagal pri preverjanju in ocenjevanju učenčevega znanja.

N. T.

dogodki novosti

40-LETNICA ORGANIZIRANE PREDŠOLSKE VZGOJE V ŠKOFJI LOKI

Ob praznovanju tudi odlikovanja

V vsesplošni družbeni krizi, krizi morale in razuma, nestrpnosti med ljudmi, je vse manj dni, slovesnosti in jubilejev, ki se jih veselimo in jih proslavljamo.

Vzgojno-varstvena organizacija Škofja Loka je s slovesnostjo ob izteku poslovnega leta zaokrožila pomemben jubilej delovne organizacije – 40 let organizirane predšolske vzgoje v Škofji Loki.

Vsi, ki poznamo razvoj predšolske vzgoje, vemo, da je to visok jubilej, ki smo ga proslavljali delavno in ustvarjalno vse leto, saj je učinkovito le tisto delo, ki lahko rodi sadove za boljšo prihodnost.

K dosežkom delovne organizacije pa so pripomogli uspešni posamezniki. Za njihovo dozdajšnje delo so jim bila podeljena odlikovanja Socialistične federativne republike Jugoslavije.

Predsedstvo Socialistične federativne republike Jugoslavije je z ukazom št. 97 z dne 4. 11. 1988 odlikovalo štiri delavke Vzgojno-varstvene organizacije Škofja Loka, ki že več let zavzeto in odgovorno opravljajo vzgojno-izobraževalno delo v predšolski vzgoji in imajo pomembne zasluge za dosežen razvoj te dejavnosti v občini.

***Red zaslug za narod s srebrno zvezdo** je prejela*

***OLGA BANDELJ** za dolgoletno uspešno vzgojno-izobraževalno in vsestransko družbenopolitično delo v občini.*

V dvajsetih letih dela je opravljala vrsto odgovornih nalog od razredne učiteljice na podružnični šoli v Podlonku, učiteljice tehničnega pouka v Osnovni šoli Peter Kavčič v Škofji Loki, predsednice Občinske konference Zveze socialistične mladine Slovenije, poklicne svetovalke v loški enoti Zavoda za zaposlovanje Kranj, sekretarke občinskega sveta Zveze sindikatov Slovenije do ravnateljice Vzgojno-varstvene organizacije Škofja Loka. Njeno strokovno delo je bilo zmeraj izredno povezano z družbenopolitično dejavnostjo.

S svojimi bogatimi izkušnjami, s poznavanjem družbenega in političnega življenja v občini in širši družbi zdaj kot ravnateljica uspešno premaguje krizne razmere ob nenehnih zakonskih spremembah.

Red dela s srebrnim vencem** so prejele **Zinka Benedik, Marija Bertoncelj** in **Vida Žagar.

***ZINKA BENEDIK** se je leta 1960 zaposlila v Domu igre in dela na Trati in je ena prvih vzgojiteljic na tem področju. Mladostna zagnanost, ljubezen do otrok, predvsem pa spoznanje in prepričanje, dea je predšolska vzgoja izredno pomembna za razvoj otroka in za oblikovanje njegove osebnosti – to je bilo stalno vodilo njene ustvarjalnosti na področju predšolske vzgoje. Tako je leta 1971 postala pedagoški vodja. V tem obdobju si je veliko prizadevala tudi za delovanje prvih potujočih vrtcev, zlasti v Retečah in Godešiču.*

Kot pedagoški vodja neprenehoma bdi nad stalnim izobraževanjem kadrov ter išče nove oblike in metode dela; je uspešna mentorica ter svetovalka mladim praktikantkam in vzgojiteljicam.

Dejavna je tudi v samoupravnih in družbenopolitičnih organih Vzgojno-varstvene organizacije in v širšem družbenem prostoru.

***MARIJA BERTONCELJ** uspešno opravlja vzgojiteljsko delo od leta 1961 in spada med pionirje pri izvajanju male šole v šestdesetih letih; veliko zaslug ima tudi pri dejavnosti potujočih vrtcev v Gorenji vasi in Poljanah v sedemdesetih letih, saj je v delovanje le-teh vložila veliko prostega časa.*

Marijo Bertoncljevo zelo cenijo starši in jo imajo radi otroci, je pa tudi uspešna mentorica mladim vzgojiteljicam na praksi, katerim prenaša svoje dolgoletne strokovne izkušnje.

Že vrsto let deluje tudi na področju telesne kulture in uspešno vodi dejavnosti za športno značko. Dejavna je tudi v samoupravnih organih.

***VIDA ŽAGAR** se je leta 1955 zaposlila v Domu igre in dela v Škofji Loki in je prva vzgojiteljica, ki je začela orati ledino v vzgoji in varstvu predšolskih otrok v Škofji Loki. Zasluge ima za graditev prvega namensko grajenega vrtca v Škofji Loki, kjer deluje kot vzgojiteljica in pedagoški vodja še danes.*

Vsa ta leta si je prizadevala, da bi se pomen in vloga predšolske vzgoje v družbi povečala. Spada med pobudnice in organizatorice raznovrstnih prireditev in javnih nastopov z otroki, s tem pa je družbi dokazovala, da v vrtcu ni samo varstvo, temveč tudi vzgoja. Kot mentorica uspešno prenaša svojo ljubezen do otrok na mlade praktikantke in vzgojiteljice.

V vseh teh letih je bila dejavna tudi v samoupravnih organih delovne skupnosti in v občinski skupnosti otroškega varstva.

Ni treba posebej poudarjati ustvarjalnosti, delavnosti tovarišic na začetku njihovega službovanja, saj je bila takrat gmotna podlaga izredno slaba. Mladostni žar, predvsem pa pedagoški optimizem in zaupanje v veličino človeškega dela in mladega rodu – to je bilo in jim je še zmeraj vodilo pri njihovem delu. Za poklic vzgojitelja, učitelja ni pomembna samo njegova strokovnost, temveč tudi nagnjenje in smisel za delo z otroki, ali kot pravimo temu – srce in duša.

Delo teh tovarišic se je zrcalilo v širši javnosti že desetletja in odseva še danes. Tovarišice so prejele za svoje delo že več javnih priznanj in nagrad.

Odlikovanja Predsedstva Socialistične federativne republike Jugoslavije, najbolj cenjena oblika družbenega javnega priznanja za vloženo delo in napredek družbe, pa naj bodo tudi spodbuda za uspešno delo njim samim in vsem, ki delajo z otroki in za otroke.

Komisija za odlikovanja pri VVO Škofja Loka

Prešernove nagrade študentom Pedagoške akademije

V četrtek, 16. februarja, sta mag. Ivan Justinek, dekan Pedagoške akademije v Ljubljani, in dr. Milan Dolgan, predsednik komisije za podeljevanje Prešernovih in drugih nagrad, izročila nagrade študentom in diplomantom Mojci Perger, Tatjani Peklar, Antoniji Miklavčič, Franciju Jeriču in Edvardu Hubatu, Nataši Vodopivec, Veri Cescutti in Anni Graunar ter Agati Koron.

***Mojca Perger**, redna študentka na oddelku za predšolsko vzgojo je prejela nagrado za nalogo Vpliv glasbe na duševno in telesno prizadetega otroka (mentor prof. Janez Tome, somentor prof. Miroslava Pogačnik-Toličič).*

Mojca Perger obravnava spodbudni vpliv glasbe na razvoj otrokovih sposobnosti in na socialno prilagoditev otrokove osebnosti. V uvodnem delu poroča o teoretičnih osnovah tako imenovane zdravilne pedagogike (zdravilno učinkovanje glasbe), še posebno o učinkovanju na prizadetega otroka. Na osnovi literature iz Zvezne republike Nemčije in na osnovi lastnega poznavanja tamkajšnje ustanove nas seznanja s pridobitvami na tem področju. Podaja tudi opazovanja o tovrstnem delu v oddelkih za delovno usposabljanje zmerno in težje prizadetih otrok v Jaršah v Ljubljani.

***Tatjana Peklar**, redna študentka na oddelku za matematiko za nalogo Kvadratni recipročnostni zakon (mentor mag. Jože Malešič, somentor prof. Ivan Pucelj).*

Delo Tatjane Peklar ni neposredno povezano z didaktiko matematike, ampak je bolj teoretičnega pomena. Podaja novo različico dokaza kvadratnega recipročnostnega zakona, ki doslej v dostopni literaturi ni znan. Izhaja iz dejstva, da lahko kvadratnost nekega števila ugotovimo iz števila tistih njegovih potenc, ki dajo pozitivne reducirane ostanke. Če je število potenc sodo, je dano število kvadrat, sicer pa ni. Število pozitivnih potenc izraža z vsoto celih delov nekih ulomkov. Izraz za število pozitivnih potenci ji je uspelo skrčiti, tako da je dobila pregledno formulo.

***Antonija Miklavčič**, redna študentka na oddelku za tehnično vzgojo za nalogo Preizkušanje lastnosti papirja v osnovni šoli (mentor dr. Janez Grum, somentor mag. Breda Mejak Vrišer).*

Antonija Miklavčič obravnava proizvodnjo in preizkušanje papirja v naših podjetjih, in sicer v tovarni celuloze v Krškem in v papirnici na Vevčah, kot osnovo, ki rabi za pouk o papirju pri pouku tehnične vzgoje v 5. razredu osnovne šole. Izdelala je prilagojene, a dovolj zanesljive naprave za preskušanje pretrga papirja, vpijanja vlage, strižne trdnosti, vpijanja črnila in za preskušanje gramature, to je teže in debeline papirja. Miklavčičeva opisuje, kako naprave delujejo, kako je treba pripraviti vzorce in kako se pridobljeni rezultati vrednotijo. Zadane naloge je pedagoško uresničila na Osnovni šoli Maksa Pečarja v Črnučah.

***Franci Jerič in Edvard Hubat**, redna študenta na oddelku za fiziko za nalogo Poskusi in meritve s področja mehanike, mentor mag. Aleksander Kregar, somentor dr. Janez Ferbar).*

V okviru reformiranega programa predmeta fizikalni eksperimenti pri prehodu na visokošolski program sta Franci Jerič in Edvard Hubat, prvi na področju statike, drugi pa na področju hidromehanike, izpopolnila serijo poskusov, izvedla natančne meritve in pripravila ustrezno tehnološko-didaktično gradivo. Franci Jerič obravnava izrek o ravnovesju, sistem točkastega telesa, togo telo, raztezanje palice, stiskanje kvadra, upogibanje palice ter strižno deformacijo palice.

V drugem delu opisuje 11 poskusov, ki vključujejo ustrezne meritve. Edvard Hubat pa obravnava viskoznost glicerina in motornega olja, odvisnost viskoznosti od temperature, delo z viskozimetrom, površinsko napetost vode z dviganjem zanke ter kapilarni dvig destilirane vode. Opisuje merilne metode in sodobno merilno opremo na navedenih področjih. Tako Jerič kot Hubat opozarjata na možnost, da v poenostavljeni obliki del zajete snovi obravnavamo v osnovni šoli.

***Nataša Vodopivec,** redna študentka na oddelku za razredni pouk za nalogo Geografska oznaka krajevne skupnosti Branik (mentor dr. Metod Vojvoda, somentor mag. Marija Košak).*

Nataša Vodopivec predstavlja zaokroženo, opisno in statistično domačo krajevno skupnost, ki spada v občino Nova Gorica. Naslanja se na ustrezno literaturo, vključuje gradivo, ki so ji ga posredovali družbeni delavci – domačini, in lastno raziskovanje. Upošteva naravne dejavnike, zgodovinski razvoj in sodobne gospodarske razvojne silnice. Osvetljuje gibanje prebivalstva, probleme, ki še niso ustrezno rešeni, in razvojne perspektive. Poskrbela je za kartografsko in slikovno predstavitev obravnavanega območja. Zbrano gradivo je pomembno za obravnavo šolskega okolja v okviru predmeta spoznavanje družbe.

***Vera Cescutti in Anna Graunar,** študentki ob delu na oddelku za razredni pouk (zamejstvo v Italiji) za nalogo Sovodenjska osnovna šola v okviru razvoja slovenskega šolstva in razmer časa (mentor dr. Miroslava Cencič, somentor mag. Vojka Stepančič).*

Vera Cescutti in Anna Graunar črpno opisujeta razvoj šole v So[illegible]njah, slovenskem kraju ob so[illegible] Soče in Vipave, ki je danes v I[illegible] Poudarjata narodnoobrambno [illegible]vanje šolskih in kulturnih del[illegible] skozi burne zgodovinske okoliš[illegible] Uporabljali sta arhivsko gra[illegible] razne dokumente in intervjuje te[illegible] logo opremili s slikami in sezn[illegible] Razvoj domače šole obravna[illegible] v okviru širših družbenih to je p[illegible] jinskih, narodnih in državnih raz[illegible]

***Agata Koron,** redna študentk[illegible] oddelku za razredni pouk v Kop[illegible] nalogo Prvo berilo – besedišč[illegible] frekvenca besed (mentor prof. [illegible] Bertok, somentor mag. Lucija [illegible]*

Agata Koron obravnava pr[illegible] matiko didaktike slovenskega je[illegible] Najprej povzema teoretične ug[illegible]tve o razvoju otrokovega govora [illegible]čenši s prvimi meseci življenja [illegible] daljnja obdobja, ugotovitve o p[illegible]zavi govora in pisanja ter fiziolo[illegible] psihološki problematiki branja. [illegible] osnovi popolne slovarske obd[illegible] Prvega berila statistično prikazuje [illegible]vilo besed, njihovo frekvenco, be[illegible] z največjo frekvenco po posame[illegible] besednih vrstah, besede glede na [illegible]hovo dolžino, besede z najm[illegible] frekvenco, to je frekvenco in bes[illegible] zveze. Na osnovi dobljenih rezul[illegible] nakazuje, da je mogoče oceni[illegible] besedišče Prvega berila ustreza [illegible]ševnemu razvoju sedemle[illegible] otroka. Zbrano gradivo omogoč[illegible] daljnje, podrobnejše ocene bese[illegible]

Španska šola (?), prva pol. 17. st.: Trije šopki cvetja

REPUBLIŠKA SINDIKALNA KONFERENCA SREDNJIH ŠOL

Povest o jari kači

Sicer je vse skupaj že zdavnaj znano in tisočkrat pogreto, zapisano in sklenjeno, položaj prosvetnih delavcev v srednjih šolah pa je čedalje bolj nevzdržen, nekateri pravijo, da je dramatičen. Že dolgo je tudi jasno, da je vrednotenje učiteljevega dela (in znanja) v naši družbi podcenjeno. Zato ni čudno, da so se delegati na nedavni seji (1. 3.) razgreto pogovarjali o tako rekoč večni temi – o ceni »vzgojno-izobraževalnih storitev«, ki nikdar ni primerljiva z vrednotenjem dela v gospodarstvu. Hkrati so spet načeli nič kolikokrat oglodano kost – o učiteljevi obveznosti, ki je seveda povezana z učiteljevo plačo. Delegati, vsi v isti kaši, so se pogovarjali na robu strpnosti, vendar so upoštevali pravila kulturne komunikacije. Delovna skupina za pripravo nove metodologije o ceni »storitev« (izvoljena na 1. zasedanju zbora izvajalcev ISS 21. 10. 1988) ni mogla postreči s kakimi pomirjujočimi ugotovitvami, saj – ne boste verjeli – ne more priti do ključnih podat[illegible] potrebnih za izračun »ce[illegible] Tudi predstavnik sindikata, [illegible] član delovne skupine Rep[illegible]škega komiteja za vzgojo in [illegible]braževanje ter telesno kult[illegible] ki si prizadeva natančneje o[illegible]deliti delovno obveznost uči[illegible] v okviru 42-urnega delov[illegible] tedna (ob spremembah in do[illegible]nitvah Zakona o usmerje[illegible] izobraževanju), je delegate [illegible] informiral »o razmerah dom[illegible] po svetu«, delegati pa so se o[illegible] delili za letno (torej ne te[illegible]sko) učno obveznost (700 [illegible] vse ure, ki manjkajo do izp[illegible]tve delovne obveznosti, p[illegible] treba opredeliti (kolikokrat [illegible] nedvoumno.

Kaj epohalnega delegati t[illegible] niso odkrili. Zaslutiti pa je [illegible]nov veter, ki napoveduje [illegible]nejše dogovore in predvsem [illegible]govore nanje. Mlajši delega[illegible] seveda bolj revolucionarni i[illegible] izključujejo v metodi boja za [illegible]teljeve pravice tudi spl[illegible]stavke.

STANKO ŠIMENC

Seznam predlaganih kandidatov za

Žagarjeve nagrade in priznanja 1989

Za nagrade:

1. **Zorka BIHELOVIČ,** predmetni učitelj na osnovni šoli Dragotin Kette v Ilirski Bistrici
2. **Srečno BOŽNAR,** ravnatelj Srednje šole za farmacijo in zdravstvo v Ljubljani
3. prof. **Stanko BUSER,** dr. geoloških znanosti
4. **Martina CIMINO,** razredni učitelj na osnovni šoli »8 talcev« v Logatcu
5. **Jože ČUJEŠ,** učitelj na slovenskih dopolnilnih šolah v Avstraliji
6. **Milan DETELA,** prof. na Srednji šoli za gostinstvo in turizem v Ljubljani
7. **Joža FERJANČIČ,** svetovalka za predšolsko vzgojo na Zavodu SRS za šolstvo, DE Nova Gorica
8. **Stane FLORJANČIČ,** spec. pedag., ravnatelj Zavoda za slepo in slabovidno mladino v Ljubljani
9. **Leo FUSILLI,** prof., ravnatelj Srednje družboslovne šole z italijanskim učnim jezikom v Kopru
10. **Marija GABRIJELČIČ,** prof. pedag., v Vzgojni posvetovalnici Novo mesto
11. **Berta GOLOB,** svetovalka na Zavodu SRS za šolstvo, OE Kranj
12. **Tilka JAN,** ravnateljica Vzgojno-varstvene organizacije Tončke Mokorel Tržič
13. dr. **Janez JEREB,** prodekan za študijske zadeve na Visoki šoli za organizacijo dela Kranj
14. prof. dr. **Niko JESENOVEC,** preds. strok. sveta Izobraževalne skupnosti za zdravstveno usmeritev
15. **Karel KORDEŠ,** ravnatelj OŠ Karel Destovnik-Kajuh v Šoštanju
16. **Velena KOZJEK,** dipl. psih. in pedag. na Srednji pedagoški šoli v Ljubljani
17. **Alojz LEB,** dipl. ekon., sekretar Splošnega združenja lesarstva Slovenije
18. **Hedvika LEŠNIK,** ravnateljica COŠ »7. maja« Dobrova
19. **Mariza LIČEN,** učiteljica slovenskega dopolnilnega pouka na državni srednji šoli v Bankstownu v Avstraliji
20. **Marjeta MOROVIČ,** predmetna učiteljica slovenskega in srbohrvaškega/hrvaškosrbskega jezika na OŠ Dušana Bordona v Kopru
21. **Marija NOVAK,** učit. na OŠ LEDINA, v oddelku na Ortopedski kliniki v Ljubljani
22. **Metka PICHLER,** predmetna učiteljica na OŠ Josip Broz Tito v Domžalah
23. **Damjana POLH,** prof. angleškega jezika na Višji pomorski in prometni šoli v Piranu
24. **Jože PRELOG,** ravnatelj Železniške srednje šole v Ljubljani
25. **Franc REŽUN,** pomočnik ravnatelja OŠ Jože Slak-Silvo v Trebnjem
26. prof. dr. **Franc STRMČNIK,** redni profesor za didaktiko na Filozofski fakulteti v Ljubljani
27. **Franc STRUGA,** predmetni učitelj na OŠ Franca Pasterka Lenarta v Mežici
28. **Kristina ŠAJN,** prof. pedagogike, svetovalna delavka na OŠ bratov Vodopivec v Pivki
29. **Tone TURIČNIK,** prof. na Srednji šoli Edvarda Kardelja v Slovenj Gradcu
30. **Jože ZUPANČIČ,** ravnatelj Srednje družboslovne šole v Celju
31. **Jožica ŽUN,** ravnateljica OŠ Davorin Jenko v Cerkljah na Gorenjskem

Za priznanja:

1. **Osnovna šola France Bevk Ljubljana**
2. **Osnovna šola »Kozara« Nova Gorica**
3. **Srednja šola za gostinstvo in turizem Maribor**
4. **Fotokino zveza Slovenije**
5. **»Mladi rod«, mladinski list na avstrijskem Koroškem**

naš pogovor

PREDSTAVLJAMO VAM LETOŠNJO NAGRAJENKO PREŠERNOVEGA SKLADA MAJO HADERLAP

Iskanje tretje poti

● ***Začniva z otroštvom: mati Slovenka, oče Slovenec. Ali je bila v vas prisotna zavest, da ste slovenskega rodu? In če je bila, kako se je kazala?***

– *Ko sem bila majhna in čodrasta, sem govorila samo v lepenskem narečju. Knjižna slovenščina – če izvzamem molitve in cerkvene obrede – mi je bila španska vas. Tudi o nemščini nisem imela nobenega pojma. Več sem vedela o nacistih kot o Nemcih, ker so doma pogosto govorili o vojni in nezaceljenih ranah, govorili potihoma, ker jih je bilo treba prikriti navzven. Precej sem vedela tudi o meji, ki je tekla in še danes teče po Mozganovem vrhu. Prehoda sicer ni bilo, a ljudje so si znali pomagati. Švercarske zgodbe, ki sem jih poslušala, so mi utrdile zavest, da je nekje meja in da tudi na oni strani živijo ljudje. Meja me je mikala, mi dramila domišljijo, vendar si je nisem znala predstavljati.*

Potem smo se nekega dne skupaj s sosedi stlačili v majhen kombi in se odpravili na romanje čez mejo. Bilo je zgodaj zjutraj in prehod sem prespala. Vračali smo se pozno ponoči, dremala sem, a kljub temu zaznala, kako so se zresnili obrazi v kombiju, ko smo se ustavili na meji, kako so se usločili hrbti, kako so ljudje z odrevenelimi gibi in prežavimi očmi iskali naklonjenost pri strogih, nezaupljivih miličnikih in carinikih. Moja dremavost je bila domačim kot naročena: odvracala je pozornost carinkov od vinskih steklenic in cigaret, skrivih pod sedeži. Ko smo zapustili mejo, je zavladala v kombiju proščenost, ki me je do kraja vzdramila. In tako mi je iz otroških let ostala v spominu Slovenija kot dežela romarskih Brezij, dolgočasnih in neskončno dolgih molitev, dežela umazanih stranišč in zakajenih gostiln. Vsekakor premalo, da bi jo imela za obljubljeno deželo.

● ***Navadno je šola tista, ki skuša nadoknaditi, česar otroci ne dobijo doma. Kako je bilo v vašem primeru? Ali je šola vplivala na prebujanje vašega slovenstva in kakšno vlogo je imela pri tem dvojezičnost? So bile opazne kakršne koli ponemčevalne tendence, ali pa je bil poudarek na tem, da ste slovenski otroci slovenskih staršev in da je torej slovenščina tisti jezik, s katerim boste v življenju lahko uveljavljali svojo duhovno in socialno integriteto?***

– *V šoli so me učili, da nisem ne Slovenka ne Nemka, temveč Korošica. Doma smo govorili v narečju, otroci med sabo tudi. Slovenščina, ki sem jo slišala v šoli, mi je bila blizu, zvenela je nekako skrivnostno, nenavadno, obredno kot cerkvena molitev, medtem ko je nemščina imela prizvok pomembnosti. Bolj kot v domačem okolju sem prišla z nemščino v stik v počitniških kolonijah na Jadranskem morju, v Italiji, ki so jih šolske oblasti organizirale za kmečke otroke. Tam sem se prvič znašla med samo nemško govorečimi vrstniki in se z nekaterimi tudi spoprijateljila. Nekoliko več zanimanja za slovenščino je zbudil v meni šele novi učitelj, ki je prišel v Lepeno. Bil je sicer bolj živčen kot prejšnji, včasih celo napadalen, a znal je biti tudi igriv in domiseln, predvsem pa je ljubil besedne igre in nam tako odkrival slovenščino z mikavne strani. Ob koncu četrtega razreda mi je podaril nekaj slovenskih knjig – bile so Finžgarjeve, Cankarjeve, Župančičeve, Bevkove in Jurčičeve mladinske izdaje – ki sem jih svečano odnesla domov, jih oštevilčila in položila na nočno omarico. To je bilo moje prvo večje in neposredno srečanje s slovenskimi klasiki.*

● ***Osnovno šolo ste obiskovali v domačem kraju, v Lepeni?***

– *Štiri razrede. Potem sem se vpisala v meščansko šolo v Železni Kapli. Toda po prvem letu sta domače pregovorila Florjan Lipuš, takrat učitelj na lepenski osnovni šoli, in kaplan Zunder, ki je danes župnik v Železni Kapli, da so me vpisali na slovensko gimnazijo v Celovcu. Po njuni zaslugi sem tako prvič stopila iz ozkih koroških grap na mestne ulice.*

● ***In s tem je bilo konec brezskrbnega otroštva na vasi.***

– *Bila sem preplašen, utesnjen otrok, priklenjen na m. Ne morem trditi, da sem proščeno in svobodno doživljala otroštvo. Bila sem zavrta, težko sem navezovala stike z ljudmi. Tudi do narave se nisem čustveno razklepala, čeprav me je kmečko življenje povezovalo z njo. Bila sem, skratka, precej odljudna in sama zase.*

● ***Je to vaša temeljna značajska poteza?***

– *O tem nimam natančno določljive predstave. Nekaj je najbrž pogojeno z značajem, nekaj pa tudi z okoljem in razmerami, v katerih sem živela. Družabno življenje na vasi ni seglo dosti dlje kot do običajnih sosedskih odnosov, za trško gospodo v Železni Kapli sem bila »hribovka«, ko pa sem prišla na slovensko gimnazijo v Celovec, sem spet stopila v svojevrsten geto, ki me je v očeh večina zaznamoval z drugačnostjo. V takih okoliščinah se mlad človek avtomatično usmeri navznoter in težje navezuje stike z drugimi.*

● ***Kdaj ste začeli pisati?***

– *Nakako v petem, šestem razredu gimnazije.*

● ***Torej v višji gimnaziji, v času, ko ste prebili blokado svoje introvertiranosti in se vključili v mladinsko delo ter razne oblike sodelovanja z matično deželo?***

– *Bilo je v tistem času, vendar pobude za moje pisanje niso izvirale iz te socialne konstelacije, temveč iz moje notranjosti. Bilo je stanje čustvenega prebujanja, ki je značilno za ta leta.*

● ***Intonacija vaših prvih pesmi? O čem ste pisali?***

– *Pesmi so bile izpovedno naravnane k prebujanju ljubezenskih čustev in k impresivnim zaznavam narave. Pisala sem o pomladi, jeseni in podobno. Vendar nisem začela z liriko, temveč s prozo. Pod vplivom branja – spominjam se, da sem brala takrat biografske romane Antona Slodnjaka o Prešernu, Levstiku in Cankarju – sem napisala črtico o pijancih. Omenjena trilogija, napisana s čustveno vnemo in patosom ter prepletena z baročno metaforiko me je usmerila v nekakšno podoživljanje nerazumljivih, samotnih in zgubljenih eksistenc. Uspeh teh mojih proznih začetkov pa ni bil kaj prida spodbuden; zato sem se usmerila k poeziji.*

● ***Kje ste objavili prve pesmi?***

– *V gimnazijskem glasilu »Dijaški glas«; dve ali tri pesmi, ne vem zanesljivo. Malo kasneje, leta 1977, je Vinko Mördenforfer pripravil almanah »Srednješolska lirika« in vanj vključil tudi dve ali tri moje pesmi. Potem nisem objavljala tja do leta 1980, ko sem zaradi univerzitetnega študija zapustila Celovec in se preselila na Dunaj.*

Kdaj ste maturirali?

– *Leta 1979. V jeseni istega leta sem se vpisala na dunajsko univerzo, in sicer na oddelek za gledališke vede in germanistiko. Študij sem končala, čaka me le še zagovor dizertacije.*

● ***Naslov dizertacije?***

»Grundzüge der slowenischen Kulturpolitik in Kärnten von 1946 bis 1976«. Se pravi: Osnove slovenske kulturne politike na Koroškem od leta 1946 do 1976, s posebnim poudarkom na dejavnosti amaterskih gledališč in njihove vloge v življenju koroških Slovencev.

● ***Od kod vaše zanimanje za gledališče?***

– *Kot dijakinja sem zelo rada in precej igrala na amaterskih odrih. Začelo se je, kot navadno, z nastopanjem na različnih šolskih prireditvah in proslavah, recimo na Materinski dan, ob zaključku šolskega leta in podobno. Do sedemnajstega leta sem tudi pela v gimnazijskem pevskem zboru, vendar mi je igranje pomenilo več. Zato sem se vključila v slovensko prosvetno društvo »Zarja« in se kot gimnazijka vozila iz Celovca v Železno Kaplo na gledališke vaje.*

● ***Kaj ste igrali pri »Zarji«?***

– *Repertoar je bil prilagojen odrskim in igralskim zmogljivostim amaterskega gledališča. Igrali smo, na primer, Molièrovega »Georga Dandina«, pa igro Milke Hartmanove »Mati in gruda«; v tej igri sem s trinajstimi leti imela vlogo matere. S predstavami smo gostovali skoraj po vseh podeželskih odrih na južnem Koroškem.*

Cornelius Johannes van Hulstijn: Vaza s cvetjem, 1864

● ***Kdaj ste prvič stopili na odrske deske?***

– *Še preden sem prestopila šolski prag. Imela sem pet ali šest let, ko sem igrala v otroški igrici »Čevljarček in detektiv«, ki jo je napisala naša soseda Dragica Hvala, gospodinja, ljubiteljsko vneta za literaturo.*

● ***Zanimivo, koliko je slovenskih pesnic in pisateljic, ki imajo z gledališčem podobne skušnje kot vi. Vrsto tistih bi vam lahko naštel, ki jih je vabil in jih še vabi čudežni svet odrske imaginacije, ki so videle in še vidijo v igralskem poklicu nekakšen transformator, ki bo prenesel njihova bajanja iz sveta hrepenenj v svet resničnosti.***

– *V tem smislu, kot pravite, ne sodim čisto mednje. Gledališče mi res veliko pomeni, toda ko sem izbirala študijsko smer, sem se odločila za širše področje, za čim bolj celosten razgled nad gledališčem, dramatiko, režijo, baletom, filmom in vsem ostalim, kar se prepleta s tem. Nisem se odločila za igralski poklic.*

● ***Zakaj ne?***

–Ker sem se znašla v medosni razdalji med slovenščino in nemščino.

● ***Kaj to pomeni?***

– *Igralski poklic je vezan na jezik. Morala bi se odločiti ali za slovenski ali nemški kulturni prostor; v prvem nisem videla poklicnih perspektiv, ker je majhen in kadrovsko zaseden za več desetletij, drugi, prav tako socialno nezanesljiv, mi je obetal povrh vsega še tujstvo. In tako sem se med dvema možnostima odločila za tretjo.*

● ***Vrniva se k vašemu pisanju. Rekli ste, da ste v gimnazijskih letih, tja do mature, objavili le štiri ali pet pesmi v dijaških glasilih. S tem seveda niste stopili iz ozkega kroga zasebnosti. Kdaj ste se pravzaprav prvič predstavili širšemu krogu bralcev?***

– *Leta 1980, ko je Florjan Lipuš objavil v celovški reviji »Mladje« približno deset mojih pesmi. Poslala sem mu jih z Dunaja »na ogled« in on jih je izbral po svoji presoji.*

● ***Tri leta za tem je izšla vaša pesniška zbirka »Žalik pesmi«, o kateri je zapisal dr. Matjaž Kmecl, da je v njih: »Najprej in čisto na dnu ničkoliko drobnih, komaj zaznavnih izrazov moško trde in zato neočite ljubezni do zapuščenega sveta svojih ljudi in svojih let – do duhov po zemlji, blatu, plodovih, živalih, pogledov, do odurno ljubeznivih zimskih grap in ostrih trav, do vseh robatih nežnosti med njenimi gorjanci, do očeta, ki po svoje pove, da jo ima rad, do matere in njenega trpljenja in njenih skrbi, do starih verovanj, do vsega...***

»Žalik pesmi« niso uglašene na domovinske strune Frana Ellerja, koroškega pesnika od Marije na Zilji, ne pojejo o Korotanu in o žalosti zaradi izgubljene koroške domačije, pa tudi zven družbene angažiranosti ne udarja iz njih kot pri ranjkem Valentinu Polanšku v zbirki »Karantanske«, ko pravi:

»Razprodajamo rodno grudo,
malce bolje kot ob kmečki kugi
v preteklem stoletju
po naših karavanških zatišjih.
Ponarejamo naša imena
s tujo pisavo in nepristnim
naglasom,
kot bi se hoteli
črnci kot očitni renegati
poskriti med belce.«

V vaših pesmih ni nikjer nobene sledi o izgubljenem Korotanu in o drugih znamenjih slovenske nacionalne usode na Koroškem. V pesmih je sicer razvidna grenkoba, ki pa ne izvira iz kolektivnega čutenja slovenstva, temveč iz posameznika in njegovega bivanjskega razmerja do zemlje, prednikov in do vse tiste vsakdanjosti, ki se kaže kot temeljna metafora – spet rečeno z besedami dr. Kmecla – »o bivanju kot odhajanju«. Ta pesniška pozicija pa je v očitnem nasprotju z vašo družbeno angažiranostjo: v času, ko ste pisali te pesmi, ste bili zelo aktivni v Klubu slovenskih študentov na Dunaju, leto dni ste bili celo predsednica; klubsko življenje vas je usmerjalo k političnemu delu, organizirali ste različne prireditve, protestna zborovanja in akcije, javno ste nastopali v obrambo slovenstva in opozarjali na koroške manjšinske probleme. Kako to, da ni v pesmih nobenih sledov te vaše dejavnosti?

– *Lirika je intimnejša plat moje osebnosti, je tisti del moje notranjosti, ki se poji iz čustvenih vzgibov in skuša biti avtonomna v razmerju do vnanjega sveta. Narodnostna problematika je vključena v politično transmisijo in prihaja pri meni do izraza že s tem, da pišem v slovenščini. Razen tega mislim, da ni lirika ne ustrezen ne učinkovit instrument za politične akcije, da ne more prispevati nič bistvenega v sklop njenih pragmatičnih interesov.*

● ***Ali so imele vaše »Žalik pesmi« odmev med koroškimi Slovenci?***

»Žalik pesmi« delno; tu in tam jih je kdo omenil in nekaj napisal o njih. Vendar pa ta odmev ni bil tolikšen, da bi pritegnil pozornost širšega kroga bralcev. Druga zbirka »Bajalice«, ki je izšla ob koncu lanskega leta, pa je ostala skoraj brez odmeva med koroškimi Slovenci.

● ***V zbirki »Bajalice« je na uvodnem mestu tale pesem:***

»času primerno postavim stol
pred vrata
in v zraku štejem komarje,
zgodaj dopoldne
razdražim purane in naletim na
modrega ptiča
v cestni kotanji, a tudi orle
preganjam
s svojim kričanjem, komaj se
bliža septeber,
se z meglo spopadem, nikakor
ne s soncem.
človeku, ki pride, razkažem,
poti,
nato spet zasedem prostor
v kraju.«

Pesem je značilna za celotno zbirko, ki se bistveno razlikuje od sodobne slovenske lirike na Koroškem. Vaše lirično sporočilo ne išče odmevnosti izven sebe, ne teži k protestu in spreminjanju sveta – kot je to primer pri mnogih slovenskih pesnikih na Koroškem – temveč je kot ponotranjeno doživljanje predvsem odraz naše izolacije, vašega umika iz javnosti v zasebnost in tako dobiva poslanstvo vaše poezije drugačno, družbenim tokovom odtujeno veljavo, a brržčas pomembno za vas in vašo pesniško pozicijo, saj sami pravite na nekem mestu: »moja pesem, kakor da ne bi bila od človeka... in vendar je jezik ves slutnja, z davno tesnobo zatohlih izb, polten, kiselkast kakor groza pred smrtjo, trzanje praznih želodov, ki utihne.«

Tako vaša lirika že po genezi ne pretendira navzven, zato je razumljivo, da seže njen radius samo do tistih, ki so seznanjeni s tokovi moderne poezije. V tej zvezi me zanima, kdo je posebej vplival na vaš pesniški razvoj!

– *Kolikor lahko sama presodim predvsem dve avtorici: sodobna nemška pesnica Sara Kirsch in Poljakinja Wislawa Szymborska. Prva je pred leti zapustila Nemško demokratično republiko in se preselila v Zvezno republiko Nemčijo iz protesta, ker so vzhodnonemške oblasti nasilno izgnale Wolfa Birmanna. Njen odnos do narave – recimo v zbirki, ki ima težko prevedljiv naslov »Katzenkopfsteinflaster«...*

● ***Kar primerno bi zvenelo, če bi naslov zbirke prevedla »Mačji okroglokamni tlak«...***

– *Morda. Vendar sem hotela reči, da se v tej zbirki njen odnos do sveta in narave v marsičem dopolnjuje z mojim, da me privlači njena pesniška dikcija, ki je po obliki zelo blizu prozi, izrazno pa skoraj spevna. Občudujem tudi njen igriv odnos do jezika; njena metaforika je sicer večpomenska, ni pa baročno obložena, zato učinkuje zelo neposredno. Podobne lastnosti sem odkrila tudi pri sodobni poljski pesnici Wislawi Szymborski, ki sem jo brala v nemškem prevodu.*

»V reki Heraklita
riba lovi ribo,
riba mesari ribo z ostro ribo,
riba gradi ribo, riba stanuje
v ribi,
riba beži iz oblegane ribe.
V reki Heraklita
riba ljubi ribo,
tvoje oči so – pravi – svetle kot
ribe na nebu...«

● ***In tako naprej. So vam znani ti verzi?***

– *Nisem vedela, da je Wislawa Szymborska prevedena v slovenščino.*

● ***Samo nekaj malega, tri ali štiri njene pesmi, kolikor vem, so bile natisnjene pred dobrim četrt stoletjem v antologiji »Poljska lirika dvajsetega stoletja«, ki je izšla po zaslugi Lojzeta Krakarja.***

– *No, tole sem hotela reči: pri Szymborski mi je posebno všeč njena miselna strogost in intelektualna ostrina, oboje pa prežema čustvena neposrednost, ki se kaže tudi v igrivem odnosu do besed. Ta čudežni zvarek racionalnosti in emocije je pri njej posebno očarljiv.*

● ***In če se ozreva še po slovenski književnosti – kdo vam je blizu?***

– *Predvsem nekateri pesniki mlajše generacije, kot so Tomaž Šalamun, Milan Jesih, Majda Kne in Aleš Debeljak. Z užitkom berem tudi liriko starejše generacije – na primer Gregorja Strnišo, Daneta Zajca, Kajetana Koviča in drugih.*

● ***Kaj pa iz svetovne književnosti?***

– *Walt Whitman, Pablo Neruda, Garcia Lorca, Rafael Alberti in njim podobni.*

● ***Ko sva že pri pisateljskih imenih, mi povejte ali je nekdanja, skoraj prislovična ljubezen do knjig še zmeraj živa med koroškimi Slovenci?***

– *Kolikor vem, usiha ljubezen do knjig bolj ali manj povsod. Sedanja potrošniška družba ne pozna več nekdanjih »tihožitij« s knjigami. Tehnološki razvoj in družbena dinamika sta odprla vrata – tudi v koroških hribovskih hišah – drugim informativnim in izobraževalnim medijem. V mislih imam predvsem radio in televizijo. V tej konstelaciji je bralna kultura koroških Slovencev – po mojem mnenju – precej skromna in konzervativna, bolj ali manj na stopnji »čitalništva«. Delno so v číslih domoljubne večerniške povesti, pa socialno in narodnostno kritični teksti, poljudnoznanstvene knjige, priročniki in memoarska literatura. Ljudje ne berajo pesmi, posebno takih ne, ki niso deklarativno uglašene na domoljubne strune. Zato je malo verjetno, da bi moje pesmi postale kdaj popularne.*

● ***Kakšne morajo biti pesmi, da postanejo »popularne«?***

– *Pesmi s splošnoveljavnim čustvenim in miselnim nabojem, take, ki jih recitirajo na proslavah in jih politiki vključujejo v svoje govore.*

● ***In zakaj ne pišete takih pesmi?***

– *Ker ni to v skladu z mojim pojmovanjem literature.*

Odlomki iz knjige
Branka Hofmana
Iskani in najdeni svet,
Prešernova družba, Ljubljana 1988

iz prakse za prakso

DRUŽBOSLOVJE V PROGRAMU ŽIVLJENJA IN DELA OSNOVNE ŠOLE IN V PROGRAMIH V SREDNJEM IZOBRAŽEVANJU

Razčlenitev, uporabna za prakso

Zavod SR Slovenije za šolstvo je v skladu s svojim načrtom dela za leto 1988 pripravil analizo DRUŽBOSLOVJE V PROGRAMU ŽIVLJENJA IN DELA OSNOVNE ŠOLE IN V PROGRAMIH V SREDNJEM IZOBRAŽEVANJU. Analizo je obravnaval Strokovni svet SR Slovenije za vzgojo in izobraževanje na svoji 3. seji, dne 8. februarja 1988.

Analiza je pripravljena zato, da bi posneli resnično stanje družboslovja v obveznem Programu življenja in dela osnovne šole in v prenovljenih programih v srednjem izobraževanju s poudarkom na ugotavljanju:

– količinskega (urnega) obsega družboslovja v predmetnikih obveznega Programa življenja in dela osnovne šole in v predmetnikih prenovljenih programov v srednjem izobraževanju;

– prispevka družboslovja h konkretizaciji in uresničevanju temeljnih družbenih smotrov osnovne in srednje šole;

– pogojev za uresničevanje družboslovja (kadrovski, materialni);

– mnenj učiteljev in učencev osnovnih in srednjih šol o družboslovju v vzgojno–izobraževalnih programih.

Povod za analizo so bili problemi in odprta vprašanja na področju družboslovja v osnovni in v srednji šoli.

Neposredni in najaktualnejši problem je predmetno področje samoupravljanja s temelji marksizma v srednji šoli, ki je po mnenju nekaterih dejavnikov preživeto s svojo zasnovo. V strokovnih in splošnih družbenih razpravah so se oblikovala različna, velikokrat nasprotujoča mnenja o njegovi vlogi, smotrih in nalogah, o zasnovi, izboru vsebine, idejni usmerjenosti, o didaktično–metodičnem uresničevanju in o drugih vprašanjih.

S predmetom imajo enake in podobne težave v drugih republikah in pokrajinah ter jih kljub poskusom še niso nikjer rešili ustrezno. Ustreznejše oblikovanje predmetnega področja je mogoče le v kontekstu celotnega družboslovja, izhajajoč iz Programa življenja in dela osnovne šole in njegove vertikalne povezanosti v programih v srednjem izobraževanju.

Nekoliko manj zaostreno kot o samoupravljanju s temelji marksizma potekajo razprave o vključenosti zgodovine v Program življenja in dela osnovne šole in zlasti v programe v srednji šoli. Zveza zgodovinskih društev Jugoslavije je s svojega 9. kongresa poslala republiškim in pokrajinskim institucijam priporočilo in zahtevo, da bi zgodovina dobila status splošno izobraževalnega predmeta v srednjih šolah z dvema urama tedensko v vseh štirih razredih (dopis št. 01/1 – 2, 20/1, z dne 18. 1. 1988).

Pogosto, zlasti ob prenovah programov, se pojavljajo razprave in težnje po vključevanju filozofije, sociologije, politične ekonomije, etike, itn. v več programov v srednjem izobraževanju. Družboslovni predmeti kot splošnoizobraževalni in kot strokovnoteoretični so potisnjeni na rob vzgojno–izobraževalnih programov.

Žgočim vprašanjem z družboslovnega področja se pridružuje tudi vprašanje politične geografije v okviru geografije kot naravoslovnega predmeta, zaradi česar se podvajajo vsebine z družboslovnimi predmeti.

Reševanje problemov in žgočih vprašanj – ustreznejše oblikovanje družbenega vzgojno–izobraževalnega področja zahteva vsestransko analizo družboslovja v osnovni in v sredni šoli.

Strokovni svet PIS za družboslovje je bil nenehno seznanjen z navedeno problematiko. Že pred dvema letoma je imenoval delovno skupino za pripravo analize družboslovja v osnovni šoli in v programih v srednjem izobraževanju. Po dogovoru je Zavod SR Slovenije za šolstvo dodatno uvrstil v svoj načrt dela za leto 1987 nalogo DRUŽBOSLOVJE V PROGRAMU ŽIVLJENJA IN DELA OSNOVNE ŠOLE IN V PROGRAMIH V SREDNJEM IZOBRAŽEVANJU. Analiza je bila načrtovana celostno s kvantitativno in kvalitativno razsežnostjo družboslovja, s psihološkega, pedagoško–didaktičnega, sociološkega, idejnega in drugih vidikov. Pri tako zasnovani nalogi naj bi sodelovali poleg delavcev zavoda tudi zunanji sodelavci. Ker izobraževalna skupnost Slovenije ni odobrila denarja za izdelavo naloge, je bila le–ta črtana iz letnega načrta dela zavoda. V letu 1988 je zavod ponovno vnesel to nalogo v načrt dela in jo dodal svojim številnim rednim delovnim nalogam, toda v okrnjenem obsegu v primerjavi s prvotno zasnovo. Ob drugih prednostnih nalogah delavci zavoda niso imeli časovne in drugih možnosti, da bi nalogo celostno uresničili. Zato je analiza delna, v skladu z njeno opredelitvijo v letnem načrtu dela in z možnostmi, ki jih ima zavod. Marsikatera odprta vprašanja bi morala doreči stroka na najvišji ravni (npr. standard družboslovnih znanj v osnovi šoli in v programih v srednjem izobraževanju, diferencirano glede na specifiko programov, nova zasnova predmeta samoupravljanje s temelji marksizma, itd.). Nalogo je mogoče celostno uresničiti po vsebinskih delih v fazah, v različnih institucijah in ob sodelovanju vseh, ki se ukvarjajo z družboslovnim izobraževanjem, upoštevajoč pluralizem interesov v družbeni javnosti (ZSMS, SZDL, ...).

Z analizo smo posneli resnično stanje v programu osnovne šole in v programih v srednjem izobraževanju. Poudarek je na kvantitativnem stanju družboslovja v osnovni in srednji šoli. Kvalitativni prikaz je pomanjkljiv, ker spremljanje uresničljivosti prenovljenih učnih načrtov v osnovni šoli in njihovo vrednotenje še ni končano. Izsledki spremljanja in vrednotenja učnih načrtov v srednji šoli so bili upoštevani pri prenovi programov. Učni načrti se šele uvajajo, zato temeljijo vrednostne ocene na mnenju pedagoških svetovalcev, ki spremljajo delo šol, učiteljev in učencev.

Analiza daje temeljne informacije in globalni vpogled v resnično stanje družboslovja v Programu življenja in dela osnovne šole in v programih v srednji šoli. Le–ta bo lahko izhodišče za naslednje faze pri izdelavi celostne analize.

V tej fazi bo analiza večstransko uporabna kot podlaga za presojo o ustreznosti zasnov vzgojno–izobraževalnih programov glede na kvantitativni položaj družboslovja, ki ga imajo v predmetnikih, za prenovo družboslovja samega, za izboljšanje razmer, v katerih poteka pouk družboslovja (kadri, materialni pogoji), in za reševanje drugih nalog, problemov in žgočih vprašanj, na katera opozarja.

JOŽICA SELAKOVIČ

Pripravništvo kot socializacija

Kakšna družba je to, ki ne zna in noče pobirati svojih sadov?

Po končanem študiju si želi vsak mlad človek svoje znanje čimprej ovrednotiti, zaslužiti svoj denar in vsaj delno razbremeniti družinski proračun. Vsaka višja stopnja izobrazbe pa pomeni težjo pot do zaposlitve.

Srečneži, ki dobijo zaposlitev, opravljajo prvo leto službovanja pripravniško dobo. O tem, kako poteka pripravništvo po različnih ozdih, zasledimo razne informacije. Poseben položaj med pripravniki pa imajo vsekakor tisti v vzgoji in izobraževanju. Od kod ta drugačnost? Ne gre toliko za osebne dohodke, vsekakor ne toliko, saj je bolj ali manj znano, da so pripravniki za delovno organizacijo zelo poceni delovna sila: imajo popolno delovno obveznost in 70-odstotni osebni dohodek. Ponekod je pripravništvo res obdobje, v katerem se mlad človek vpeljuje v novo delovno okolje in spoznava delovno področje, ima mentorja, ki mu to pot olajšuje ter nima toliko osebne odgovornosti za svoje delo.

V vzgojno-izobraževalnih organizacijah pa je učitelj pripravnik že od začetka dela prepuščen sam sebi, svojemu znanju ali neznanju, svojim skromnim izkušnjam, predvsem pa postavljen pred popolno delovno odgovornost.

O tem kako poteka pripravništvo v naših osnovnih šolah (vzorec Pripravniki s pedagoške akademije, filozofske fakultete, fakultete za telesno kulturo vseh ljubljanskih osnovnih šol, marec 1988), kako pripravniki sami zaznavajo svojo začetniško obdobje ter s kakšnimi težavami se največ ubadajo, bom na kratko predstavila v tem prispevku.

Učitelji pripravniki so obremenjeni z 22,99 pedagoške ure na teden. V to ni všteta dodatna obremenjenost z vodenjem interesnih dejavnosti, razredništvom. Popolna zaposlenost znaša 25 pedagoških ur na teden.

Med problemi, ki so vezani na delo v razredu, so kot najbolj pereče navedli: ohranjanje discipline med poukom, ocenjevanje učencev, motiviranje učencev za delo. Manj težav povzroča obravnava snovi, oblikovanje razrednega kolektiva in navezovanje stikov z vodstvom šole.

Vodstvo šole se mora zavedati pomembnega statusa učitelja začetnika. Izsledki raziskave kažejo, da je med pripravnikom in vodstvom šole veliko osebnih stikov, in to je vsekakor pohvalno.

Zagotoviti ustreznega mentorja je zelo odgovorna in težka naloga. Večina anketiranih je (uradno) imela mentorje. Ta podatek je težko posploševati, saj je v primerjavi z drugimi raziskavami o tej problematiki, ki so zajele večji vzorec, nastajala razlika v omenjeni preskrbljenosti mentorja. Čeprav jim je mentor med pripravništvom formalno zagotovljen, pa ostaja nerešeno vprašanje medsebojnega sodelovanja. Ta pomoč je po mnenju začetnikov izražena preveč v teoretični obliki, premalo pa je praktične pomoči, ki jo pripravniki v tem obdobju najbolj pogrešajo. Večina anketiranih je vsebino medsebojnega sodelovanja črpala iz programov pripravništva. (Ne)funkcionalnost takih programov se navezuje na podatek, da omenjeni program pozna le polovica pripravnikov. In kaj je z drugo polovico?

Začetniki nimajo hujših težav pri vraščanju v novi kolektiv, čeprav so v novem delovnem okolju šele nekaj časa. Prav tako je zanimivo, da šole z neformalnimi oblikami srečanj skrbijo za prijetno ozračje v kolektivu in boljše medsebojno poznavanje. Razumljivo je, da se novinec veliko laže včlani v kolektiv, kjer je veliko neformalnih oblik srečanj, kot pa v zaprtega. Žal pa še zmeraj prednjačijo kolektivi, katerih delavci se srečujejo predvsem na konferencah in med odmori.

Šolski kolektivi pa bi morali zaživeti tudi na šolah, ki so jih učitelji začetniki označili kot hladne, »konfliktne«. Prav v takih okoljih bi se morali zavedati, da je prijetno ozračje v kolektivu pomemben dejavnik za ustvarjanje dobrih odnosov v razredni interakciji. Velikokrat se dogaja, da imajo začetniki največ težav pri reševanju nasprotij z učenci prav na šolah, kjer so spori pogosto na dnevnem redu.

Pripravniki so čutili majhen vpliv organiziranih oblik izobraževanja v vzgojno-izobraževalnih organizacijah (raznih seminarjev, učiteljskih aktivov idr.) ali pa ga sploh ni bilo. Učiteljem začetnikom so veliko pomagali: samoizobraževanje, študij različne literature, posvetovanje z drugimi pripravniki na šoli. Pomemben je podatek, da so največjo oporo pri premagovanju začetniških težav pripravniki imeli v znanju, pridobljenem na fakulteti.

Po končanem študiju doživlja pripravnik svojo prvo zaposlitev z različnimi občutki, pričakovanji in predvidevanji. Praksa sama pa ta pričakovanja različno uresničuje.

Čeprav so vedeli, da imajo skoraj popolno delovno obveznost (22.29 pedagoških ur na teden), pa so pripravniki bolj obremenjeni, kot so vnaprej pričakovali, z vodenjem pedagoške dokumentacije, s pedagoškimi sestanki in s pripravo na delo v razredu. Največje zadovoljstvo jim pomeni uspeh učencev v razredu.

Radi poučujejo v prijetnih razrednih kolektivih. Učiteljev sicer nisem posebej spraševala, ali so zadovoljni s poklicno odločitvijo, kljub temu pa so navedli, da imajo radi poklic, za katerega so se odločili.

Učitelji pripravniki niso zadovoljni z disciplino v razredih, saj jim ta povzroča precej težav. Sledi pisanje obširnih priprav za vzgojno-izobraževalni proces ter vodenje pedagoške dokumentacije. Veliko pripomb je bilo glede vrednotenja pripravnikovega dela, saj ima večina pripravnikov polno delovno obveznost, pa le 70-odstotni osebni dohodek.

Šolski kolektivi, vodstva šol, v katerih imajo učitelje pripravnike, bi morali bolj upoštevati nekatere dejavnike, ki pripomorejo k boljši izpeljavi pripravništva v osnovnih šolah:

– Učiteljev pripravnikov ne bi smeli že na začetku preveč obremeniti s pedagoškimi urami, z razredništvom in mentorstvom interesnih dejavnosti.

– Status učitelja pripravnika bi morali upoštevati tudi pri sestavljanju urnikov in izbiri razredov (strnjen urnik, manj problematični razredi).

– Program pripravništva naj nastaja v sodelovanju z mentorjem in pripravnikom, kajti le tako bo zaživel v praksi.

– Učitelju pripravniku je treba dati dobrega mentorja, saj ga prav v začetnem obdobju zelo potrebuje.

– Pripravnika bi morali postopno vpeljevati v vodenje pedagoške dokumentacije, samoupravne akte.

– Začetnike je treba seznaniti s pridobivanjem in delitvijo osebnega dohodka, glede na njihov položaj.

– Problematiko pripravništva bi morali obravnavati tudi učiteljski aktivi.

– Pripravniku je treba omogočiti več hospitacij, nastopov in kakovostnih razčlenitev.

Ob koncu bi poudarila, da so tudi dobri pedagoški delavci začeli kot učitelji pripravniki, vendar pred mnogimi leti. Zdajšnji rod učiteljev začetnikov je oborožen z znanjem in z začetniškim poletom. Kako bodo šole znale izrabiti novo znanje in mlade delavce za izboljšanje vzgojno-izobraževalnega dela, omogočile, da bo znanje v praksi zaživelo, pa je odvisno ne le od posameznih učiteljev pripravnikov, temveč od splošnega, bolj kakovostnega priznavanja pripravniške dobe in statusa učitelja pripravnika.

P. s.:

Objavljeni prispevek je povratna informacija izsledkov diplomske naloge vsem anketiranim učiteljem pripravnikom na ljubljanskih osnovnih šolah v letu 1987/88.

KATICA PEVEC

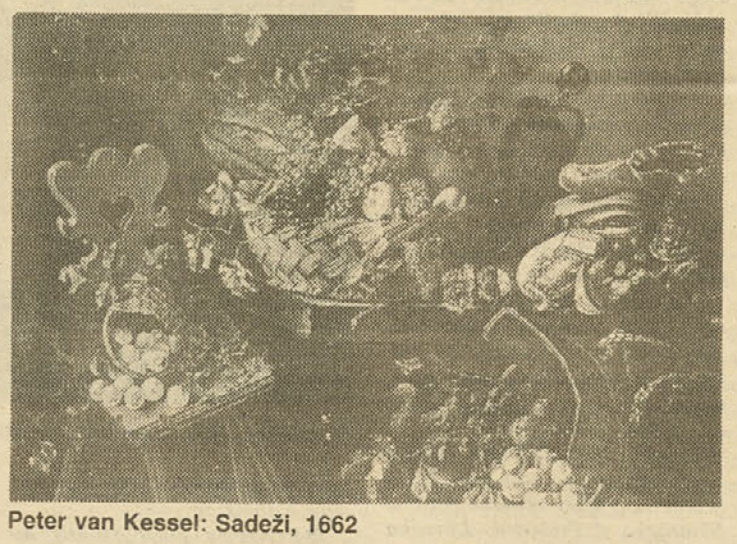

Peter van Kessel: Sadeži, 1662

Seminar za učitelje družbeno-moralne vzgoje

Letošnjega 10. februarja je bil v prostorih Fakultete za sociologijo, politične vede in novinarstvo v Ljubljani seminar za učitelje predmetnega področja družbeno-moralna vzgoja. Pripravil ga je Zavod SR Slovenije za šolstvo (Organizacijska enota Ljubljana). Na seminar so bili poleg učiteljev družbeno-moralne vzgoje povabljeni tudi ravnatelji in drugi učitelji.

Ob tej priložnosti so predstavili nov učni načrt in učbenik Družbeno moralna vzgoja za 8. razred. O tem sta spregovorila avtorja učbenika dr. Savin Jogan in dr. Jože Štern in udeležencem opisala vsebine in oblike dela.

Dr. Savin Jogan je opozoril na vzroke, ki so ga motivirali za pisanje učbenika. Učbenik bo postal vrednejši, ko ga bo v prihodnje dopolnjeval priročnik za učitelje. V njem bodo zbrani viri, ki bodo lahko koristili učitelju.

Problematika mednacionalnih odnosov bo predmet neprenehne pozornosti, razprav, aktualnosti, in to ne le v jugoslovanskem družbenem prostoru, temveč tudi zunaj njega. Mogoče jo je obravnavati iz različnih zornih kotov. Spričo tega jo mora učielj obravnavati zmeraj objektivno in celostno. To pa velja tudi za etične vsebine. Specifiko le-teh je udeležencem predstavil dr. Jože Štern. Pri učiteljevi obravnavi tovrstnih družbenih vsebin je vselej bistveno poudariti njihove moralne prvine, in to ne glede na številne institucionalne rešitve v družbenem življenju, ki že potekajo. Obravnava tovrstnih vsebin mora v pedagoškem procesu zmeraj poseči tudi v razčlenitev obeh vidikov: tako teoretičnega, normativnega (želenega) kot praktičnega (tistega, ki v resnici poteka). Le s takšno vsebinsko obravnavo se lahko učenčeva osebnost že na tej (zelo zgodnji) razvojni stopnji vzgaja za kritično razmišljanje. Pa ne le zato. Privzgaja si tudi zakladnico družboslovnih pojmov, ki ji je (in ji vselej bo) nujno potrebna za razumevanje vse bolj zapletenih družbenih dogajanj. Že osnovnošolec namreč razmišlja o zelo zapletenih življenjskih vprašanjih, kot npr. o smislu življenja, o tem, kaj daje življenju vrednost(i)? Kakšen je odnos med njim (posameznikom) in družbo? Ali (in kako) lahko spreminja svet, v katerem živi? Kaj je moralno in kaj ne? Kaj je vrednota idr. Na takšna učenčeva vprašanja pa je, spričo zdajšnjih družbenih dogajanj, marsikdaj učitelju zelo težko odgovoriti. Zato ni presenetljivo, da so si udeleženci na seminarju znova zastavili vprašanje: kaj sploh je temeljni smoter predmetnega področja družbeno-moralna vzgoja? Ali, povedano še drugače: kaj sploh želimo s tem predmetnim področjem uresničevati? Toda, udeleženci so bili enotnega mnenja. Prav to predmetno področje je v šoli tisto, ki lahko še posebno veliko pripomore k vzgoji mlade, razvijajoče se osebnosti. In da bi lahko učitelj družbeno-moralne vzgoje to svoje vzgojno poslanstvo uresničeval učinkovito, mora nenehno razmišljati ne le o vprašanju katere vsebine je treba podati učencu, temveč tudi kako? Odgovori na vprašanji kaj in kako pa so zelo raznoliki ter zapleteni. Kljub temu je smotrno, da si učitelji na seminarjih večkrat medsebojno izmenjujejo svoje pedagoške izkušnje. Takšna medsebojna izmenjava bogatih pedagoških skušenj je bila tudi na tem seminarju, saj so v širši razpravi z mnogimi svojimi stališči, predlogi poskusili pomagati reševati probleme, ki v naši šoli dandanes spremljajo vsako, in tudi to predmetno področje.

ALOJZIJA ŽIDAN

NOVA PONUDBA INŠTITUTA »JOŽEF STEFAN«

Program delovne prakse

Od 27. februarja do 10. marca 1989 bo eden od dveh oddelkov četjega letnika Srednje šole za trojništvo v Ljubljani, ki se sicer zobražujeta v skladu z idejno asnovo raziskovalne naloge Diferencirano izvajanje programa 3. in 4. letniku, kot prvi v celoti pravljal proizvodno prakso na nštitutu »Jožef Stefan«. Organizacija proizvodne prakse v tej obliki je novost, ki jo lahko štejemo za pomembno pridobitev ako inštituta samega kot šole iroma učencev, ki naj bi se pozneje odločali predvsem za adaljnji študij strojništva. Doslej so tako obliko proizvodne rakse opravljali le posamezniki ali manjše skupine dijakov, redvsem naravoslovne usmeritve, in to je bilo treba šteti za oseben privilegij in seveda tudi olžnost. Tokrat pa ne gre le za razširitev te dejavnosti, saj je inštitut temu delu namenil tudi ove prostore, ampak gre tudi za ov razširjen program, za novo obudo, ki naj bi koristila predvem tistim učencem, ki naj bi udi kasneje kakorkoli ali kadaroli sodelovali pri sistematičnem eoretičnem ali celo raziskovalem delu. Zavedati se moramo, to je dokazano, da sta puberta in srednja šola največkrat sta dejavnika, ki v mladem človeku prebudita ali zatreta znanstveno radovednost. Intelektualna in s tem tudi moralna maizacija nekaterih srednjih šol je eveda ne po njihovi krivdi, posnila na obrobje druge, predsem strokovne šole, in tudi zato e na take šole ne vpisuje veliko adarjenih učencev. To pa ne rizadeva, v slabšalnem penu, le omenjenih šol, ampak to udarec stroki, ki pa v soobnem svetu predstavlja meritem prodora. Tokrat si torej rav na računa proizvodne rakse in ugledne inštitucije želimo izboljšati vzgojno-izobraževalno ponudbo in izstopiti iz ozdanjšnje zasenčenosti enakopravni, z vsemi drugimi srednjimi šolami. Kratek izvleček iz opisa programa proizvodne prakse, ki ga je za srednje šole pripravil dr. Drago Čepar, taka pričakovanja upravičuje, saj pravi takole: »Opisani program predvsem zagotavlja prenos bogatih izkušenj, ki jih imajo delavci Inštituta, nauči dijake postopnega napredovanja na novem področju, dijakom omogoči vpogled v literaturo v knjižnici Inštituta, jim omogoči preverjanje svojega znanja v tujih jezikih, omogoči jim, da se nauče pridobljeno in izbrano znanje urejeno, berljivo, v lepi slovenščini in zanimivi obliki pisno in ustno prenašati drugim...« Del tega programa, ali njegova različica B, pa omogoča usposabljanje učencev za uporabo računalnika kot orodja.

Normalno je, da se ob tem projektu pojavljajo različni pomisleki, vendar ti ne smejo biti ovira, saj ob popolni podpori staršev – moralni in gmotni – ne smemo dovoliti omahovanja. Takoj moram poudariti, da mi vsakršna podpora staršev pri tem pomeni veliko več kot kakršnakoli »strokovna« ocena neke uradne institucije, ki marsikdaj stane milijone in pride kot Minervina sova, torej takrat, ko že pade mrak. Sveto sem prepričan, da nikomur ni toliko za kakovost pouka kot prav staršem. Materialno bo tokrat proizvodno prakso podprl tudi Koordinacijski odbor za pospeševanje mladinskega raziskovalnega dela v tesnem sodelovanju z Gospodarsko zbornico ljubljanskega območja. Inštitut »Jožef Stefan« se torej v tem koordinatnem sistemu interesov šole, staršev, učencev in Mestne raziskovalne skupnosti, pojavlja, če uporabim izraz tovarišice Kroflič z Inštituta, kot nekakšna »delavnica«. Ta ni le izvajalka programa, ampak tudi njegova ustvarjalka in končno tudi sofinancerka, s čimer pravzaprav natopa navzven kot ponudnica neke storitve, ki jo je pripravljena stalno prilagajati porabniku. Nehote se s tem, prav zdaj, ko se veliko govori o dobrih lastnostih zakona vrednosti, ta pojavlja tudi že pred šolskimi vrati in samo nespametni mu bodo zaloputnili vrata tik pred nosom. (Sprašujem se, za koliko časa.) Tudi ni naključje, da prihaja v šolstvo skozi proizvodno prakso, čeprav je ta marsikje hudo slaba, da o njeni »odvečnosti« za delovne organizacije ne govorim. Ozračje v marsikateri delovni organizaciji verjetno ne vpliva preveč vzgojno na oblikovanje mlade osebnosti prav tedaj, ko je le-ta najbolj dojemljiva za slabo in dobro. Ponudimo ji tisto, kar jo lahko bogati, kajti ni dovolj, da le misel sili k dejanskosti, tudi dejanskost mora siliti k misli. (Marx)

Mogoče gre za poskus znotraj poskusa, vendar poskušajmo razmišljati o značilnostih sodobne vzgoje, ki so v njej sami, pa če se jih zavedamo ali ne. Gre za nekakšno objektivno dialektiko tega dela razvoja človeške družbe, katerega zakonitosti morajo postati čimprej subjektivne, to je spoznavne. Ena od značilnosti sodobne vzgoje je namreč tudi ta, da ta ni več enotna, saj sodobni proizvajalni način in način življenja ustvarjata v človeku nakekšne umetne ali celo le navidezne potrebe, ki jim mora slediti tudi vsak vzgojno-izobraževalni proces. Zdajšnje odprte družbe so nedvomno spoznale, da se morajo tudi njihovi šolski sistemi neprenehoma prilagajati novim zahtevam. Zato se vzgoja začne deliti na funkcionalno in intencionalno, vzgojni učinki pa niso predvidljivi, in spoznanje o vzgoji postane relativno. Šole, ki bodo zaostajale za razvojem, bodo morale funkcionalno vzgojo prepustiti ustreznejšim ustanovam, poskušale pa bodo ohraniti intencionalno. Vendar tudi smotri te vzgoje ne morejo postati imaginarni, transcendentirani v neko iluzorno ali utopistično družbo, kajti ta bo ali komunizem ali barbarstvo. (Marx)

LJUBOMIR MOHORIČ

Johann Georg Seitz: Sadje, sreda 19. st.

SESTANEK ZASTOPNIKOV VSEH ŠOLSKIH TELEVIZIJ JUGOSLAVIJE

Samo Slovenija nima urejenega sistema financiranja

Celo makedonska šolska televizija izdela dve izvirni oddaji na teden

Sestanek zastopnikov jugoslovanskih šolskih televizij v Osieku je odkril nekaj za nas prav poraznih dejstev. Smo edina republika, ki nima trdnega sistema financiranja šolskega televizijskega programa. Seveda nimamo urejenega še marsikaj drugega, kar naši južni sosedje imajo, vendar pojdimo lepo po vrsti.

Šolska TV v Zagrebu in Beogradu

Poleg tujih oddaj, ki jih odkupijo in prevedejo, naredi: Zagreb svojih 165 oddaj na leto, Beograd pa 220. Beograjska šolska televizija bo v letu 1989 realizirala 220 starih milijard, 380 milijard pa bodo prejeli še drugi izobraževalni programi beograjske televizije. Seveda so to tako imenovani zunanji stroški, kar pomeni, da prejemajo televizijske hemalne ekipe dohodke, ki niso dajeti v navedenih zneskih.

Slovenci ne moremo sodelovati pri poskusnih šolskih projektih

Beograjska šolska televizija izvaja ciklus oddaj PRIRODA JUGOSLAVIJE. Zasnovan je tako, da je posebej poudarjeno varstvo okolja. V njem je predvidena samostojna oddaja o Triglavskem narodnem parku. V slovenski šolski program prevzemamo na leto vsaj 20 oddaj iz Beograda in 40 iz Zagreba, oni pa od nas ničesar, ker ne ustvarjamo svojih šolskih oddaj. Zato bi bilo dobro, da bi posneli oddajo o Triglavskem narodnem parku, saj bi potem lahko bolj upravičeno zahtevali od beograjske TV ves ciklus brezplačno, pa tudi od drugih televizijskih središč bi dobili veliko oddaj zastonj. Žal pa iz te moke ne bo kruha. Zaradi neurejenega sistema financiranja smo morali v Sloveniji tovrstno proizvodnjo ukiniti, tako imenovani programski pas šolske televizije, se pravi tedenski čas oddajanja, pa izpolnjujemo z oddajami, izposojenimi iz vseh vetrov. Če bi ta »programski pas« zapolnila kakšna druga zvrst televizijskih oddaj, bi bili spet na začetku šolske televizije – tako kot pred sedemnajstimi leti, ko smo začeli z nekaj oddajami na leto.

Makedonci npr. začenjajo geografsko oddajo o Jugoslaviji DOLINE IN JEZERA JUGOSLAVIJE in vsaka republika bo posnela svoje doline in jezera, razen Slovencev. Pri takih »ne«, ki jih žal moramo izreči, dobijo tisti, ki so zasuti s protislovensko propagando, vtis, da načelno nočemo sodelovati in se hočemo osamiti. Z vidika drugih jugoslovanskih TV centrov je razumljivo, da vsak posname tisto, kar ima, in združi v skupnem ciklusu oddaj. Vsak, tudi slabši ekonomist, bi tako sodelovanje imel za smotrno in varčno. Če povemo drugim, da nimamo denarja, je to za njih slab izgovor, saj vsak ve, da je Slovenija najbogatejša republika.

Kdo bo izrekel zadnjo besedo

Pri nas v Sloveniji očitno republiški organizatorji vzgojno-izobraževalnega dela, republiški nosilci informatike, pa SZDL kot ustanoviteljica Radiotelevizije niso opravili svojega dela. V drugih republikah je sistem financiranja šolskih oddaj neodvisen od financiranja učiteljev. Tam se lahko v šolstvu dogaja marsikaj, toda zaradi tega televizijske šolske oddaje ne trpijo. Šolske oddaje so namreč zelo občutljive rastlinice, ki rastejo od treh do petih let, preden dozorijo. Pri pomanjkanju vode usahnejo in treba je začeti znova, od semena naprej. Nekaj let je izgubljenih, povzročena pa je tudi denarna škoda, saj je po zakonu treba vse ustvarjalce plačati, če niso krivi, da ni končnega izdelka.

MAKO SAJKO

Karl Ludwig Reuling: Tri cvetlične vaze, 1767

pobude
odmevi

Šola po meri otroka

V Delu se je oglasila tovarišica Draga Humek z dopisom ŠOLA PO MERI OTROKA, in v njem povedala veliko o otroku in učitelju, le na njena vprašanja, zakaj se učitelji praktiki tako malo oglašajo, zakaj ne oporekajo preobširnim učnim načrtom, bi ji rada odgovorila tudi v Prosvetnem delavcu. Odgovor je jasen in preprost: Učitelji imajo premalo časa za pisno razpravljanje. Preobremenjeni in preutrujeni so.

Njihovo delo je posebno delo. Zahteva nenehno zbranost in dejavnost. Tudi med odmori se ne rekreirajo. Neprenehoma morajo paziti na gibanje otrok, na njihovo varnost. Odgovorni so za njihova življenja, ta odgovornost je največja. Zaradi nje doživljajo strese, ti pa vplivajo na njihovo delovno zmogljivost in jih telesno izčrpavajo.

Nimajo časa za počitek, tudi v soboto in nedeljo ne morejo brezskrbno zaživeti. Zaradi narave dela iščejo zmeraj nove načine, kako bi težjo snov lažje razložili, razglabljajo, z novimi zamislimi poskušajo osvežiti pouk. Učitelji morajo biti pravzaprav vsakodnevni inovatorji, ne smejo si privoščiti zastoja. Zastarele načine morajo posodabljati in se prilagajati otrokovemu znanju in spoznanjem. Otrok mora biti skupaj z učiteljem ustvarjalen in obrnjeno.

Pouk zahteva veliko miselnega, posebno pa zapisanega dela, saj so vse službe do učiteljev zelo nezaupljive, zmeraj morajo pisno dokazovati svojo strokovnost, čeprav z izobrazbo to potrjujejo. Zakaj ne bi raje učitelji namesto obsežnih priprav izdelali dobra učna pomagala, da bi ure lažje in hitreje stekle? Morajo oboje.

K veliki obremenitvi spadajo poprave, ne samo vsakdanji pregledi med urami, ampak natančni pregledi vseh pisnih izdelkov učencev. Pa dopolnilni, dodatni pouk, interesne dejavnosti, delo v krajevni skupnosti.

Poleg vsega morajo preštevati delovne ure, da dokažejo resničnost le-teh, pa posedati na razno raznih sestankih, komisijah, svetih, in to zunaj delovnega časa.

Učni načrti: sestavljajo jih preambiciozni strokovnjaki, ki premalo upoštevajo izkušnje učiteljev praktikov. Baje bodo kmalu ustnovili skupino po francoskem zgledu, ki bo sestavljala programe za področje šolstva, spet brez praktikov.

Sicer je pedagoškim delavcem svetovano, naj iz predpisane snovi izberejo le bistveno. Na tako pobudo se lahko odzovejo le učitelji z večletno prakso. Kaj pa začetniki, ki jim je predpisano obveznost?

Naj navedem primer iz snovi 2. razreda. Začetnik bo v prvem tednu malo in veliko pisano abecedo ponovil v eni uri, praktik pa v šestih ali celo več urah (poleg vsega). Učenci tako počasi v miru spet pridobijo pozabljeno in z lahkoto nadaljujejo, ker so snov dobro ponovili. S svojimi izdelki so zadovoljni sami, zadovoljni starši in zadovoljen učitelj, ki je pripravil trdne temelje za vse leto. Naglica se pri šolskem delu slabo obrestuje. Uspeh zagotavljajo le didaktične resnice o postopnosti, ponavljanju in utrjevanju snovi.

Učni načrt premalo upošteva ta načela. Teme so preširoko zastavljene, preveč je novih pojmov. Učenci ne morejo vsrkavati preobilice podatkov. Naveličajo se, postanejo malodušni, saj so preutrujeni. Šola mora naučiti malo, a dobro. Ob takem delu bodo otroci dejavnejši, uspešnejši. Z veseljem bodo prihajali v šolo.

Predlog: Osnovni šoli večkrat očitajo, da je zastarela, da so učitelji birokrati, ki si žele natančno izdelanih učnih načrtov, te skušajo dosledno upoštevati in podobno.

Mogoče imajo za to opravičljive razloge. Pred nedavnim je bilo njihovo celoletno delo ocenjeno le po enourni hospitaciji, ure sprotnega dnevnega dela so primerjali z urami v nadrobnih učnih načrtih. Torej, zakaj bi se izpostavljali?

Sicer pa je kljub vsemu veliko uspešnih šol, ki so kulturno jedro kraja, vendar se o njih premalo sliši.

Entuziazem učiteljev je premalo cenjen. Posebno učiteljev, ki delajo že več let. Njihove skušnje bi morali povezovati z delom začetnikov, kajti le tesno sodelovanje vseh zagotavlja dobre uspehe. Vodstveno osebje ali skupina strokovnjakov bi morala zamisli vseh izrabiti za poglobljeno strokovno delo. Poleg ustaljenih obveznosti, bi morala razčleniti široko zastavljene učne programe, jih prilagoditi svojemu okolju, sodelovati pri načrtovanju dela v razredih, usklajevati delo med njimi, ugotavljati področja, na katerih so učenci uspešni in le-ta še bolj razvijati; ugotavljati šibke točke otrok v svojem kraju, in tem namenjati največ pozornosti, vsakega delavca pa usmerjati in mu svetovati. Tako bi učitelj delal sproščeno, čutil bi se zavarovanega.

Učitelji praktiki pa bi s svojim sodelovanjem lahko brez zadržkov uradno prejeli naziv učitelj mentor in tako pred upokojitvijo vendarle prejeli nekoliko višje osebne dohodke. Tako ne bi bilo treba pravnemu svetovalcu na pred nekaj leti postavljeno vprašanje upokojene prosvetne delavke, zakaj ima tako nizko pokojnino, ponovno odgovoriti: »Ker ste imeli nizke osebne dohodke.«

CVETA VELIKONJA

OBČNI ZBOR

Društvo za tuje jezike in književnosti SR Slovenije bo imelo svoj občni zbor 18. marca 1989 ob 11.30 na Filozofski fakulteti, pred. 526/5. nadstr. Vabljeni!

OBVESTILO

Zbirke Loškega muzeja v Škofji Loki so odprte ob sobotah in nedeljah od 9. do 17. ure. Če si jih želite ogledati med tednom, sporočite to prej upravi muzeja (telefon 064 622-261).

Uprava muzeja

nove knjige

Od spominov do filozofije

Slovenska matica, Ljubljana 1988

Troje novitet pri Slovenski matici, še dolg lanskega leta, pomeni troje raznorodnih obogatitev na slovenskem knjižnem trgu. Slovenska matica, ki je z leti pridobila večji krog bralcev, to navsezadnje potrjujejo številne razprodane knjige in povpraševanja po ponatisu, je kljub specifičnemu in raznovrstnemu programu ostala s svojo ponudbo zanimiva, v marsičem pa tudi taka, da je mogoče govoriti o nepogrešljivih knjižnih natisih, kakor koli že, troje del, ki so izšla pred nedavnim, zgovorno potrjuje raznolikost ponudbe in vsebine s svojo specifiko.

Pred leti je Slovenska matica začela z memoarsko literaturo ter jo uveljavila in utrdila. S spomini Vošnjaka, Hribarja in Novačana je vpeljala memoarno pisanje starega rodu in zapolnila vrzel, ki jo je bilo čutiti na tem področju. Drugje že močno uveljavljena spominska književnost se je pri nas bolj uveljavila šele v zadnjih desetletjih. Še posebno dragoceno je, da prihajajo med knjige neobremenjeni spominski zapisi, taki kot so nastali, in so jih napisale osebnosti, ki jih dandanes poznamo posredno, od daleč, zgodovinsko. Vendar te osebnosti imajo kaj povedati o svojem času in razmerah, pa seveda o ljudeh, četudi iz osebnega spektra, svojega zornega kota. Fran Šuklje spada v tisti rod kot Ivan Hribar, Ivan Tavčar, škof Jeglič, Janko Kersnik. Prvi del Šukljetove knjige Iz mojih spominov je v resnici ponatis iz dvajsetih let, vendar je tedaj izišla knjiga prešla iz spomina in iz dosegljivosti. Politično življenje Frana Šukljeta seže v čas, ko je nemški liberalizem doživel konec in so se pravice za slovenski jezik v Avstro-Ogrski popravile. Šuklje je bil državni in deželni poslanec in je pripadal liberalnemu krilu, a je prišel v spor z radikali. Tako je v devetdesetih letih prevladala Šukljetu nasprotna smer liberalizma, zato zanj ni bilo več prostora na vodilnem položaju. Pozneje ga je pridobila katoliška SLS in je postal deželni glavar, a le za tri leta, ker Šuklje ni prenesel prevladujoče smeri v stranki. V spominih je živo opisal zlasti politično življenje, mehanizme, ki so poganjali politiko, gospodarstvo, javno življenje, znal je prikazati ozračje časa in osebe postaviti v okvir splošnih družbenih prepletanj in dejanj. Treba bo počakati še na nadaljevanje Šukljetovih spominov in upamo, da bo poleg opomb ob koncu dodana še študija o pisatelju in zgodovinskih razmerah. Šukljetove spomine – zamišljeno je trokrižje – je uredil Vasilij Melik in poskrbel za opombe, iz zdajšnjega natisa pa je izločil Dodatke. Prva knjiga spominov sega od mladih let do prevrata v Taaffejevi politiki in koalicije. Julijan Miklavčič je opremil knjigo usklajeno (s prejšnjimi opremami Spominov).

Jaroslav Skrušny je prevedel Umetnost romana Milana Kundere, danes enega najbolj upoštevanih evropskih književnikov. Kundera ni neznan slovenskemu bralcu (Smešne ljubezni, Življenje je drugje, Šala, Neznosna lahkost bivanja idr.). Tokrat pa je pisanje drugačno, namenjeno zahtevnejšemu bralcu, pa tudi bolj razgledanemu po literarnem svetu. V Umetnosti romana je Kunderovo pero esejistično avtorjevo premišljanje, kaže, da je temeljit poznavalec klasične in moderne književnosti, ob tem pa opiše svoj (zasebni) pogled na roman kot na še zmeraj živo tkivo leposlovja, ki ga imajo bralci najraje. Vse premene, ki jih je doživljal roman ne le zgodovinsko, temveč tudi v zadnjih sedemdesetih letih, je želel avtor strniti ob bistvenih vprašanjih, kakršna obravnava književnost, predvsem sodobna. V ospredju Kunderovega razglabljanja ni le eksistenca; pisatelja živo zanima vprašanje domovine, posameznika in skupnosti, Boga, zgodovine, fantazije in realnosti – in še bi lahko naštevali. Izvirno razmišljanje ohranja osebno naravo opažanj in spoznanj težnje po objektivnih merilih, ne da bi zatajil tudi osebni okus. Umetnost romana zbuja v bralcu živo zanimanje, različne primerjave, ga silijo k spontanemu premišljevanju. Lepo ovojnico pri knjižni opremi je naredil Janez Suhadolc.

Pridobitev na filozofskem področju je tudi dvoje del Friedricha Nietzscheja v prevodu Janka Modra in Tea Bizjaka; prvi je prevedel Onstran dobrega in zlega, drugi H genealogiji morale. Spisa sta blizu Zaratustri. Seveda je pojem morale pri Nietzscheju bistveno drugačen, širši in poglobljen, kot smo sicer vajeni pri drugih filozofih. Navezuje se na »moderne ideje«, kjer je vodilo neko moralno merilo, Nietzsche vidi na dnu takih vrednot bolj ali manj prikrito zanikanje življenjske spontanosti. »Moderne ideje«, kot npr. demokracija, nacionalizem, socializem, tehnokratizem idr. vse do industrijske »največje sreče«, obravnava Nietzsche nadrobno, kritično in osebno barvito; iz takih zornih kotov si prizadeva razdreti moralo, ki omejuje življenje in utesnjuje človeka. Obsežno, a tudi potrebno spremno študijo je napisal Ivo Urbančič. Tudi 31. zvezek Filozofske knjižnice ohranja opremo in ovojnico Irene Tršar, kar daje zbirki enoten videz.

I. G.

Dr. MARKO STEVANOVIĆ, OSPOSOBLJAVANJE UČENIKA ZA PERMANENTNO OBRAZOVANJE

V kratkem bo izšla znanstveno zasnovana publikacija, ki obravnava usposabljanje učencev za permanentno izobraževanje. Delo je namenjeno učiteljem vseh profilov, pedagogom, psihologom, ravnateljem, pedagoškim svetovalcem in staršem.

NAROČILNICA

Naročam ..... izvodov knjige Osposobljavanje učenika za permanentno obrazovanje dr. Marka Stevanovića.

Ime in priimek .....

Ulica in št. .....

Poštna št. in mesto ..... tel.: .....

MP **Podpis**

.....

Ceno 12.000 din za izvod in poštnino bom poravnal po povzetju oz. po prejemu računa (za delovne organizacije). Naročilnice pošljite na naslov: »TALIJA«, Laze Telečkog 5, 21000 NOVI SAD.

Hana Doskočilová:

Diogen v sodu

Količkaj široke kulturne razgledanosti si kljub vsem pomembnim dosežkom sodobne znanosti, ki tako rekoč iz dneva v dan povečuje obseg znanja in odmika meje neznanega, še zmeraj ne moremo predstavljati brez poznavanja temeljev antike in njenega vsestransko dragocenega miselnega izročila. Drobci številnih tisočletja starih mitov in legend so se predvsem skozi literaturo ohranili vse do današnjih dni; mnogi stari nauki so se namreč spremenili v pregovore in reke oziroma so postali prispodobe ali najkrajše oznake za neko določeno dejanje ali ravnanje. Uporabljamo jih v vsakdanjem pogovornem jeziku, vendar pri tem le redkokdaj pomislimo, kje, kdaj in kako so nastali.

Odkar je preučevanje častitljivih korenin današnje predvsem tako imenovane zahodne civilizacije in njenih miselnih korenin precej izginilo iz učnih načrtov na osnovni in srednji stopnji (upajmo, da se bo položaj kmalu začel spet popravljati), je za iskanje odgovorov na takšna in podobna vprašanja seveda še toliko manj možnosti. Vendar pa se po drugi strani, na vso srečo, odpira več prostora za ne-šolsko, torej tudi manj »pravoverno« in suhoparno oživljanje grške in druge stare kulturne dediščine predvsem s pomočjo primernih poljubno informativnih knjig, prilagojenih tako majhnim otrokom kot odraščajoči mladini – in ne nazadnje tudi odraslim bralcem, ki so to in ono morda že pozabili.

Knjiga češke pisateljice Hane Doskočilove DIOGEN V SODU je gotovo eden bolj posrečenih poskusov v tej smeri. Poleg naslovne zgodbe o znamenitem starogrškem modrijanu, ki je prebival v sodu in mu je njegovo svobodo menda zavidal sam Aleksander Veliki, prinaša ta izdaja še dvajset priredb starih mitov in legend oziroma šegavo domiselnih razlag izrazov in pojmov, kot so trojanski konj, Kolumbovo jajce, Newtonovo jabolko, Midasova ušesa, nürnberški lijak, Buridanov osel, Prokrustova postelja, Ahilova peta, gordijski vozel, Rubikon in Waterloo. Nekateri torej segajo v davno preteklost, drugi pa so stari le nekaj stoletij, a imajo kljub temu že povsem določen in povsod uveljavljen pomen, katerega pravi izvor je navadno že pozabljen oziroma se ljudje o njem sploh ne sprašujejo.

Zgodbe je prevedla Zdenka Škerlj-Jerman, spremljajo pa jih barvne ilustracije Gabriela Filcika, prevzete iz češkega izvirnika. Delo je namreč izšlo pri Mladinski knjigi v sodelovanju s praško založbo Albatros.

IZTOK ILICH

Nathaniel Hawthorne:

Škrlatno znamenje

Nathaniel Hawthorne (1804–1864) je ustvarjal v politično in gospodarsko nadvse razgibanem času, ki je sledil zmagoviti vojni za neodvisnost ZDA, ko so J. F. Cooper, E. A. Poe, H. Melville in drugi nekaj mlajši ali malce starejši sodobniki začeli polagati temelje samonikle in samobitne severnoameriške književnosti. Bil je potomec stare puritanske družine, ki je ob njegovem rojstvu že pet rodov prebivala v Novi Angliji. To posebno okolje, za katero sta bili po eni strani značilni širokopoteznost in podjetnost, po drugi pa moralna ozkosrčnost, je postalo prizorišče večine njegovih krajših in daljših, povečini družbeno kritičnih pripovednih del. Širši javnosti se je Hawthorne predstavil z dvema zbirkama kratkih zgodb, ki pa nista zbudili kdove kolikšne pozornosti. Zato pa mu je že tretja knjiga, roman Škrlatno znamenje, leta 1850 tako rekoč čez noč prinesla slavo, mu temeljito spremenila življenje in ga v literarno zgodovino vpisala kot avtorja prve simbolične proze v ameriški književnosti 19. stoletja.

Roman Škrlatno znamenje je Hawthorne menda napisal v nekaj tednih, zagotovo pa so ideje, ki jih prinaša to še danes vznemirljivo delo, v njem zorele že od zgodnjega otroštva in predstavljajo organsko nadaljevanje njegovega živega zanimanja naravne, vendar v puritanske smislu blodne in pregrešne m in dejanja. Škrlatno znamen s škrlatno rdečo nitjo izveze črka A, po kateri je Hawthor naslovil ta svoj roman, je namr začetna črka besede »adulter oziroma »adulteress« (preš ство, prešuštnica) in še nekater drugih besed, ki ustrezajo sit aciji v romanu. Njegova osredn junakinja, ponosna Hest Prynne, je namreč obsojena v življenje nositi to sramotno zn menje na svojih prsih in se s te javno pokoriti za mladost greh, katerega sad je deklica P arl; oba moška, strahopetni lj bimec in dekličin oče ter maš valni mož, jo v najtežjih trenu kih pustita na cedilu, tako roman izzveni predvsem v o sodbo nestrpnosti in dvoličnos ki sta posledica vsakršne, ne verske zaslepljenosti in izklju nosti.

Roman, ki je tudi dandan očarljivo branje, dobivamo p prvi objavi izpred dvaindvajset let zdaj še drugič. Za to no izdajo, ki je prav tako izšla p Mladinski knjigi, je Janez Gr dišnik svoj tedanji prevod pr gledal in mu napisal opomb Opremo knjige je zasnovala D nja Kofler.

I. I.

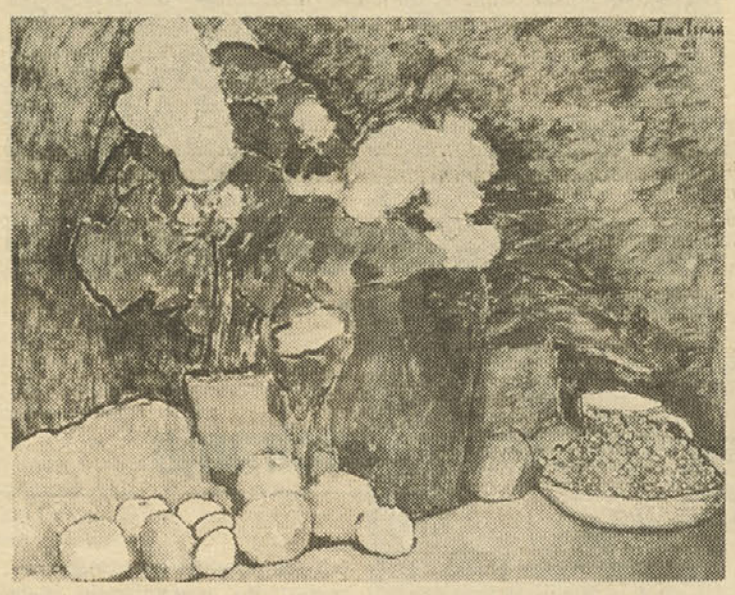

Alexej von Jawlensky: Cvetje, sadje in vrč, 1909

Ladisalo de Gauss: Tihožitje, okrog 1942

Tihožitja iz slovenskih zbirk

Narodna galerija, od 2. februarja do 2. aprila 1989

Tematsko precizirana razstava o tihožitjih iz slovenskih zbirk, kakršno so odprli te dni v ljubljanski Narodni galeriji, daje obiskovalcu vpogled v to umetnostno zvrst in vsebino tega pojma. V svojem nekajstoletnem razvoju se je namreč tihožitje razvilo v veliko več kot zgolj klasično upodabljanje cvetja v posodah, vazah in girlandah. To niso pomensko, motivno, prostorsko in časovno enoznačne podobe, niti ni bilo tihožitje vedno samostojna likovna upodobitev, pač pa se je pojavljalo, zlasti v svojem simbolnem pomenu, tudi kot označevalna, miselna sestavina različnih slik, kot dopolnilo ikonografiji. In tako tihožitja niso le slikarski prikazi narave ali predmetnosti, pač pa imajo, zlasti v začetku, močan simbolni pomen, kasneje, npr. v obdobju rokokoja, pa preidejo v čisto obrtniško dekoracijo, ki si izbira za motiv večinoma cvetje.

Tako sodijo med upodobitvene predmete poleg že omenjenih tudi navadni uporabni predmeti, ki ponazarjajo literaturo, znanost, upodabljajočo umetnost, so simboli materialne ali duhovne moči. Takšen vsebinski, simbolni pomen imajo pogosto tudi cvetlice, ki se v tej vlogi pojavljajo samostojno kot del večje celote.

Iz simbolne izpovednosti tihožitja vidimo, da zaobseže tudi enega najbolj temeljnih človekovih odnosov – njegov odnos do narave. In tedaj tihožitja niso več zgolj poslikave že videnega, temveč so pogosto ciklusno upodobljeni motivi, kakršen je na primer razstavljeni Almanachov ciklus petih slik Alegorija čutil. In v simbolne podobe je zajeto tudi občutje minevanja kot umiranje narave, ki jo predmetno ponazarjajo Sadeži na prostem, slika nemškega slikarja s konca 17. ali začetka 18. stoletja, tihožitne slike pa zaobsegajo tudi nasprotje med živim in mrtvim, ki je zlasti značilnost Psevdo-Guardijevih slik, npr. Vaza s cvetjem in kuščarico. Glede na funkcijsko vlogo tihožitij, bodisi da so bila zgolj obrtniški, dekorativni izdelek ali pa miselna ali idejna predstavitev, se je spreminjalo tudi razmerje do prostora, ki je postajal bolj ali manj določljiv.

Razstava kaže, da v slovenskih zbirkah ni del francoskih in španskih slikarjev, ki so vnesla v tihožitnost posebne značilnosti. Iz prve polovice in srede 17. stoletja so razstavljena zgodnja holandska in flamska tihožitja Fransa Snydersa, Jana Fyta, zlasti pa Almanacha, ki kažejo tako kompozicijsko, upodobitveno in v detajlih vplive flamskega, italijanskega in nemškega tihožitnega slikarstva. Ob tej priložnosti se je tudi izkazalo, da je v slovenskih zbirkah kar pet slik (v Evropi so znane le še tri) Petra van Kessla, tihožitij flamsko-hamburške smeri, enega od utemeljiteljev nemškega tihožitja druge polovice 17. stoletja, za katerega je značilna izredna minucioznost pri slikanju predmetov, zaznamujejo ga izredno tanke črte in zelo temen kolorit.

Razstava obsega tudi precej del neapeljske šole tihožitnega slikarstva, med drugim slike Luca Forte in Giuseppa Recca, ki ju oba označujejo poudarjen naturalizem in vplivi zlasti španskega tihožitja, dela Marca di Cara in Domenica Brandija. Izmed lombardskih mojstrov sta iz zbirk razstavljeni npr., sliki Giovannija Crivellija, Crivellina, izmed slikarjev beneške šole pa naj omenimo Jacoba van Kerchovna, učenca Jana Fyta, bleščečega baročnega stilista, razstavljenih pa je tudi precej slik neznanih italijanskih mojstrov. Pozornosti vreden je tudi razstavljeni usnjeni antependij iz 18. stoletja, poslikan v rokokojskem stil verjetno delo poznobaročne slikarja Francesca Guardija, zaradi stilne primerjave zanimi dela v Guardijevem stilu, imen vana Psevdo-Guardi.

Iz 19. stoletja imamo v slove skih zbirkah največ del iz dun skega slikarskega kroga, to zlasti tihožitja, ki so se zgledova po holandskih mojstrih 18. st letja, slike Bele Schafferja in tih žitja Georga Seitza v slogu dun skega bidermajerja, ki je v tiste času že tonil v pozabo.

Iz časa druge svetovne voj pa imamo tri sodobna tihožitj Cvetje, sadje in vrč Alexand Jawlenskega, Tihožitje Nina S verinija ter Tihožitje z vrčem sadjem in brisačo – delo reške slikarja Ladislava de Gaussa; v kažejo velike vsebinske, idejn stilne spremembe, kakršne je d živelo tihožitje v tem dolgem č sovnem obdobju.

Čez čas pa pripravljajo M derna galerija, Slovenski etn grafski muzej in ljubljanska N rodna galerija razstavo o tem kakšna je podoba slovenskega t hožitja v slikarstvu in tihožitn motivov v slovenski ljudski ume nosti.

VLASTA KUNEJ

Zakaj vrednotimo otroka le po oceni?

Za tole razmišljanje se pravzaprav lahko zahvalim Tadeji, svetlolasi trinajstletnici, srednje dobri učenki. Največkrat kar dobro sodeluje, njene delovne navade so primerne, in tako kot večina njenih sošolcev in sošolk se tudi Tadeja kdaj pa kdaj opraviči, ker ni napisala domače naloge ipd. In tudi ona včasih poskusi srečo z upanjem, da tega in tega dne ne bo vprašana, zato si privošči potepanje pri prijateljici ali preživi preostali del dneva kako drugače.

Tisti dan, ko sem jo poklicala, sem takoj ugotovila, da ni pripravljena. Ni je izdala le rdečica, temveč to, da je pritavala pred tablo, čeprav sva že od prve ure dogovorjeni, da sme odgovarjati v klopi in sede, ker jo odgovarjanje pred tablo zmede in se ni sposobna zbrati tako kot v klopi.

Tokrat dvakrat ni šlo: prvič, ker se je zavedala, da je vprašana, pred tablo, in drugič, ker se je obenem zavedala, da ni pripravljena. Večino vprašanj je premolčala, le nekajkrat je zamomljala odgovor nerazumljiv in napačen. Pri zdanjem vprašanju jo je že dušilo v grlu. Preiskusila sem njeno kritičnost in vprašala: »Kaj misliš, Tadeja, kakšno oceno zaslušiš?« Ko da je komaj čakala na takšno vprašanje, je hlastnila: »Danes nisem dovolj znala.« Zdelo se je, kot da ji je breme padlo iz ust in napetost z obraza. Prvikrat ta dan me je pogledala v oči. Kasneje sem opazila, da si skivaj briše solze. Nič ji nisem rekla, saj v takih primerih človeka le še bolj sili na jok. Ko je zazvonilo, sem stopila do nje.

»Zakaj jokaš, če sama veš, da nisi znala toliko, kot bi morala?« »Bojim se, kaj bo rekla mama.«

Da, Tadeji se moram zahvaliti za razmišljanje, kajti potem so se mi vsiljevala različna vprašanja, porojena zaradi opisanega položaja, zaradi stiske, ki sem jo opazila vsepovsod: v Tadejini drži, v Tadejinem glasu, rokah in prstih, v Tadejinih očeh...

Strašno, kakšno stisko doživlja otrok zaradi slabe ocene. Ni čudno, če se toliko naših otrok zaradi nezadostne ocene zateče k najhujšemu, k smrti, k samomoru.

Tadeja se je razjokala, ker je dobila nezadostno in ker se je bala, kaj bo doma, čeprav vem, da ji bo njena mama očitala, da se ni (dovolj) učila in da je ne bo telesno kaznovala – tako kot počne to še zmeraj veliko staršev, kadar prinesejo otroci domov slabe ocene.

Hudo je, priznati pa vendar je res, da tudi jaz spravim v stisko marsikaterega učenca. A takšen je moj poklic, njegove zahteve, pravila, čeprav me še tako peče vest. Učiteljevega dela si namreč ni mogoče zamišljati brez ocen, slabih in dobrih. In dokler bo moral učitelj ocenjevati različno znanje različnih učencev, bodo učitelji nehote spravljali mnoge učence, ki ne bodo dokazali znanja, v večje ali manjše stiske. Pravilnik o ocenjevanju ima že veliko rojstnih dni, zdi pa se, da ostaja večno mlad, da ne bo nikoli ostarel, čeprav se naše šolstvo skuša »mladiti«, posodabljati. In ocenjevanje bo najbrž zadnje, kar bi šoli vzeli, čeprav iz vseh pedagoških vetrov tulijo, kako je treba ravnati s krhko otroško duševnostjo in jo razumeti.

Lahko se učitelju ukaže, da mora otroke tudi vzgajati, a ko učitelj zapiše nezadostno, učenca ne spodbuja k učenju, ampak morda zbudi v njem celo odpor do šole, vzgojiteljev, trmo, saj je nezadostna ocena najboljši dokaz, da je učitelj učenca kaznoval, ne pa »nagradil« za njegovo znanje.

Če bi več vzgojiteljev tako razmišljalo, bi morda celo dosegli šolo brez ocen, pa bi se lahko brez skrbi sklicevali ne le na vpliv na otrokovo duševnost, temveč tudi na izraz, ki ga zelo radi slišimo, čeprav v praksi redko uresničujemo – sodobna šola. Seveda je ta izraz relativen, vsekakor pa obeta veliko in marsikaj, in končno: zakaj ne bi obetal tudi šole brez ocen?

SONJA VOTOLEN

skozi okno

Noč, ko je posijalo sonce

Kar uvodoma je treba povedati, da je posijalo sonce v mladinsko gledališko ustvarjalnost. Ob splošnem pomanjkanju primernih in uprizorljivih odrskih del za gledališke krožke višjih letnikov osnovne šole se je mentorica gledališke in filmske dejavnosti z mladimi iz osnovne šole Franceta Prešerna v Kranju, učiteljica Vika Grobovšek, odločila sama napisati in zrežirati besedilo »po meri« danes odraščajoče mladine, ki naj v njem z besedo, glasbo in plesom, z vedrino, v kateri se utapljajo šolske in druge nevšečnosti, predstavi svoj vsakdanjik, svojo radoživost in neuničljivo iskrivost. S tem neponovljivim mladostniškim »jazom« je avtorica prvotno besedilo med vajami za uprizoritev sproti prilagajala nastajajoči predstavi. Tako je nastala NOČ, KO JE POSIJALO SONCE, kjer se staplja stvarnost z mitom in fantastiko, besedila z glasbo in ritmiko, dom s šolo in vesoljem, noč pa bi tudi ne bila noč, če vanjo ne bi kdaj posijal sončni žarek.

Mladi igralci so se dobro predstavili predvsem v tistih vlogah, kjer se ni bilo treba preveč oddaljevati od lastnega videnja oseb v tej nevsakdanji zgodbi, posebej to velja za nosilce glavnih vlog. Njihova govorna in gibalna sproščenost je dajala vsej igri živahen ton in neulovljiv ritem, segala je na vsa tri scenska prizorišča in razvozljala mnoge drobne, navidezne nendoslednosti, ki si jih ima mlado gledališče navsezadnje pravico privoščiti.

Pomembno stran k lepemu sprejemu predstave in k priznanju vsem, ki so ji pomagali na oder, so zapisali ustvarjali in sodelavci predstave z izborom glasbe, koreografskimi vložki in zlasti še z domiselnimi maskami in kostimi.

Tako predstavo je škoda prezreti. V današnjih dneh, ki tudi gledališki vzgoji v šolah niso naklonjeni, bi si imeli ob njej mentorji te dejavnosti veliko povedati.

IVO ZRIMŠEK

Janko in Metka

Da je gospa Družba Dobrotnič čarovnica, ve mnogo ljudi, da je zla čarovnica, vedo le redki. Še manj pa je takih, ki si upajo izreči, da je ta ista gospa tudi pokroviteljica svetovne filmske industrije in – nikdar se ne pusti zapeljati podatkom iz leksikonov – edina prava izumiteljica televizije.

Če ne verjameš, poslušaj zgodbo. Povedala sta mi jo moja dobra prijatelja, Lepuška in Andreios, segajoč drug drugemu v besedo, tudi vpila sta, kajti jezdili smo vsak na svojem rjavcu po tlakovani cesti in je prav mogoče, da je topotanje kopit požrlo kakšen drobec njune pripovedi. Tisto noč je bila noč nekam posebno strašljivo temna – je delčke zgodbe požiral tudi moj strah?

V nekem mestu – za devetimi gorami s krmežljavim drevjem in za devetimi vodami brez rib – so v nekem bloku brez posebnosti živeli mama, oče in njuna dvojčka Janko in Metka. Ljubka otroka! Pa navihana, zvedava in glasna tudi. Preveč pa, pravijo, še s kruhom ni dobro. In res. Oče in mama sta rabila popoldan tudi zase. Ona se je morala pripravljati za pouk in popravljati kontrolke, bila je učiteljica, on pa je izdeloval računalniške programe.

Čarovnica Dobrotnič si je privzela podobo blage upokojenke in je živela v stanovanju nadstropje niže. »O, gospa Grimova, kar pripeljite svoja otročička popoldne k meni, jaz imam tooliko časa,« se je sladkala. Starša Grim sta rada pustila, da je gospa Dobrotnič vsako delavniško popoldne odpeljala otroka pred svoj barvni televizor, tam sta iz dneva v dan ostajala dlje, tudi pozno v noč. Starša sta v ljubem miru veliko postorila.

Nihče razen Dobrotničke ni videl, kako barvasti prah hitrih televizijskih podob zasipa možgane Janka in Metke, ni videl, da jima zenice postajajo štirioglate. Ko sta se vrnila k očetu in mami, so se jima očke od zaspanosti že zapirale in štirioglato nakazo je bilo težko opaziti.

Že čaz kak mesec je tetka Dobrotnič lahko vtipkala v svoj računalnik:

TV vedomec št. 197719101 – Metka Grim, 7 let.
TV vedomec št. 197719102 – Janko Grim, 7 let.

Nekega dne tri leta kasneje je gospa Družba naznanila pri Grimovih: »Danes popoldne bi šli v kino. »Vrtijo prav srhljivo grozljivko, nagrajena je bila z oskarjem, zares ena najboljših grozljivk. Otroka se bosta zabavala.« Nihče je ni vprašal, zato ji tudi pojasnjevati ni bilo treba, za koga, kdaj ni zakaj bi bila groza lahko zabavna.

Janko in Metka sta, prikovana z barvasto svetlobo, topo pustila, da so skozi štirioglate oči v njiju skakale na pol razumljene zgodbe. Dojela sta, da ga je odrasel moški, očka, polomil, zato mu je hudobna ženska grozila, poskušala ubiti njegovo hčerko, umorila je tej deklici belega zajčka, z nožem je napadla njeno mamico. Ampak zakaj je bila tako huda? Kako ga lahko očka polomi? Tam, kjer se je film prelomil iz osladnega miru v premišljeno zakuhano, sladokusno stopnjevano grozo, tam sta se polomila tudi Janko in Metka.

Dobrotnička ni gledala filma, saj ga je sama zrežirala in posnela; njene ostre oči so švigale skozi temo in preštevale štirioglatooke TV vedomce v dvorani. Z zadovoljstvom je preštela in preračunala, da jih je osemdeset procentov. »Kar dobro,« si je pomela dlani. Vsi ti bodo šli domov zastrašeni; ne da bi se zavedli, se bodo imeli za še bolj umazane nizkotneže, kot v resnici so. Dobrega v sebi sploh ne bodo več iskali. Mmmm, to bodo okusni okrutni vojaki! Mmmm, pohlevne, marljive delavke, matere in gospodinje.«

V razredu, ki sta mu pripadala dvanajstletna Janko in Metka, je učila slovenščino bistrovidna tovarišica. O, rada bi ti osladila pravljico in zapisala, da je bila tovarišica pravzaprav pod neugledno vlogo varno prikrita dobra vila, ki je znala odčarati TV vedomce. A ti mora biti dovolj vedra že resnica, da je bila ta ženska bistrovidna in da ni bila TV vedomka. Imela je, kot se za zdrave ljudi spodobi, dvoje okroglih oči in tretje, z odprtimi očmi nevidno, sredi čela. S tretjim očesom je videla največ in najpomembnejše stvari, a samo, kadar je drugi dve očesi zaprla.

Na tisti šoli so imeli navado, da so v dneh pred novoletnimi prazniki lahko otroci dve uri pouka porabili za gledanje filmov z video kaset. Reditelja sta na visoki mizi s koleščki pripeljala video rekorder v razred in takrat se je zgodilo čudo. Otroci, ki so trenutek prej še kot žrebeta divjali po razredu, metali krede, cefrali gobo, stiskali zariple sošolke v kot in skrivali kdo ve čigavo torbo, so se kot ukleti sesedli kamor je padlo, vendar vsi z obrazom uprtim v sivo, še prazno oko rekorderjeve škatle.

Mala slovarca je od presenečenja in utrujenosti zaprla svoje dnevne oči, toda s tretjim je videla, da so zenice vseh njenih učencev štirioglate, brezupno štirioglate.

»Ah, tako žalostno da se konča ta zgodba,« sem nejeverno vprašala Lepuško in Andreiosa.

»No, ja,« se tenko zasmeje moja prijateljica, »če je kak otrok to vsiljivo poučno pravljico prebral do konca in ni med branjem z enim očesom skilil v televizijo, potem bi bil konec kar spodbuden: mar ne?«

STANISLAVA REMŠKAR

Ko mladi ustvarjajo...

Neznansko staro sem se počutila ob vsej mladosti, ki se je zgrnila tistega večera 15. februarja v eno od uličic Doma učencev Ivana Kavčiča, prav nič podobno šolskemu razredu, brez zoprnih klopi in katedrov, z zasteklenimi omarami, belimi naborki zaves ob oknih, udobnimi stoli in prostornimi mizami, še udobnejšimi naslanjači, tapiserijami, nežnim zelenjem lončnic, z domačnostjo, ki je naj ne bi pogrešal noben dijaški dom, da bi bil res dom.

Dvanajst ustvarjalcev, in morda za nekatere pisanje ne bo le mladostna muha in bomo o njih še kdaj slišali, in okoli trideset prav tako mladih poslušalcev je tega dne skoraj brez diha prisluhnilo globljemu in bolj tankočutnemu doživljanju sveta, pesmi, prozi, glasbi. Renata, Tatjana, Mateja, Muhamed, Matija, Hasan, Suzy, Klavdija... njihove prispevke je objavilo nedavno spet oživljeno Glasilo učencev ljubljanskih srednješolskih domov in zdaj so imeli v rokah v oranžne platnice ujete snopiče belih listov.

Dekliški prsti so zdrsnili po tipkah pianina. Lowe story. Larina pesem. Zatrepetale so strune kitare. Po stenah so zaigrale skrivnostne sence utripajočih plamenčkov sveč. In mladi so pripovedovali.

Kako lepe misli. Naenkrat se mi je zazdelo vse moje pisanje ničevo. Zavidala sem jim polet in mladost. Hrepenenja, ljubezni, dvome, srečo. Le strahu ne.

Strah pred uničenjem:

Svet bo nekoč umrl,
zažgali ga bomo
z orožjem lastne domišljije,

razmišlja Renata. Bodo čez milijone let ljudje spet sejali ljubezen in želi zvestobo, se ljubili, jokali in mislili na lastno uničenje in mar ne bodo ponovili isto?

Suzana je napisala čudovito pesem o dozorevanju, o rasti, o času, ki je pravkar ves njen, prelep in težak. Vstopanje v svet odraslih:

Jaz sem glina,
vsa mehka in vlažna zaradi jutranje rose.
Gneteš me ti, on in ona,
preizkušaš trdnost in iščeš razpoke.
Oblikuješ moje možgane.
V vsako gubo nekaj svojega.
Ona mi odpira veke.
On mi oblikuje dušo.
Tisto moje je zdaj vaše.
Naredili me boste v eno izmed vas.
A vseeno, veliko sem se naučila.
Hvala.

Renata se je spomnila otroštva:

Bilo je samo veselje tedaj,
tedaj davno...
sivi ogli hiš goltali so smeh.

Ljubezen? Ljubezni je v pesmih
največ. Pričakovanja, sreče, od-
hajanj, novih iskanj, bolečine.

Idriz jo je opisal takole:

Još kao dječak iz osnovne škole,
koji nije znao što znači riječ ljubav,
vidio sam u njenim očima: ljepotu,
toplotu njenog srca i još mnogo toga
što se u drugim očima ne može vidjeti.

In minil je večer. Čudovit. Veliko novih znanstev je bilo potem. Mogoče prijateljstvo po prijetnem kramljanju. Novi načrti. Srečanja. Še bomo delali skupaj. Kmalu. Da ne pozabimo, kako je bilo lepo.

Matija je nekje zapisal: Dolge sence starih dreves so se raztezale čez vrtove in postajale vse večje in večje, dokler ni sonce izginilo za gorami. Medla tema je prekrila hiše.

Zdaj ni bilo čisto tako. Hitelismo po vlažnih strupeno mrzlih ljubljanskih ulicah. Domov. Jutri bo spet nov dan. Delo. Trem je žirija podelila knjižno nagrado: V spomin in spodbudo. Tovarišice Tanja, Adela in Magda so odhajale s prijetnim občutkom, da trud ni bil zaman. Za njimi so bili skoraj trije meseci zbiranja, odbiranja, denarnih skrbi okrog glasila, priprav na predstavitev mladih ustvarjalcev, opravkov okrog tistega malo manj resnega dela, bolj družabne plati s skoraj slikarsko nadevanimi kruhki in pladnji drobnega sladkga peciva in sokov – vse to je pripomoglo k prisrčnosti glasila in srečanju ljubljanskih srednješolskih domov, pa tudi k spominjanju na velikana slovenskega pesništva dr. Franceta Prešerna, ki mu je bila prireditev tudi namenjena.

PETJA FAJDIGA-SEVER

V začaranem krogu brezumne naglice

Peti razred. Prehod z razredne stopnje na predmetno. Prilagajanje. Nemirno presedanje po stolih. Sem in tja bled in neprespan obraz. V živo ogrizeni nohti.

Obravnavamo besedo »hospital«. Neki fantek odkrito prizna, da bi šel takoj v bolnišnico. Doma samo vpijejo. Tudi neka deklica bi se rada zatekla tja pred kričečo mamo. In spet drugi pametno ugotavlja, da smo starši prenapeti zaradi danernih skrbi.

Domače naloge. Kako skrivenčena in neobrzdana je pisava tu in tam! V teh črtah se sprošča marsikaj neprijetnega. Vstopim v sedmi razred. Objokani dekleti. V roki držita listek, na katerega sta napisali neprimerne besede, ki sta si jih izrekli v napadu jeze. Pokličem ju na pogovor. Žal jima je. Ena od njiju prizna, da je izgubila živce. Pravi, da tako govorijo tudi doma. Poznam njene razmere in potiho se čudim, da sploh vzdrži. Toda v vato je ne smem zavijati. Po odkritih besedah o neprimernosti takega vedenja, si deklici sežeta v roke in obljubita, da se kaj takega ne bo več ponovilo.

Vstopim v pisarno tajništva šole. Učenka iz prvega razreda pomaga tajnici urejati papirje. Le zakaj?

Deklica je hudo obremenjena, doma ima očeta alkoholika. Oče je trenutno ozdravljen, toda posledice so ostale: deklica je čustveno izredno labilna, in učiteljica ve, da potrebuje izrazito individualen prijem, veliko posluha in razumevanja.

Včasih se skrije v kak prostor in je ni mogoče zvabiti ven. Boji se. Drugič pomete reči s šolske klopi na tla – na videz brez pravega vzroka. Zakaj to počne, ve namreč samo ona.

Toda učiteljica ima v razredu devetindvajset učencev, zato si pri ravnanju z deklico pomaga različno: pomaga ji sama, pomoč pa išče pri svetovalni službi, v tajništvu in ravnateljstvu šole. Deklica mora čutiti, da jo imamo radi. Morda bo ob takšnem ravnanju vendarle zmogla premagati neprijetne sledi v svoji notranjosti.

Škoda, da imamo starši in učitelji premalo časa za naše otroke. In vendar je otrok tako hvaležen poslušalec in sotovariš, če si zanj vzameš čas. Tako srečen je, če mu poveš kaj lepega, zanimivega, v srce segajočega. In tako otrpne, če smo kričavi, živčni in pozabljamo, kaj ga osrečuje.

Mislim, da imamo učitelji vsak dan pred seboj veliko zelo ustvarjalnih otrok, ki so sposobni marsikaj kakovostno izpeljati, na drugi strani pa tudi zelo nemirnih, takšnih, ki zahtevajo ogromno potrpežljivosti, pogovora in individualnih prijemov.

Tega dejavnika se učitelji dobro zavedamo, le težko ga usklajujemo z večno tekmo po izpolnjevanju učnih načrtov. Pa smo spet v začaranem krogu. Mudi se učiteljem, mudi se staršem, seveda, v veliko škodo otrok.

MARJETA PETERLIN

Iz rokopisov

V MAJU

Vonj pokošene trave
veje vame
z živih planjav.

Če bom umiral v maju,
za hip z roko odrinem
smrt, da še pozdravim:

Hoj hej, vonj pokošene trave!
hlápi tudi zame –
tudi zame hlapi.

Smrt, le v ta zavij me prt.

MARTIN KADIVEC

tv

Spored šolske televizije za pomlad 1989

TOREK

Datum	Ura	PREDMETNIK	NASLOV CIKLA – EPIZODE	Traja
7. 3.	10.00	ZDRAVSTVENA VZGOJA	Rodi naj se zdrav in zaželen otrok – 1 . oddaja	21'40"
		NARAVOSLOVJE	Vse o celici	20'
			Pamet je boljša kot žamet 12	5'
	11.00	TUJI JEZIKI	Angleščina 1. lekcija	25'
			Francoščina II, 1. lekcija	30'
14. 3.	10.00	ZDRAVSTVENA VZGOJA	Splav 2. oddaja	23'20"
		NARAVOSLOVJE	Razvoj iz jajca	20'
			Pamet je boljša kot žamet 13	5'
	11.00	TUJI JEZIKI	Angleščina 2. lekcija	25'
			Francoščina II, 2. lekcija	30'
21. 3.	10.00	ZDRAVSTVENA VZGOJA	Kontracepcija 3. oddaja	21'03"
		NARAVOSLOVJE	Kako nastajajo imunološke reakcije	20'
			Pamet je boljša kot žamet 14	5'
	11.00	TUJI JEZIKI	Angleščina 3. lekcija	25'
			Francoščina II, 3. lekcija	30'
28. 3.	10.00	DRUŽBENO-MORALNA VZG.	Ideali in dvomi 1. oddaja	40'
		NARAVOSLOVJE	Življenje v kapljici vode	20'
	11.00	TUJI JEZIKI	Angleščina 4. lekcija	25'
			Francoščina II, 4. lekcija	30'
4. 4.	10.00	DRUŽBENO-MORALNA VZG.	Ideali in dvomi 2. oddaja	40'
		NARAVOSLOVJE	Življenje na morskem dnu	20'
	11.00	TUJI JEZIKI	Angleščina 5. lekcija	25'
			Francoščina II, 5. lekcija	30'
11. 4.	10.00	DRUŽBENO-MORALNA VZG.	Ideali in dvomi 3. oddaja	40'
		NARAVOSLOVJE	Vpliv onesnaževanja na ekosistem potoka	20'
	11.00	TUJI JEZIKI	Angleščina 6. lekcija	25'
			Francoščina II, 6. lekcija	30'
18. 4.	10.00	DRUŽBENO-MORALNA VZG.	Ideali in dvomi 4. oddaja	20'
		NARAVOSLOVJE	Napravimo terarij	20'
	11.00	TUJI JEZIKI	Angleščina 7. lekcija	25'
			Francoščina II, 7. lekcija	30'
25. 4.	10.00	DRUŽBOSLOVJE	Mednarodno delavsko gibanje I	40'
		NARAVOSLOVJE	Dvojno življenje žuželk	20'
			Pamet je boljša kot žamet 15	5'
	11.00	TUJI JEZIKI	Angleščina 8. lekcija	25'
			Francoščina II, 8. lekcija	30'
9. 5.	10.00	DRUŽBOSLOVJE	Mednarodno delavsko gibanje II	40'
		NARAVOSLOVJE	Načini selitve živali	20'
			Pamet je boljša kot žamet 16	5'
	11.00	TUJI JEZIKI	Angleščina 9. lekcija	25'
			Francoščina II, 9. lekcija	30'
16. 5.	10.00	DRUŽBOSLOVJE	Mednarodno delavsko gibanje III	40'
		NARAVOSLOVJE	Pamet je boljša kot žamet 17	8'
		TELESNA VZGOJA	Šola tenisa 1. oddaja	10'
	11.00	TUJI JEZIKI	Angleščina 10. lekcija	25'
			Francoščina II, 10. lekcija	30'
23. 5.	10.00	DRUŽBOSLOVJE	Mednarodno delavsko gibanje IV	40'
		NARAVOSLOVJE	Pamet je boljša kot žamet 18	8'
		TELESNA VZGOJA	Šola tenisa 2. oddaja	10'
	11.00	TUJI JEZIKI	Angleščina 11. lekcija	25'
			Francoščina II, 11. lekcija	30'
30. 5.	10.00	DRUŽBOSLOVJE	Mednarodno delavsko gibanje V	40'
		NARAVOSLOVJE	Pamet je boljša kot žamet 19	8'
		TELESNA VZGOJA	Šola tenisa 3. oddaja	10'
	11.00	TUJI JEZIKI	Angleščina 12. lekcija	25'
			Francoščina II, 12. lekcija	30'
6. 6.	10.00	DRUŽBOSLOVJE	Mednarodno delavsko gibanje VI	40'
		NARAVOSLOVJE	Pamet je boljša kot žamet 20	8'
		TELESNA VZGOJA	Šola tenisa 4. oddaja	10'
	11.00	TUJI JEZIKI	Angleščina 13. lekcija	25'
13. 6.	10.00	DRUŽBOSLOVJE	Mednarodno delavsko gibanje VII	40'
		NARAVOSLOVJE	Pamet je boljša kot žamet 21	8'
		TELESNA VZGOJA	Šola tenisa 5. oddaja	10'
	11.00	TUJI JEZIKI	Angleščina 14. lekcija	25'

ČETRTEK

Datum	Ura	PREDMETNIK	NASLOV CIKLA – EPIZODE	Traja
9. 3.	10.00	LIKOVNI POUK	Slikarske tehnike 4. oddaja	30'
		KULTURNA DEDIŠČINA	Slovenski ljudski plesi 10. oddaja	30'
16. 3.	10.00	LIKOVNI POUK	Slikarske tehnike 5. oddaja	30'
		KULTURNA DEDIŠČINA	Slovenski ljudski plesi 11. oddaja	30'
23. 3.	10.00	LIKOVNI POUK	Kiparske tehnike 1. oddaja	30'
		KULTURNA DEDIŠČINA	Slovenski ljudski plesi 12. oddaja	30'
30. 3.	10.00	LIKOVNI POUK	Kiparske tehnike 2. oddaja	30'
		KULTURNA DEDIŠČINA	Arhitektura slovenskih pokrajin 1. oddaja	20'40"
6. 4.	10.00	LIKOVNI POUK	Kiparske tehnike 3. oddaja	30'
		KULTURNA DEDIŠČINA	Arhitektura slovenskih pokrajin 2. oddaja	30'
13. 4.	10.00	LIKOVNI POUK	Kiparske tehnike 4. oddaja	30'
		KULTURNA DEDIŠČINA	Arhitektura slovenskih pokrajin 3. oddaja	30'
20. 4.	10.00	LIKOVNI POUK	Kiparske tehnike 5. oddaja	30'
		KULTURNA DEDIŠČINA	Arhitektura slovenskih pokrajin 4. oddaja	20'
4. 5.	10.00	SPOMINSKA URA	Umetniki in Tito (TV v šoli)	40'
			Pesmi o Titu	20'
11. 5.	10.00	UMETNOSTNA VZGOJA	Narodna galerija v Ljubljani	47'40"
		KULTURNA DEDIŠČINA	Arhitektura slovenskih pokrajin 5. oddaja	20'
18. 5.	10.00	UMETNOSTNA VZGOJA	Umetnostna galerija Maribor	40'
		KULTURNA DEDIŠČINA	Arhitektura slovenskih pokrajin 6. oddaja	30'
25. 5.	10.00	UMETNOSTNA VZGOJA	Galerija Božidar Jakac v Kostanjevici	36'
		KULTURNA DEDIŠČINA	Arhitektura slovenskih pokrajin 7. oddaja	30'
1. 6.	10.00	UMETNOSTNA VZGOJA	Varstvo kulturnih spomenikov 1. oddaja	45'
		KULTURNA DEDIŠČINA	Arhitektura slovenskih pokrajin 8. oddaja	30'
8. 6.	10.00	UMETNOSTNA VZGOJA	Varstvo kulturnih spomenikov 2. oddaja	45'
		DEDIŠČINA	V kraljestvu Zlatoroga (Triglavski narodni park)	30'

Slike, ki živijo

O delu akademske slikarke Zore Brenčič Zalokar

Velika sreča je, če imaš dar za slikanje in ob pravem času srečaš človeka, ki ti s svojimi izkušnjami pomaga naprej. To srečo je imela likovna pedagoginja Zora Brenčič Zalokar. Rodila se je leta 1934 v Mariboru, kot dijakinjo učiteljišča pa jo je za slikarstvo navdušil pokojni akademski slikar profesor Maks Kavčič.

Prvo učiteljsko službo je dobila v prekmurski vasi na avstrijsko-madžarski meji, študij pa je nadaljevala na Pedagoški akademiji v Ljubljani. Študirala je risanje in ročna dela. Po opravljeni akademiji se je ponovno zaposlila v Prekmurju. Od leta 1970 do lanske pomladi je poučevala na Srednji vzgojiteljski šoli in na šoli za pedagoško in kulturno usmeritev v Mariboru; tam dela še zdaj kot upokojenka po pet ur na teden.

Tako kot vsak umetnik pedagog živi tudi ona v dveh svetovih. Razpeta je med otroško likovno ustvarjalnostjo in med svoje umetniške stvaritve. Učencem je skušala dolga leta kot likovna pedagoginja približati svet umetnosti in v njih spodbujati izrazno moč. Z znanjem, predvsem pa z ljubeznijo do mladih, se ji je to povsem posrečilo.

Pred upokojitvijo ji je bilo slikanje le konjiček, šele zadnja leta je začela intenzivneje ustvarjati; njen umetniški izraz postaja vse močnejši, saj je polna ustvarjalne moči in zanosa. Svoja dela je začela razstavljati leta 1982 na samostojnih in skupinskih razstavah.

V vseh teh letih je razstavljala po vsej Sloveniji in tudi v tujini, povsod pa požela veliko pohval in laskavih ocen. Njene slike so razpoloženjske, navdihuje jih narava, v pestrih motivih zasijejo njeni akvareli v čudovitih barvah in v razgibanosti linij, lirično ubrane barve dajejo njenim slikam poseben čar, ki izvira iz spontanosti. Natančno obvlada pretanjene poteze čopiča, ki so zanesljive in popolne. Pri svojem iskanju želi ostati zvesta realisitični smeri s pridihom rahle zasanjanosti. Njena tihožitja z rožami, ki jih navadno upodobi v oljni in pastelni tehniki z ubranostjo linij in raznolikih oblik cvetov in barvnih odtenkov, so pravo razkošje – saj so slikana z veliko ljubeznijo in z osebno izpovednostjo.

Zora Brenčič Zalokar je razstavljala februarja v Mariboru v malem razstavišču v avli bolnišnične stolpnice dvanajst eksponatov podob Maribora, bogatih z barvnimi odtenki in z nadihom starožitnosti. Na njih se nam pokaže Maribor v vsej svoji lepoti. Obenem s to razstavo so na ogled njene slike še v Likovnem salonu Ruše. Ta razstava je bila odprta v počastitev slovenskega kulturnega praznika.

Strokovnjaki uvrščajo njeno uspešno slikarsko iskanje med ljudsko arhitekturo, zato je predstavila svoje umetnine tudi na razstavi ljudske arhitekture v Murski Soboti in v Cankarjevem domu. Sodelovala je še na likovni koloniji v Gornji Radgoni.

Svojo prvo fresko pa je naslikala na četrto od šestih kapelic, ki krasijo ruško Vinsko pot. Za sodelovanje na slikarskem srečanju in razstavi na temo likovne vedute Maribora ji je Mestna zveza kulturnih organizacij Maribor podelila priznanje za tri akvarele, na katerih je prikazala portal patricijske hiše, minoritsko cerkev in grad s kipom sv. Florijana.

SONJA GOLEC

PIRAN:

Kulturno praznovanje ves teden

Na osnovni šoli Ciril Kosmač v Piranu smo letošnji kulturni praz razširili na ves teden, od 6. do 11. februarja. Posvetili smo nekaterim pomembnim umetnikom, ki so vrh svojega ustvarja doživeli v Piranu.

Natančneje smo se seznanili s pesnico Ludoviko Kalan, poglo spoznanja ob delih pisatelja Cirila Kosmača, Pavleta Zidarja in m šega Franja Frančiča.

Med skladatelji smo se najbolj posvetili Giuseppu Tartiniju, pa t Marjanu Kozini in Karlu Pahorju, po katerih se imenuje kultur umetniško društvo.

Ker je Piran pravi biser med obmorskimi mesti, je že od nek privabljal mnoge likovne umetnike. Piranske strehe, ozke ulice portali, ki nemo izražajo zgodovino kamnitega lepotca, so zaznam vani v slikah Hermana Pečariča, Viktorja Birse, Zvesta Apollon Pavleta Zamarja, slikarke naivke Grete Pečnikove, Mire Ličnove i mnogih drugih.

Tu je kipar Janez Lenassi vdihnil belemu istrskemu kamnu duš

Z vsemi umetniki, ki še živijo, so se naši učenci v tednu kult srečali v skupinah in se spoznavali z njihovimi deli in njimi sami Mladi so bili navdušeni, posebno še, ker so jih vsi umetniki prija sprejeli in jih obogatili s svojo duhovno močjo.

Mladina se mora seznanjati z deli naših umetnikov, da jih bo zn razumeti, vrednotiti in ohranjati. Z močno kulturno podlago si oblikovala osebno in narodno zavest, ki sta tako zelo pomembni obstoj našega malega naroda.

IVICA ELLER

ALBERT PAPLER

Konkretna pedagogika

Idejni temelji povsod

V času prve petletke se je naše šolstvo zavzeto trudilo, da bi sleherna snov stala na novih, znanstveno-dialektičnih temeljih. Ni bilo predmeta, ki bi zanj to ne veljalo. Tudi ni bilo šole, na kateri bi politično organizirane celice budno ne pazile, če se temelji izvajajo ali ne. Lahko risarjem in pevcem, ki so razstavljali in prepevali, da je bilo vsem na očeh! Kakšna škoda za zgodovino našega šolstva, da ni bilo nikogar ki bi te izume zapisoval! Na primer:

Tov. Z. je poročala na konferenci o rezultatih šolske naloge iz matematike. Reševali so račun: Italijanov je 40 milijonov, Jugoslovanov samo 15. Koliko Jugoslovanov lahko premaga Italijane, če vsak naš partizan premaga pet Italijanov?

Tov. B. je predavala v prvem razredu (11-letni): »V gozdu prebivajo razne živali, na primer: srne, zajčki, fazani, sove, polhi... no, in kdo še je prebival med narodno osvobodilno vojno v gozdu? Da, tako je! Naši hrabri partizani!«

Zgodovinar Š. je postavil teorijo o Stalingradu, ki ni padel zato, ker so naši partizani vezali najboljšo fašistično divizijo, da ni mogla prihiteti obleganim na pomoč.

Zbranim pedagogom je v veliki dvorani razložil pedagoški genij, da mora učitelj vsako uro stremeti, da predava tisto, kar učence zares zanima. Tudi če se jim pri matematiki zahoče zvedeti nekaj o Indijancih, naj kar takoj pojasni Indijance.

Takrat, ko je vse tekmovalo, razred z razredom in šola s šolo, vsi nismo mogli zablesteti s tem načinom pouka zato, ker še ni bilo inšpektorjev. Končno smo zvedeli, da so inšpektorji že!

Takrat je pridna snažilka pometala spodnjo avlo. K njej je stopil veličasten in sivolas gospod, črno napravljen, s srebrom okovano palico in s klobukom na glavi in ji povedal:

»Sem inšpektor ta in ta in bi rad govoril s tovarišico ravnateljico!«

Micki je padlo vse iz rok in ker je bil začetek glavnega odmora, je pritekla v zbornico povedat, da je spodaj inšpektor, ki se že pogovarja z dijaki v pritličju.

Rabil bi Homerjevo pamet, da bi popisal razburjenje, ki je nastalo. Trije so se zapodili k dnevnikom vpisovat nevpisane šolske ure. Dve sta izvlekli iz omare škatle s papirnatimi peterokrakimi zvezdami in z njimi posuli mizo pred seboj. Nekateri so planili k šolskim zvezkom in dopolnjevali manjkajoče popravke, dva sta že študirala Marxa, jaz sem trgal s Stenčasa parodijo na republiškega poglavarja za šolstvo: Paša nesmrtnosti.

Oglednik je šel pogledat, če je inšpektor že pri ravnateljici, pa je videl, da tudi ravnateljica čaka nanj v avli prvega nadstropja.

Dočakala ga je! Počasi je stopal navzgor, se lepo odkril in ko mu je ravnateljica segla v roko, ji je zaupal:

»Sem inšpektor državnih železnic v pokoju in prihajam spraševat po znanju ter vedenju svojega vnuka...«

Iz starih listov

Izbira Tatjana Hojan

IZ POSTOJNE:

Bilo je perve dni m. listopada, ko so dečki tukajšnje glavne šole po šoli prihiteli na vert (zunaj terga), kjer je bila greda okol 4° velika pripravljena in zemlja zrahljana. Tukaj so učenci pokazali, kaj so se v kratkem času pod vodstvom g. Dermelja, tukajšnjega učitelja o sadjereji navadili. Vse je bilo v lepem redu. Eni napravljajo ravne grabenčke, drugi peške polagajo, in zopet drugi brinjeve češuljice (osmukane vejice) potresajo, in vse te v pol ure. V šoli se po dokončanem šolskem uku uče sadjereje.

Uni dan so smukali brinjeve veje čraven pa tudi mične slovenske pesmi peli; in kako veselje je bilo viditi, ko je g. učitelj potem med učence razdelil poln jerbas lepih jabelk, ki so zrastla na sadjerejskem vertu! To ravnanje je kaj djanjsko in torej tudi koristno, ter ni brez uspeha. Pri tej priložnosti naj še omenim, da so se letošnji pripravniški odhodniki o sadjereji tudi kaj praktično poučevali, samo do časa je bilo zarad mnogih vzrokov za to premalo odločenega; vendar je vsak toliko piče dobil, da se more na tej podlagi sam dalje izobraževati.

Učiteljski tovarš 1868, str. 367

IZ TERŽAŠKE OKOLICE:

Deželni poslanci in vsi župani z okolice so c. kr. namestništvu podali prošnjo, v kteri milo tožijo, da jim je neka stranka mestnega svetovalstva odstavila brez vsega vzroka najboljše učitelje, ter imenavala na njihova mesta druge, o kterih gre glas, da domačega jezika skoro nič ali celo malo znajo, da tedaj niso sposobni učiti v šolah tega kraja; dalje pravijo, da k tim sumljivim in nespodobnim učiteljem ne pošljejo nobenega otroka v šolo, ter prosijo, da naj jih c. kr. namestništvo varuje in ne potrdi sklepa mestnega svetovalstva.

Učiteljski tovarš 1868, str. 335

ANTON MARTIN SLOMŠEK:

Dobra šola glavo razjasni in serce za dobro ogreje; in to je šole pervi, svet namen. Učiti otroke modro živeti, si za časno srečo in za izveličanje večno skerbeti, za to je šola. Pošteno djanje ima v šoli pervo – posvetno znanje je posledno mesto. Dobro je znati pisati in brati, pa stokrat bolje pošteno ravnati. Brez modre glave in pravičnega serca je tudi nemška beseda prazne mak. Slovenci! ne bodite abotne šalobarde, le na nemščino gnati, pobistrenje glave in požlahnenje serca za zanemariti. Ovo bi bilo na robe delo. Šole so nam potrebne: to lehko vsakdo spozna; ali kdor le po nemškej besedi šolo ceni, se močno goljfa. Gorje vam, ako svoje otroke samo zato v šolo pošiljate, naj bi se nemčije učili, za modro glavo in pošteno serce vam ni mar! Ne zarobleni, napuhneni otroci va-s bodo po nemško kleli, vi starši bote pa po slovensko solze točili.

Drobtinice 1853, str. 113

ANDREJ PRAPROTNIK

KAKO NAJ SE PO ŠOLAH SLOVNICA UČI.

Marsikter učitelj, ki od slovnice sliši, meni, da jo mora svojim učencem le od besede do besede in od pravila do pravila, kakor ptiču pevne besede, v glavo biti iz zabiti. Tako smo se vsaj mi še po šolah učili in učiti morali. Učitelj nas je gonil od stavka do stavka, od vodila do vodila, da smo blebetali in blebetali, kakor Babilonci, ki se razumeli niso. Kdor je le znal iz bukev gladko povedati – allj je razumil alj ne, to je bilo vse edno, – je imel »Sehr gut« in je bil v šoli pervi, – pa le blebatavec. – Še zdaj je mi škoda za toliko zlatih ur mladega časa! V sedanjih šolah se je vendar zdaj tisto netečno žlobudranje nekoliko izčedilo, vendar tudi ne še popolnama.

Ako taj učitelj, naj si bo v slovenski ali nemški šoli, namesto da bi svoje učence s tistimi pravili, s sklanjami, lastnimi imeni i. t. d. nabijal in mučil, ko bi namesto tega svoje učence le bolj praktiško ali djansko vadil, bi gotovo dragi šolski čas bolje obernil in tako sebi in učencem lepši in prijetniši koristil. Učenci naj se le velikoveč vadijo dobro govoriti, brati in pisati, in gotovo bodo slovnico bolje razumeli in rabili, kakor pa le samo s suhimi vodili in pravili, ki kmalo pominejo, da ni nobeniga dobička ž njimi. Zdaj pove to, zdaj uno, zdaj naj se kej lepega bere, pripoveduje – to naj se ponovi in ponavlja tako dolgo, da si vsi dobro zapomnijo, in potlej naj vse to popiše in zapiše, – to naj se popravi tako, da se pri takih lepih priložnostih vse potrebne slovniške vodila in pravila spomnijo, tako rekoč igraje prilastijo. Po tem takem bodo učenci kmalo dobro govorili in dobro pisali...

Šolski prijatelj 1852, str. 84 – 85

Trije šolski izleti

Do takrat, ko je šolska oblast plačevala poučevalcem karto za vlak, če so spremljali razred, sem se rad vozil na izlete z razredom. S sedemnajstletnimi sedmošolci sem prepeval na vlaku vse do Matulj, ker nam je tiskarna Ljudske pravice ponudila svoj hotel v Lovranu – zastonj! Tamkajšnja oblast je namreč ponujala veliko turističnih objektov v last sindikatom po Sloveniji in ti so pljunili v roke; zapuščene in zaradi minule vojne izropane stavbe so dodobra popravili in prav z vsem, kar spada v hotel, tudi opremili.

V recepciji sta naju sprejela preprijazna slovenska zakonca ter povedala, da sta sama in če bi naše punce morda lahko pomgale v kuhinji. Seveda so pomagale in še kako rade! Še jaz sem se lotil lupljenja krompirja in zvedel, da je receptorica, kuharica, sobarica in upravnica obenem – nekdanja lastnica neke tovarne za čokolado na Gorenjskem.

Ko smo hitro dokončali priprave za kosilo, smo se zapodili do morja. Prvi, ki je tekel po mivki, je zatulil in komaj izvlekel v zgoščeno nafto namočene podplate. Vsa mala plaža je bila pod navpično skalo z vgrajenimi stopnicami, z vzidano tablo VERA FELS (Verina skala) iz časov Avstrije. Fantje so od nekod privlekli nekaj desk, da smo potem čistih nog lahko uživali majsko morje v popolnoma praznem Lovranu.

Po izvrstni pogostitvi smo plesali po muziki radia KOSMAJ in naslednji dan smo se odpeljali.

Ne vem, kako so pri Ljudski pravici, en teden po našem bivanju v tistem hotelu, prenesli kratko obvestilo, da tisti hotel ni več njihov in je last občine Opatija-Lovran. Utemeljitev: po zakonu o minulem delu.

Dijaki, ki so to zvedeli, so spremembo lastništvo komentirali dokaj nezrelo, ampak praktično:

»Če bi to vedeli, bi vsak vzel s seboj vsaj deko!«

Naslednji izlet je bil za vso šolo. Cilj: Pulj. Prevoz: posebni vlak zato, ker sem poznal slavnega telovadca Gregorka, ki je imel kot železničar veliko besedo pri vagonih. Izposloval jih je dovolj, da smo se pripeljali na konec Istre po gosposko. Videli smo rimsko areno, odigrali nekaj tekem s tamkajšnjim dijaštvom, se vrnili na kolodvor in zvedeli, da je vseh sedem pulmanov izginilo.

Postajenačelnik ni hotel podati izjave, prometnik je pa kar povedal, da so jih pač pljunili, ker pulmanov povsod primanjkuje.

Hudo se je bilo nato pripeljati z običajnim vlakom v Ljubljano in hudo je bilo Gregorku, ki jih je slišal od nadrejenih.

Poslednji moj izlet z vlakom je bil obisk Zagrebškega jesenskega velesejma, spet za vso šolo skupaj. Nepozaben je bil namreč sprejem na ljubljanskem kolodvoru: vračanje iz Zagreba! Pričakovalo nas je najmanj 300 mamic in očetov ob desetih dopoldne na peronu, ker smo se vkrcali na vlak prejšnji dan popoldan ob pol petih in smo prispeli v Ljubljano čez 17 ur. Najhujše so bile nočne ure na peronu v Zidanem mostu, ker je bilo zelo hladno, čakalnice pa zaklenjene.

Prevoz od Zagreba do Ljubljane je bil poučen: z železnico gre dol, s cestnim prometom pa gor! Zato smo preusmerili izlete s pomočjo znancev, prijateljev – tudi učencev! – na tovornjake s ponjavami in za izlet predelane: s pritrjenimi klopmi.

V drugem letu takšnih idealnih prevozov je nastala afera, ki je razdelila šolo na dvoje. V nižji gimnaziji je bil sin visoke osebnosti. Ne da bi mu razredničarka kaj omenila, je doma povedal, kako se ona muči dobiti tovornjak, ker pri nekem podjetju pozna samo računovodkinjo. Fant je presenetil nato razredničarko, da je prevoz urejen in je bil res!

Pred šolo so stale štiri odlične limuzine, v vsako je šlo osem učencev in otroci so nato videli vso Savsko ter Soško dolino.

Vzvalovilo je med mladino in starino, tudi v zbornici; šlo je za nezaslišano diferenciacijo. En teden so valovila mnenja sem in tja, dokler ni zmagala razlaga:

»Če bi osebnost ničesar ne organizirala, bi bila slaba osebnost, ker pa je, je tudi slaba. Slaba je torej zato, ker je osebnost za to pa ona ni kriva!«

Oto Jurgec: Brez besed

satira humor

Črno na belem

Po starih zapisnikih brska Berta Golob

Dne 29. julija bila je kaznovana pri c. kr. okraj. sodišči Jera Mazulin zaradi obrekovanja učitelja s 5 dnevnim zaporom poostren s 2 ma postoma in dne 18. avgusta zaradi istega prestopka z 10 dnevnim zaporom poostrenim s 3 posti in 1 temno ječo in povrnitev vsih sodnijskih troškov.

Šol. 1. 1891/92

Tale Jera ni bila kaka mila jera! Upam vsaj, da je po tolikih posegih v njeno integriteto ostala živa. To so bili časi, ko učiteljeva veljava še ni bila omajana. Zdaj vsaj vemo, da so jo začele nažirati Jere, in to zelo uspešno. V stoletju Mazulinkinih spopadov se je moj ata šele rodil. Ko je hodil v šolo, je njegov sošolec učitelju že eno primazal. Proces jerizacije je bil bliskovit. Oblast ga je nekaj časa sicer dušila, kakor je vedela in znala, kajti ko sem se šolala jaz, ni bilo daleč naokoli zaslutiti nobene Jere, ampak kar nekaj jer. Celo pri nas doma je bila ena, ki ji ni padlo na kraj pameti, da bi se šla zaradi mojega klavrnega učnega uspeha znašat nad učitelje.

Ko sem poučevala jaz, je bilo pa že drugače. Potlačena jerizacija je, upoštevaje globinsko psihologijo, v novih družbenih okoliščinah dobila nov polet. V šolo so razne Jere kar deževale; včasih osebno, včasih pa pisno. Nemočni smo bili pred njimi, ker so takoj privlekle na dan uspešen pravni poduk o nedotakljivosti svojih telesnih in duhovnih sadežev, konkretno učencev oziroma aktivnih udeležencev v vzgojno-izobraževalnem procesu. Edino kolegica Milena, tista, ki je bila prej pri Jatu in je neštetokrat nihala med nebom in zemljo, je spravila skupaj toliko poguma, da je neko Jero prijela za vrat in jo prestavila iz zbornice na hladno. Vsi smo čakali, kdaj bo zato šla sedet in smo ji pripravljali obrambo, vendar za incident takratni prosvetni minister ni pokazal pravega zanimanja. Na hodnik postavljena Jera je resda drla do njega v Ljubljano, a je bil očitno take volje, da jo je še on nekam poslal.

Nujno je treba omeniti enakopravnost med ženskami in moškimi. Že v starih časih so bili predrzni tudi možaki. V kroniki piše: **Dne 20. novembra bil je pri c. kr. okrajnem šolskem svetu kaznovan Andrej Pavlin posestnik tukaj, zaradi nespodobnega obnašanja v šoli s 3 dnem zapora.**

K nam na šolo je hodil strašit neki Fonzelj, in sicer najbolj Albina, ki je učil matematiko. Dokazal mu je, da ena in ena ni bilo še nikoli dve. Dejstvo smo večkrat obravnavali na pedagoški konferenci, vendar zaman, nikakor pa ne zastonj, saj je na stropu zgorelo ne vem koliko neona in tista dodatna plinska peč je požirala kisik, da smo morali odpirati okna, potem pa brž pogreti zbornico s podraženo elektriko. Vse to samo zaradi neomahljivih Mazulink in Pavlinov v novih družbenih razmerah, ki so učitelja pustile popolnoma nezavarovanega.

Zato se mu kljub razvpitim človečanskim pravicam dandanes zelo slabo godi.

Iskre in bodice Herberta Grüna

– Kadar je zelo mraz in kadar vrh tega še brije huda burja: to ni lepo. Samo zebe nas in dihati ne moremo, sapa nam v nosnicah zmrzuje, lica so trda in brezčutna. Edina misel je: kje bi se ogreli. Takrat nismo pravi ljudje, ker moramo misliti samo na toploto, na telesni blagor – a naj se še tako silimo, kaj drugega misliti ne moremo. Takrat smo bolj votlinarji, neandertalci. Do ljudi nam še dosti manjka.

– Besedo, pravijo, je Bog dal človeku, da z njo lahko prikrije, kar misli. Znabiti je res tako. In vendar včasih ljudje vseeno govore resnico: sicer le redkokdaj, kadar komu kaj pripovedujejo ali izpovedujejo – vendar ni vselej rečeno, da lažejo, kadar se pomenkujejo.

– Dve stvari sta veličastni v tem svetu: svoboda človekova in človeška neumnost. Obe sta neizmerni, obe vsemogočni, obe vsekdar znova presenetljivi.

– Ena najlepših pravljic, kar si jih je kdaj razsanjal ustvarjalni človeški duh – je načelo o neodvisnosti sodnikov. V zgodovini človeštva je še razmeroma mlada: saj je večino stoletij sodništvo bilo spojeno z vladarsko oblastjo. Ljudje pa, ki so si prizadevali za kar se da dosledno človekoljubje in pravičnost, so modrovali tako: tudi oblastnika mora kdo soditi, kadar ne ravna prav; tudi o oblastniku mora kdo presojati, ravna li prav ali ne.

– Slabe volje so ljudje lahko takrat, kadar jim kaj ne gre od rok.
– Slabe volje so, kadar jih črviči v želodcu ali kateremkoli drugem delu stroja, imenovanega telo – imenovanega človek.
– Slabe volje so često tudi iz navade.
– Slabe volje so ljudje po naravi, lahko pa tudi, ker jim ne prija okolica, bolje povedano; družba.

– Vsak narod na svetu je zase prepričan, da je zelo svojstven. Pripadnik vsakega naroda trdi: mi smo nekaj posebnega, čudne so naše lastnosti, edinstvene. To je razumljivo, ker vsakdo svoj narod pozna bolje kot druge; v ljudeh drugih narodnosti vidi po navadi le občečloveške lastnosti, zlite v enotno barvo vsega sveta – v svojem narodu pa čuti posebnosti, ki jih premorejo sicer tudi drugi, a niso toliko opazne, če jih gledaš od zunaj: od znotraj pa so zelo opazne, pomembne in često kar usodne.

– Ni ga skoraj mesta, da se ne bi dalo primerjati kaki pijači. Toliko je dobrih pijač na svetu – opojnih ali samo takih, da žejo gase; in vsako krasi drug okus, vsaka deluje drugače – ta omamlja, ona uspava, ta spodbuja, ona miri. Mesta so podobna pijačam: nekatere smeš uživati vsak dan, druge so namenjene le izrednim prilikam: če jih piješ prepogosto, jim vzameš vrednost ali zgubiš veselje do njih. Nekatera mesta so taka, da moreš živeti v njih le za praznik – drugače povedano: da je praznik, kadar smeš v njih preživeti nekaj dni. A kdo bi hotel praznovati leto in dan! Pijače so sladke in grenke, goste in redke. Dobre so vse, dobre in koristne: vprašanje je samo, kdaj in koliko...

tozd založba o.sub.o.

mladinska knjiga

sektor za periodični tisk

Ljubljana, Nazorjeva 1
Telefon: 210-313 in 210-372
Telex: 31 345 yu emka
Žiro račun: Ljubljana 50101-603-46486

Spoštovana poverjenica, poverjenik: vhodne cene, predvsem papirja, tiska in poštnine se spreminjajo vse hitreje, zato smo prisiljeni tudi mi preiti s trimesečnega na dvomesečni poračun:

CICIBAN:
izvod se podraži s 4.000 na 5.000 dinarjev;

PIONIR:
izvod se podraži s sedanjih 4.000 na 7.000 dinarjev;

PROTEUS:
cena posamezne številke se spremeni s 3.500 na 5.000 dinarjev;

PIL:
posamezna številka se podraži z 2.400 na 4.000 dinarjev;

MLADINA:
posamezni izvod stane sedaj 5.500 dinarjev.

Družbena subvencije ostajajo simbolične, pri Pionirskem listu na primer pri novi ceni 4.000 dinarjev le še 114 dinarjev na izvod, Ciciban in Mladina pa sta tako ali tako brez nje.

Prešli smo na pogostejše fakturiranje, iščemo pa že druge načine naročanja, saj nam inflacija sproti izniči ceno.

Kot rečeno, bomo naročnino tokrat pobrali za 2 meseca, to je za marec in april, in sicer za Cicibana po 10.000 dinarjev, za Pionirja po 14.000 dinarjev, za Proteus po 10.000 dinarjev, PIL po 32.000 dinarjev in za Mladino po 44.000 dinarjev. Ustrezne položnice Vam bomo poslali 10. marca.

V založbi se zavedamo, da Vam s pogostejšim pošiljanjem računov povzročamo več dela, žal pa mi, tako kot Vi, živimo v kraju in času, ko danes nismo sposobni povedati, koliko kaj stane danes in koliko bo jutri. Upamo, da bomo enkrat spet sposobni, tako kot smo nekoč že bili, enkrat na leto povedati ceno, ki bo nato nekaj časa veljala.

V SPOMIN

Adi Marčič

V četrtek, 9. 2. 1989 smo se v Celju poslovili od prijatelja in pedagoga Adija Marčiča.

Rodil se je pred petinšestdesetimi leti v Pobrežah pri Slov. Konjicah v družini malega posestnika – kot peti otrok.

Osnovna šola v Slov. Konjicah, meščanska šola v Slov. Bistrici, učiteljišče v Mariboru in nato vojna. Med okupacijo je bil najprej doma, nato v nemški delovni službi, prisilno mobiliziran v nemško vojsko.

Po invaziji zaveznikov v Normandiji se je znašel najprej med francoskimi partizani, nato med prekomorci.

Že oktobra 1945 so se mu izpolnile mladostne sanje – začel je svojo učiteljsko pot v Juršincih pri Ptuju, in tam ostal štiri leta. Poln mladostne zagnanosti se je poleg dela z najmlajšimi razdajal na kulturno-prosvetnem in političnem področju.

Zelo mlad – komaj 25 let mu je bilo – je prevzel delovno mesto ravnatelja osnovne šole in nižje gimnazije v Lovrencu na Dravskem polju. To so bila leta, ki so terjala skoraj več kot celega človeka. Ravnatelj šole na vasi je moral biti steber kulturnega, političnega, izobraževalnega in kmečkega življenja. Še sam mlad in neizkušen je bil mentor mnogim mlajšim kolegom, pomagati jim je moral pri njihovih prvih učiteljskih korakih, pa tudi starejše seznanjati z novostmi v naši sodobni pedagoški praksi.

Od leta 1952–1954 je redno študiral na VPŠ v Ljubljani. Od tu je prišel na Celjsko. Postal je ravnatelj nižje gimnazije in osnovne šole na Dobrni. In ime – Adi Marčič je postalo znano. Dogradil je šolo in še vedno našel čas za delo na kulturno-prosvetnem področju. Največ obšolskega časa in moči je posvetil sindikatu prosvetnih delavcev.

Njegov izostreni čut in posluh za človeka sta mu dajala moč, da se je nenehno bojeval za učitelja – človeka, za njegov položaj v družbi, za pravo vrednost njegovega dela. Zavedal se je, da narod raste z rastjo učiteljev. Zato je iskal načine – kako pomagati učitelju. Polnih sedemnajst let je uspešno vodil aktiv ravnateljev osnovnih šol celjske občine.

1962. leta je postal ravnatelj osnovne šole Franja Vrunča na Hudinji. Prišel je v velik, delaven in dober kolektiv. Njegove bogate ideje so padale na plodna tla, in šola je pod njegovim vodstvom v petindvajsetih letih dosegla lepe uspehe in postala znana tudi zunaj republiških meja.

S kipcem Kurirja Jovice, najvišjim jugoslovanskim priznanjem za delo pionirske organizacije je šola postala del velike družine pobratenih šol vse Jugoslavije. In Adi je bil tisti, ki se je zavedal, da je bratstvo med narodi tisto, kar daje Jugoslaviji ugled in da je treba to bratstvo gojiti in ohranjati pri najmlajših – da bo postalo veliko, ko odrastejo. Koliko prijateljstev in ljubezni je bilo stkanih v dvajsetih letih med Ćuprijo in Hudinjo – veliko, a žal ne dovolj, da bi lahko brezskrbno čakali jutrišnji dan.

Ves čas ravnateljevanja se je zavedal, da mora biti šola povezana s krajem, z združenim delom. Učenci delavcem kulturne programe – delavci pomagajo bogatiti šolo. Med prvimi v Sloveniji smo dobili šolsko zobno ambulanto, skoraj brez denarja – s svojim delom smo zgradili športni stadion, uredili kabinete, učilnice...

Adi je bil povsod. Delo je vodil, zbiral denar, poprijel za lopato in samokolnico. S svojo zagnanostjo je pritegnil tudi druge.

Pri vsem tem ni zanemarjal pedagoškega dela. V letih njegovega dela v izobraževalni skupnosti so uspešno zaživeli predmetni in razredni aktivi – katerih pobudnik je bil. Z neizčrpnim entuziazmom je navduševal prihodnje učitelje za učiteljski poklic – pošteno jim je prikazal lepote in težave tega poklica. Pomagal jim je pri prvih korakih in jih spodbujal takrat, ko bi morda obupali.

Tako razvejeno delo pa je zahtevalo več kot človeka. Tudi zanj je bilo to preveč in 1971 ga je prvič izdalo srce.

Čeprav ni mogel več vsak dan prihajati v šolo, je šola še zmeraj živela z njim. Spremljal je delo, svetoval, naročal, in ko se je po zdravljenju vrnil, ni poznal le odmerjenih štirih ur na dan, ampak je s šolo in za šolo živel še naprej.

Nekajkrat smo trepetali za njegovo življenje in se skupaj z njim veselili, ko je premagal težave. Pred dvema letoma je odšel v pokoj, prvo leto se je v šolo pogosto vračal, svetoval in obujal spomine. Letos pa so postajali njegovi obiski vse redkejši, počasi se je poslavljal, bil je bolj tih in redkobeseden. Bojeval je svoj zadnji boj in ga izgubil.

Kako vse mineva

Tudi najlepše cvetje, najžlahtnejše drevje in najboljši ljudje.

Toda ljubezen?

Ne, ljubezen ostaja večna. Ljubezen je več kot spomin in ta ljubezen bo ostala večno živa.

Naj rečemo, da smo srečni, ker smo del poti živeli z njim, z njegovim življenjskim optimizmom, z učiteljsko zagnanostjo in idealizmom.

ERNA KREMENŠEK

VVO MOZIRJE
Razpisna komisija

razpisuje prosta dela in naloge

– **RAVNATELJA** (reelekcija)

Kandidati morajo izpolnjevati pogoje za vzgojitelja ali strokovnega delavca, ki jih določa Zakon o vzgoji in varstvu predšolskih otrok ali učitelja po Zakonu o osnovni šoli in imeti:
- najmanj 5 let delovnih izkušenj, od tega najmanj 2 leti dela pri vzgoji in varstvu predšolskih otrok
- organizacijske in strokovne sposobnosti, in to dokazati z razvojnim programom DO VVO Mozirje in s svojim preteklim delom
- biti mora aktiven družbeno politični delavec v KS občine Mozirje ali širše

Mandat traja 4 leta.
Stanovanja ni.

Kandidati naj pošljejo prijave z dokazili o izpolnjevanju pogojev s kratkim življenjepisom in opisom dosedanjega dela v 15 dneh po objavi razpisa na naslov:

Razpisna komisija za imenovanje ravnatelja VVO Mozirje, 63330 Mozirje.
Kandidati bodo obveščeni o izidu razpisa v 15 dneh po opravljeni izbiri.

VABILO

Danes ste zdravi. Darujte kri in pomagajte rešiti življenje ter povrniti zdravje bolnim in ponesrečenim; ne pozabite, morda boste jutri že vi med njimi.
Prijave sprejema občinska organizacija Rdečega križa, v delovnih organizacijah pa aktivist RK, odgovoren za krvodajalstvo.

MAREC 1989

Ljubljana-Bežigrad	**7.**
Polzela	**8.**
Ljubljana Moste Polje	**9.**
Slovenske Konjice	**10**
Ljubljana Center	**13.**
Ljubljana Šiška	**14.**
Ljubljana Bežigrad	**15.**
Litija	**16., 17..**
Domžale	**20., 21., 22., 23., 24., 27., 28.**
Podčetrtek	**29.**
Kranj	**29., 30., 31.**

RDEČI KRIŽ SLOVENIJE

Svet šole
TOZD **OSNOVNE ŠOLE VELJKO VLAHOVIĆ TITOVO VELENJE,** Efenkova 60

objavlja razpis za imenovanje

– **RAVNATELJA TOZD OSNOVNE ŠOLE VELJKO VLAHOVIĆ**

Za ravnatelja osnovne šole je lahko imenovan kandidat, ki izpolnjuje:
- pogoje, določene z Zakonom o osnovni šoli, z Zakonom o združenem delu in pogoje, določene z Družbenim dogovorom o uresničevanju kadrovske politike v občini Velenje;
- pogoje iz 96. člena Zakona o osnovni šoli, torej pogoje za učitelja, šolskega svetovalnega ali drugega starokovnega delavca v vzgojno-izobraževalnem delu, z ustrezno izobrazbo;

in ima:
- najmanj pet let delovnih izkušenj v vzgojno-izobraževalnem delu ter opravljen strokovni izpit;
- aktiven in pozitiven odnos do pridobitev socialistične revolucije in NOB, do samoupravljanja in delegatskega sistema, do krepitve in razvijanja enotnosti naših narodov in narodnosti ter do interesov družbene samozaščite in vseljudske obrambe;

njegove strokovne in organizacijske sposobnosti ter dosedanja aktivnost morajo zagotavljati, da bo s svojim delom prispeval k uresničevanju smotrov in nalog v TOZD in DO VIZ Velenje.
Kandidati morajo k dokazilom priložiti program, v katerem bodo opredelili svojo dejavnost in naloge v štiriletnem mandatnem obdobju.
Vloge pošljite na naslov šole v zaprti kuverti ter z oznako »za razpisno komisijo« v 20 dneh od objave razpisa. Kandidati bodo obveščeni o izbiri v 30 dneh po imenovanju.

Redne razpise

prostih del in nalog učiteljev, vzgojiteljev in drugih delavcev in sodelavcev v vzgojno-izobraževalnih in v vzgojno-varstvenih organizacijah bomo objavili letos

24. aprila in 15. maja

Vzgojno-izobraževalne in vzgojno-varstvene organizacije prosimo, da nam za prvo objavo pošljejo razpise najkasneje do 14. aprila, za drugo objavo **pa do 5. maja t.l.** Ob tem navedite, kdaj naj bo razpis objavljen!

Naknadne razpise bomo objavili **29. maja** in **26. junija** t.l. Vse druge razpise bomo objavljali še naprej sproti, kot nam jih boste poslali ali pa sporočili po telefonu (061) 315-585.

SOLIDARNI BOMO KOS TUDI NARAVNI NESREČI

Prispevajmo v sklad Mestnega muzeja Idrija za sanacijo partizanske bolnišnice Franja
Št. računa: 52020-743-1146
Mestni muzej Idrija

PRED STO LETI

Pred sto leti je začela izhajati pri takrat znani založbi šolskih knjig Tempsky Freytag na Dunaju periodična publikacija, ki je imela veliko informativno vrednost in so jo imele tudi naše šole in kulturne ustanove. Vse do začetka prve svetovne vojne leta 1914 je izhajala vsako leto, prva leta 1888 je vsebovala podatke za šolsko leto 1887/88. V njej si lahko zvedel na primer: kdo poučuje na medicinski fakuleti v Pragi, kdo na akademiji za glasbo na Dunaju, na učiteljišču v Olomucu, na dvorazredni trgovski šoli v Krakovu, na lesnoindustrijski šoli v Cortini d'Ampezzo ali na pomorski šoli v Dubrovniku ter kdo so bili člani izpraševalne komisije za profesorje gimnazij in realk v Innsbrucku. Publikacija se je imenovala Jahrbuch des höheren Unterrichteswesen in Österreich. Prvi letnik je imel 334 strani, zadnji pa zaradi večjega števila šol že 601. Podatki so bili zbrani za dežele: Spodnja Avstrija, Zgornja Avstrija, Salzburg, Štajerska, Koroška, Kranjska, Primorska, Tirolska, Vorarlberg, Češka, Moravska, Šlezija, Galicija, Bukovina in Dalmacija.

Našteti so bili člani ministrstva za uk in bogočastje, Akademije znanosti, muzejev, študijskih knjižnic in šolski nadzorniki. Kasneje je rubrika: muzeji in študijske knjižnice odpadla, šolsko nadzorništvo pa je bilo dopolnjeno s pregledom po posameznih okrajih. Za tem so bile naštete vse visoke šole, srednje šole, učiteljišča, strokovne šole, trgovske šole in ostale specialne šole ter učilišča. Prvi letnik je imel tudi člane izpraševalne komisije za vrste šol. Pri srednjih šolah je bilo navedeno: leto ustanovitve, ustanovitveni odlok ter odlok o pravici javnosti, učni jezik in število učencev. Pri posameznih profesorjih so bili podatki o letu in kraju rojstva, kateri predmet poučuje, datum nastavitve, pri direktorjih datum imenovanja. Na koncu vsakega letnika pa je najprej krajevno kazalo, kjer so bile pri imenu kraja naštete vse srednje šole in stran, na kateri je posamezna šola omenjena v knjigi. Sledi še osebno kazalo. Prvi slovenski učiteljski imenik, ki je imel podatke tudi za srednje šole, je izšel v Ljubljani leta 1921.

T. H.

prosvetni delavec

Ustanovitelja: Republiški odbor Sindikata delavcev vzgoje, izobraževanja in znanosti ter izobraževalna skupnost Slovenije – izhaja štirinajstdnevno med šolskim letom.

Izdajateljski svet CZP Prosvetni delavec: predsednik Vladimir Tkalec, Tea Dominko, Marjana Kunej, Jože Miklavc, Vida Nered, Alenka Pučko, Marija Skalar, Janez Sušnik, Stanko Šimenc, Slava Šarc.

Direktor: Stanko Šimenc.

Uredniški odbor: Geza Čahuk, Tea Dominko, Jure Gartner, Marjana Kunej, Barica Marentič-Požarnik, Veljko Troha, Stanko Šimenc, Marija Velikonja, Majda Vujovič.

Uredništvo: Stanko Šimenc, glavni urednik, Marjana Kunej, odgovorna urednica, Lučka Lešnik, novinarka – urednica, Tea Dominko, tehnična urednica.
Naslov uredništva in uprave: Poljanski nasip 28, tel.: 315-585, poštni predal 21, Ljubljana 61104.
Rokopisov in fotografij ne vračamo.

Akontacija naročnine za leto 1989 znaša 30.000 din za posameznike in 60.000 din za organizacije. Za upokojene prosvetne delavce in študente pedagoških smeri znaša naročnina 20.000 din na leto.
Posamezna številka stane 2000 din.
Številka tekočega računa: 50101-603-46509.

Tiska ČTP Ljudska pravica, YU
ISSN 0033-1643
Po mnenju Republiškega komiteja za vzgojo in izobraževanje je časnik »Prosvetni delavec« prost temeljnega prometnega davka od prometa proizvodov (glej 7. točko 1. odstavka 36. člena zakona o obdavčevanju proizvodov in storitev v prometu).